İSLAM KAHRAMANI

ÇÖL ASLANI
ÖMER MUHTAR

ALİ MUHAMMED SALLABİ

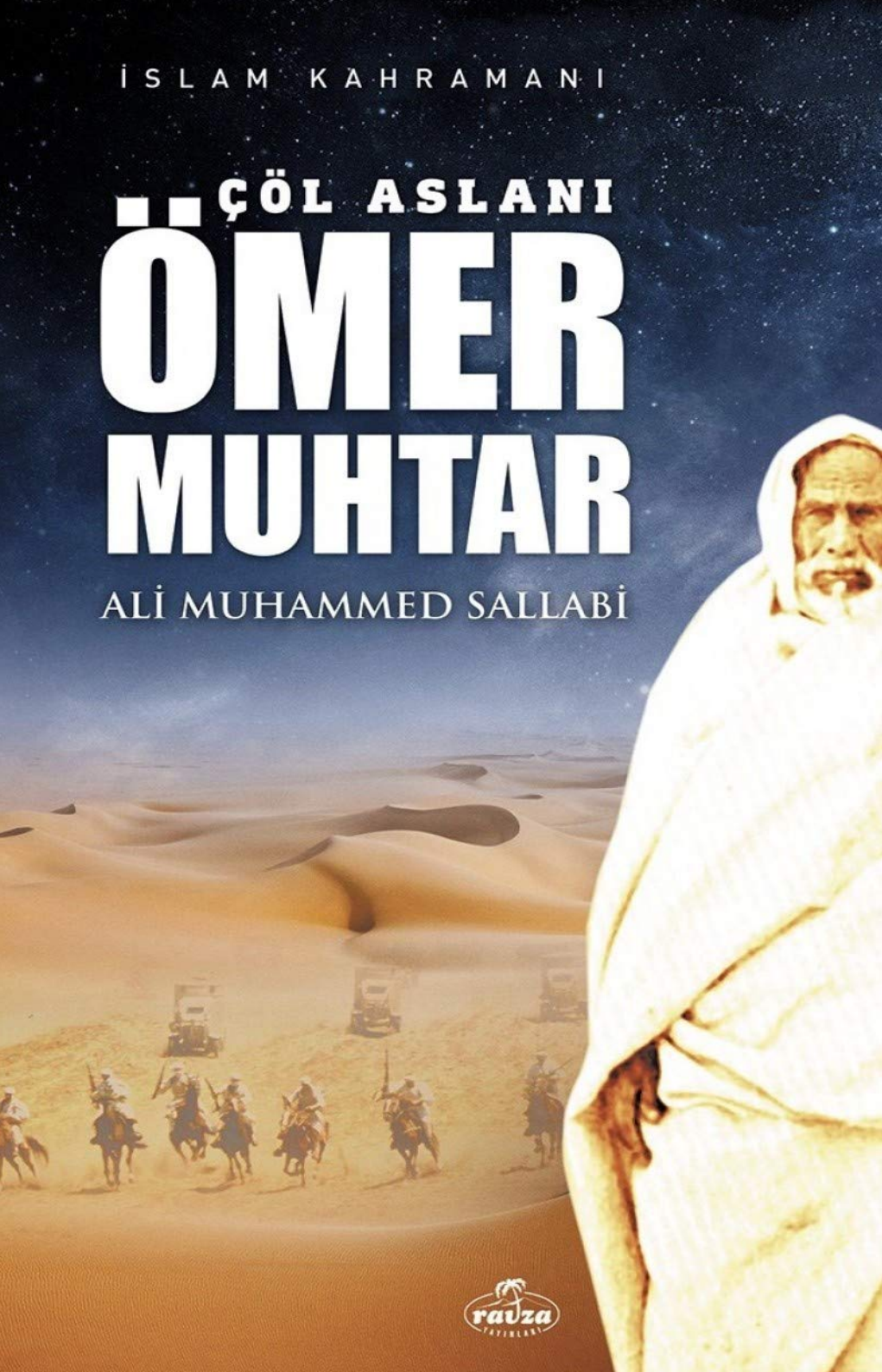

ravza YAYINLARI

İslam Kahramanı

ÇÖL ASLANI ÖMER MUHTAR

ALİ MUHAMMED SALLABİ

Copyright © Ravza Yayınları, 2019

Eserin tüm hakları Ravza Yayınları'na aitir. İzinsiz tamamı veya bir kısmı hiçbir ortamda kopyalanamaz. Kaynak göstermek şartıyla alıntı yapılabilir.

İslam Kahramanı
ÇÖL ASLANI ÖMER MUHTAR
ALI MUHAMMED SALLABI

Genel Yayın Yönetmeni
Ömer Faruk Kasadar

Editör
Mustafa Alp

Kapak
Yunus Karaaslan

Sayfa Düzeni
Adem Şenel

Sertifika No
31896

ISBN
978-605-7577-23-8

Basım Yeri ve yılı
Ravza Yayıncılık ve Matbaacılık
Kale İş Merkezi No: 51-52
Davutpaşa / İstanbul
Tel: 0212 481 94 11

1. Baskı: Ocak 2019

RAVZA YAYINLARI

Dervişali Mah. Draman Cad. No: 3/A
Fatih / İstanbul

Tel: (0212) 909 41 52
Fax: (0212) 514 27 31

www.ravzakitap.com
ravzasiparis@hotmail.com

İslam Kahramanı

ÇÖL ASLANI ÖMER MUHTAR

ALİ MUHAMMED SALLABİ

ÇEVİRMENLER
MURAT BIYIKLI - RECEP YARTAŞI

RAVZA YAYINLARI

MURAT BIYIKLI

1984'te Kayseri'de doğdu. 2001'de Kocasinan Mustafa Germirli İmam Hatip Lisesi'nden, 2008'de Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. MEB'de öğretmen olarak çalışmaya başladıktan sonra bir dönem Arapça eğitimi için Suriye'de bulundu. 2016 yılında Niğde İslami İlimler Fakültesi İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı'nda araştırma görevlisi oldu. 2011 yılında Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde "Hz. Ali'nin Devlet İdaresi" yüksek lisans çalışmasını tamamlamış olup yine aynı fakültede "Kuruluşundan Başkentlik Dönemi Sonuna Kadar Sâmerrâ" konulu doktora tez çalışmasını yürütmektedir. Evli ve iki çocuk babasıdır.

RECEP YARTAŞI

1993 yılında İstanbul/Tuzla'da doğdu. İlköğretimi İstanbul Pendik'te tamamladı. 2012 yılında Pendik Gülizar Zeki Obdan Lisesi'nden, 2017 yılında Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu ve Marmara İlahiyat Fakültesi'nde Arap Dili ve Belagatı anabilim dalında yüksek lisans eğitimine başladı. Aynı yıl Niğde İslami İlimler Fakültesi Arap Dili ve Belagatı Anabilim Dalı'nda araştırma görevlisi oldu. Şu anda "İbn Cüzeyy el-Gırnati'nin et-Teshil li-Ulumi't-Tenzil Adlı Tefsirinin Meânî ilmi Açısından İncelenmesi" konulu yüksek lisans tez çalışmasını yürütmektedir.

İÇİNDEKİLER

Birinci Bölüm

A. Gençliği ve Mücadelesi 7

1. Doğumu, Ailesi, Büyümesi ve Yaşlılık Dönemi 7
2. Ömer Muhtar'ın Fiziki Yapısı 9
3. Kur'an Tilaveti ve İbadet Etmesi 9
4. Ömer Muhtar'ın Cesareti ve Cömertliği 12
5. İtalya İşgalinden Önce Tebliğ ve Cihat 17
6. Ömer Muhtar'ın İtalya'ya Karşı İlk Mücadelesi 19
7. Mısır'a Gidişi 21
8. Ğabî Kuyusu Savaşı 26
9. Ümmü Şafire Savaşı (Kanın damlaması) 35
10. Ebyar Zuzat Savaşı'nda Hüseyin el-Cüveyfi ve el-Muhtar b. Muhammed'in 13.08.1927 Yılında Şehit Düşmesi 40

İkinci Bölüm

Askeri Operasyonların Sürmesi ve Müzakereler 43

Öncelikle: Son Çağrı 53
İkinci Olarak: Sadakatsizlik ve İhanet 54

Üçüncü olarak: General Graziani'nin Berka'ya
Hâkim ve Genel Hâkim Mareşal Padolyo'yo
Vekil Olarak Tayin Edilmesi..... 56
Dördüncü Olarak: Uçan Mahkeme! 60
Beşinci Olarak: Mücahitlerin Azli ve Kabilelerin
Toplu Tutuklama Kamplarına Yerleştirilmesi 61
Altıncı olarak: Ömer Muhtar'ın Savaş Stratejisini Değiştirmesi.. 65
Yedinci Olarak: el-Fazıl Bû Ömer'in Şehit Olması 68
Sekizinci Olarak: Kefera Bölgesinin İşgali 71
Dokuzuncu: İslam Gazeteciliğinin Rolü Trablus'taki İtalya
İşkencesi Emir Şekip Arslan'ın Yazısı 80
Onuncu: Ömer Muhtar'ın Şekip Arslan'a Mektubu..... 90
Muhtar es-Sekafi'nin Son Anları, Esir Düşmesi ve İdamı.... 101

Üçüncü Bölüm

Askeri Operasyonların Sürmesi ve Müzakereler

1. Ahmed Şerif'in Ülkesini Ateşe Vermesi ve Muhammed
Esed'i Mücahitlerin Durumunu Öğrenmesi İçin
Görevlendirmesi 103
Ömer Muhtar ile Karşılaşması..... 106
Kufra Bölgesi Nasıl Kaybedildi? 107
2. Ömer Muhtar'ın Esir Düşmesi 112
3. Ömer Muhtar'ın Bingazi Hapsine Girmesi 116
4. Tutukluluğu Boyunca Şerefli Davranışları 120
5. Ömer Muhtar Kan Dökücü Graziani'nin Karşısında... 122
6: Ömer Muhtar'ın
–Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun- Yargılanması 126
7: Cihat Liderinin Sevgili Vatanımızdaki İdamı..... 130

Dipnotlar..... 139

BİRİNCİ BÖLÜM

A. GENÇLİĞİ VE MÜCADELESİ

1. Doğumu, Ailesi, Büyümesi ve Yaşlılık Dönemi

Ömer Muhtar, miladi 1862 yılında mütevazı bir anne ve babanın çocuğu olarak dünyaya geldi.[1] Miladi 1858 yılında doğduğu da rivayet edilmektedir. Onun babası, Ferhat'ın Menife kabilesine mensuptu. O, Cebel-i Ahdar'da el-Butnan vilayetinde doğdu. Şerefli ve cömert bir aile terbisiyle yetişti. Ömer Muhtar Kur'an ve Sünnet ışığında Müslüman ahlakını kazanma şerefini elde etmiş ve hayatı boyunca bunlardan taviz vermemiştir.

Babası, hac görevini yerine getirmek için Mekke'ye yapmış olduğu yolculuk esnasında vefat etti. Hasta iken iki oğlu Ömer ve Muhammed'in bakımını kardeşine vasiyet etti. Bunun üzerine kardeşi, babalarının isteği üzerine onların bakımını üstlendi ve bu küçük yavrucakları Dergâh'ta Kur'an-ı Kerim kursuna yazdırdı. Burada iyi bir Kur'an eğitimi aldıktan sonra o, diğer kabilelerden de ilim öğrenmek için Cağbubî medresesine kayıt oldu.[2]

Yetimliğin sert ayazı, daha küçükken ona vurmuştur. Aslında bu durum iman sevgisiyle dolu olan kalbine düşen güzel bir damlaydı. Çünkü o, bütün işlerinde yaratan Allah'a sığınırdı.

Daha çocukken dâhiliği ile öne çıkmıştı. İlerleyen yaşlarında bile ilmin ışığı olan Cağbub Medresesi'ne önem vermesi, dâhiliğinin getirmiş olduğu bir semereydi. İslam'ın bayrağını Libya ve Afrika'daki kabileler arasında dalgalandıracak olan öğrencileri yetiştiren hocalarla, fakihlerle ve ediplerle görüşme fırsatı bulmuştur.

Ömer Muhtar'ın bu medresedeki eğitimi sekiz yıl sürmüş burada şer'i ilimleri tahsil etmiştir. Seyid Ez-Zervâlî el-Mağribî, Seyid Cevânî ve Allâme Falih Bin Muhammed Bin Abdillahî Ez-Zâhirî el-Medenî gibi en meşhur hocaların eğitim halkasına dâhil olmuştur. Bu hocaları onun zekiliğine, güzel ahlakına davasına bağlılığına şahit olmuşlardır.

Ömer Muhtar, ilim talep ederken arkadaşlarıyla fikir alışverişinde bulunur onlarla yardımlaşırdı. Kendisine verilen işleri aksatmaz, vazifelerini samimi bir şekilde yerine getirir, bugünün işini yarına asla bırakmazdı.

Ciddiyet, kararlılık, istikamet ve sabır sıfatlarıyla öne çıkan Ömer Muhtar, hocalarının ve arkadaşlarının dikkatini çekmiştir. Onun bu güzel sıfatlarını ve medresedeki davranışlarını hocalarından haber alan İmam Muhammed el-Mehdi, ona hayran olmaktan kendini alamamıştır.[3]

Yetiştiği çevreyi iyice tanıyan Ömer Muhtar, bu ortamın kendisine bahşettiği bilgileri de kavramıştır. Kabilevî olaylar ve tarihî vakıalar hakkında birçok bilgi edinmiş, kabilelerin birbirleriyle olan ilişkisi, soyları, gelenek görenekleri ve tutumları hakkında tecrübe sahibi olmuştur. Bu çevreden bedeviler arasındaki anlaşmazlıkları nasıl ortadan kaldıracağı yönündeki çözümleri de öğrenmiştir. Çöl şartlarını ve Berka'dan sapa yollarla Mısır ve Sudan'a, ana yollarla Cağbub ve Kufra'ya gittiği

yolların inceliklerini tanımıştır. Berka'daki bütün bitki türlerini çeşitleriyle, özellikleriyle öğrenmiş, bu tecrübeleri sayesinde bunları hangi hastalıkların tedavisinde kullanabileceğini idrak etmiştir. Bu deneyimi uzun tecrübeler ve hassas gözlemler yoluyla kazanmıştı. Aynı zamanda deve, koyun ve ineklerin üzerine vurulan ve ait olduğu kabileyi belirten bütün sembolleri bilmekteydi. Bütün bu deneyimleri ve tecrübeleri onun, zekâsı ve dâhiliği hakkında bize ışık tutmaktadır.[4]

2. Ömer Muhtar'ın Fiziki Yapısı

O, uzuna yakın orta boyluydu. Şişman, dolgun ya da çelimsiz değildi. Sesi gür, diksiyonu düzgün, keskin zekâlı, tane tane konuşan, sözleri cazibeli bir kişiydi. Konuşurken güler, güldüğünde ise dişleri parlardı. Gülmesi tebessüm şeklindeydi. Gençliğinden beri gür sakallıydı. İşlerinde ciddiyet, görünüşünde asalet hâkimdi. İlkelerine bağlı, konuşmasında tutarlıydı. Kendisi büyüyüp serpildikçe günbegün bu özellikleri de gelişti.[5]

3. Kur'an Tilaveti ve İbadet Etmesi

Ömer Muhtar, namazları vaktinde kılmaya özen gösterir, her doğan gün için Kuran tilavet ederdi. Hocasının kendisini teşvik etmesi üzerine haftalık hatim indirirdi. Bu kıssayı Muhammed et-Tayyib el-Eşheb şöyle anlatmaktadır: "O bir gün İmam Muhammed el-Mehdi'nin yanına girmek için hizmetlisinden izin ister. Mehdi, o sıralarda Sudan ve Kufran'ı birleştiren Sare kuyusu yakınlarındaydı. El-Eşheb, İmam Muhammed el-Mehdi'ye şöyle bir soru sorar: Bak gör ki efendim cemaatten öyle kişiler vardır ki zikir çekerler, Allah'a yakarışta bulunurlar. Ben ise her namazdan sonra kısa dualar okurken, onlara bunları okumalarını müsaade

ettim. Beni gördüğünüz üzere sizden nasihat istiyorum. Bunun üzerine el-Mehdi ona şöyle cevap verir: Bak Ömer, senin zikrin de fikrin de Kur'an'dır. Ömer Muhtar, hocasının elini öper, ondan aldığı paha biçilmez Kur'an Mushaf'ıyla yanından ayrılır." Ömer Muhtar "Hocamdan yadigâr kalan bu Kur'an'ı hiç yanımdan ayırmadım. O günden itibaren en yakın dostum oldu. Haftalık hatim için onu her gün okurdum. Hocam Ahmed er-Rifi'den işitmiştim ki evliyaların büyükleri Kur'an okumaya Fatiha'dan başlar; Maide, Yunus, İsra, Şuara, Saffat, Kaf süresi tertibini takip ederdi. O günden sonra bende Kur'an'ı bu düzende okumaya başladım." demiştir.[6]

Kur'an okumaya ve kulluğa özen göstermek, imanî gücünün göstergesidir. Onun kuşandığı bu yüce inanç, onu kendisiyle baş başa bırakır, onda güzellik emareleri saçardı. Güvenilirlik, cesaret, doğruluk, zalimle mücadele ve zalime meydan okuma, alçakgönüllülük onun sıfatlarından sadece bir kaçıydı.

İnancı, namazlarını vaktinde kılmasıyla da kendini gösteriyordu. ''Şüphesiz ki namaz, müminler üzerine vakitleri belli olarak yazılmış bir görevdir." Emirlerini yerine getirerek Allah'a ibadet eder, bu konuda tembellik yapmazdı. Boş zamanları nafile ibadet ile geçirir, kuşluk namazını aksatmazdı. Abdestsiz yere basmazdı. Ömer Muhtar bir defasında şöyle demiştir: Senûsiyye cemaatine mensup olduktan sonra hocalarımdan başkasının elini öptüğümü ve abdestiz yere bastığımı hatırlamam.[7]

Bu samimi kul günlük Kur'an tilaveti ve teheccüdle ruhunu beslerdi. Bu durum şehit olana kadar devam etti. Ömer Muhtar'ın komutanı ve yediği içtiği ayrı gitmeyen yakın dostu el-Mücahit Mahmut el-Cehmî hatırasında bir kere şöyle demiştir: "Sabaha kadar uyuduğuna şahit olmadım. Sadece iki veya üç saatlik uykuyla dururdu. Uyanık kalmasını Kur'an

tilavetine borçluydu. Uykunun en tatlı anında ibrikten abdest alır ve Kur'an okumaya kaldığı yerden devam ederdi. Takva ve iman ile bezenmiş eşsiz bir ahlaka sahipti".[8]

Profesör, Muhammed et-Tayyib el-Eşheb onun hakkında şöyle demiştir: Ona her şeyiyle kefilim. Bu dostluk, onunla doğrudan temasa geçmemi sağladı. Geceleri onun çadırında ve yanı başında uyuyordum. Bir keresinde gençlik yıllarımda onunla kötü bir anım vardır(!). Yol yorgunluğu ve bıçak gibi kesen ayaza rağmen geceleri erken kalkar beni uyutmaz abdest almamı isterdi. Seneler bana onu hatırlatır. Sanki o, zifiri gecenin karanlığında yeşil dağın eteklerinde ve vadilerinde eski püskü beyaz sarığıyla namaz kılıyor ve yanık sesiyle Kur'an okuyor gibiydi. Gözyaşları, Allah korkusundan birer inci tanesi gibi yanaklarından süzülüyordu. Allah-u Teâla şöyle buyurmuştur: "Allah'ın kitabını okuyanlar, namazı özenle kılanlar ve kendilerine verdiğimiz rızıktan başkaları için gizli açık harcayanlar asla zararla sonuçlanmayacak bir ticaret umabilirler."[9]

Allah Resulü bir keresinde Ebû Zerr'e şöyle vasiyet etmiştir: "*Kuran oku! Çünkü bu senin için yeryüzünde bir nur, gökyüzünde ise hazinedir.*" Allah Resûlü Kur'an'ın ellerden ve kalplerden düşürülmesi hususunda şöyle buyurmuştur: "*İçinde Kur'an'dan hiçbir şey bulunmayan kişi, harabe bir ev gibidir.*"

Şair şöyle demiştir:

Kalk karanlıkta sarıl Kelam'a
Uyuma fütursuzca!

Ansızın gelen isteklerin
Seni götürür mezara!

Gecenin bir vakti iki gözün
Ağlar rahman korkusundan

Alçak dünyadan yüz çevir
Dünyadan ve yağcılıktan yüz çevirmek,

Zekânın ışıltısıdır
Ne mutlu ki, bu iki şeyden yüz çevirene![10]

Ömer Muhtar'ın hayatının son demlerine kadar istikrarlı olmasının sebeplerinden biri, Kur'an okumayı ve onunla amel etmeyi hayatının olmazsa olmazlarından yapmasıdır. Nitekim Kur'an eşsiz bir üslup ve zengin muhtevasıyla, mükemmel bir kaynak ve hidayet rehberidir.[11]

Kalbi iman nuruyla dolu olan Ömer Muhtar, Kur'an'ı derinden ve hissederek okumasından dolayı Allah ona bazı nimetlerini lütfetmiştir. Son nefesine kadar Kur'an'ı dilinden düşürmeyen Ömer Muhtar, Menşeka dağına gider ve Allah'ın şu ayetlerini okurdu.[12] *"Ey huzura kavuşmuş insan! Sen ondan hoşnut o da senden hoşnut olarak rabbine dön!"*

4. Ömer Muhtar'ın Cesareti ve Cömertliği

Onun bu güzel sıfatları henüz daha gençliğine yeni adım atmışken göze çarpmıştır. H. 1311-M.1894 yılında bir heyetin başında Seyyid Halid b. Musa, Seyyid Muhammed el-Mesalusi, Karcile el-Mücbiri, Halife ed-Debbar ez-Zevi ile birlikte Sudan'a bir yolculuk yapmış, orada Zaviye ve Mübabire ticaret kervanlarından biriyle karşılaşmıştı. Bingazi ve Trablus'tan da diğer ticaret kervanları Sudan'a gitmek üzere hazırlanıyorlardı. Ömer Muhtar'ın bu kafilesi çöl yollarında yolculuk

yapmada deneyimli olan diğer kafilelere dâhil oldu. Onlar bu yolları adı gibi bilmekteydi.

Çölün Sudan tarafından tam ortasına geldiklerinde bu yollardan daha önce birçok defa geçen bazı tüccarlar şöyle dedi: *"Az sonra çok çetin bir yola gireceğiz. Bize göre bu yolun benzeri zor bulunur. Çünkü yol üzerindeki bazı kabileler, avını bekleyen aslan gibidir. İnsanların kedi köpeğe kemik attıkları gibi buradan geçenler de develerini bu kabilelere rüşvet olarak verir ve böylece buradan sağ salim geçebilirler."* Konuşma devam ederken kendisinden bahsedilen bu yere yaklaşılmıştı. Bunları anlatan adam bu aslanlara yem olarak verecekleri çelimsiz bir devenin masrafına ortak olmalarını herkese teklif etti. Ömer Muhtar, bu teklifi reddederek hiddetle şöyle dedi: *"Güçlü olanların zayıf olanları ezdiği bir dünya kabul edilemez. Hayvanlara sürekli kemik atmamız ne kadar doğrudur? Bu alçaklığın göstergesidir. Biz yolumuza çıkan aslanın kafasını ezeriz."* Bu esnada yolculardan bazıları onun bu azmini kırmaya çalıştı. Ömer Muhtar ise şöyle cevap verdi: *"Ben döndüğümde yoluma çıkanlara bir deve vererek boyun eğdiğimi söylemektense yerin dibine girmeyi yeğlerim. Şuan ölüm pahasına bile olsa yanımdakileri korumaya hazırım. Gelin bu çirkinliği hep beraber ortadan kaldıralım."* Bu sözlerin ardından kafile dar boğaza yaklaşırken aslan avını parçalamak üzere saklandığı yerden çıkar. Tüccarlardan birisi bu korkunç manzara karşısında tir tir titreyerek şöyle söyler: *"Ben develerimden bir tanesini bırakmaya hazırım. Bana karşı çıkmayın."* Bundan sonra Ömer Muhtar, yunan tipi tüfeğini eline alıp aslana ilk direniş kurşununu sıkar. Aslan yaralanır fakat bu kurşun onu öldürmez. Yaralı aslan, kafileye

karşı harekete geçer. İkinci kurşunu atan Ömer Muhtar, onu yere serer ve kafilenin ibret alması için onun derisini yüzer.[13]

Bu olay Ömer Muhtar'ın şecaatini yansıtmıştı. Bu olaya şahit olanlar hayretler içerisinde yaşananları anlatırlardı. Bir gün Muhammed et-Tayyip el-Eşheb, Ömer Muhtar'dan bu olayı anlatmasını ister. Ömer Muhtar bu talebe şöyle karşılık verir: "*Kardeşim düşmanımı nasıl öldürdüğümle gururlanmamı mı istiyorsun?*" el-Eşheb buna daha önce düşmanını öldürmüş Araplardan birinin sözüyle şöyle cevap verir. *"Sen böcek öldürdüğün için övünür müsün?"* Ömer Muhtar da cevaben şu ayetle karşılık verir. *"Attığın zaman sen atmadın fakat Allah attı*." Ömer Muhtar'ın ayetle verdiği bu cevap, damarlarına işleyen Kur'an'ın derin tesirinin göstergesiydi. Çünkü o, İman ve tevhit ehlinin bir ve bütün olduğunu anlamış, kendilerine tek gaye olarak ahireti kazanmayı ve nefsin hevalarına değil yüce Allah'a itaat etmeyi belirlemişti.

Kur'ânî bir hayat yaşayan Ömer Muhtar, Hz. Yusuf'un şu duasını da dilinden düşürmezdi. *"Rabbim! Gerçekten bana mülk verdin ve bana sözlerin yorumunu öğrettin. Ey gökleri ve yeri yaratan! Dünyada ve ahirette sen benim velimsin. Benim canımı Müslüman olarak al ve beni iyilere kat."*

O, Zülkarneyn'in hayatından liderlerin sahip olduğu, olmazsa olmaz olan şu ilkeyi öğrenmiştir. *Bu Rabbimden bir rahmettir*. Bunun yanı sıra Ömer Muhtar, kardeşlik köprülerini kurmayı, zulmü yok edip aydınlığa kavuşmayı, yardıma muhtaç olanlara yardım etmeyi, kendisine bir hayat ilkesi edinmiştir.

Ömer Muhtar, Allah'a kalben bağlı birisiydi. Yol kesen bu haydutlardan kurtulduktan sonra dahi zaferi şanına yakışır bir

şekilde yaşadı. Karanlığı yok etti. Kendisine soruyu soran kişiye Allah'ın şu ayetlerini ikinci kez tekrarladı. *"Attığın zaman sen atmadın fakat Allah attı."*

Çad'da Fransa'ya; Libya'da İtalya'ya karşı vermiş olduğu eşsiz mücadelede onun kahramanlığının ve cesaretinin birçok örneği vardı. İtalya'nın kendisini, Ömer Muhtarla görüştüğü için sevmediği Şarif el-Garyani'ye, Ömer Muhtar'ın cevaben yazdığı şu mektup tarihin sayfalarında yerini almıştır. Besmele, hamdele ve salveleden sonra şöyle der: *"Şüphesiz ki Cennet kılıçların gölgesi altında demişlerdir. Değerli kardeşim Şarif bin Ahmet el-Garyani'ye (Allah onu korusun) şöyle derim. Allah'ın selamı rahmeti bereketi, mağfireti ve rızası sizin üzerinize olsun. Size şunu hatırlatmak isterim İtalya, şayet bir konuyu konuşmak isterse ki bu İtalya'yı ve bizi ilgilendirir, bunu ancak Seyid İdris başta olmak üzere bu işin bütün sorumlularıyla görüşerek yerine getirebilir. Konuyu, konuşmayı kabul etme ya da reddetme ise bu sorumlulara aittir. Siz bunu bilmiyor değilsiniz. Aksine bunu daha iyi bilebilirsiniz. Seyid İdris'in Mısır'daki yeri sizce malumdur. Ben ve mücahit kardeşlerin geri kalanı sadece onun ordularından bir orduyu oluşturmaktayız ve onun emirlerine karşı gelmeyiz. Allah bize ona muhalefet etmeyi nasip etmesin. Biz, böyle bir duruma düşmek istemeyiz. Allah bizi ve sizi böyle bir alçaklıktan muhafaza etsin. Bizim yalnız Allah'ın ve vatanın düşmanlarıyla savaşacak olan mücahitlere ihtiyacımız var. Veli nimetimiz efendimiz ne emrederse biz onu uygularız. Savaşı durdurmamızı isterse durdurur şayet istemezse ne emrolunursak ona uyarız. Düşmanın topundan tüfeğinden korkmayız. Hatta kuyularımıza ve bitkilerimize attıkları zehirden çekinmeyiz. Biz Allah'ın askerleriyiz ve Allah'ın askerleri ise*

galip olanlardır. Biz Hristiyanlığın sizi çukura sürüklemesini istemeyiz. Sizin için ancak hayır temenni ederiz. Allah bizi galip kılsın. O bizi ve sizi doğru yola, Müslümanlara hizmet yoluna ve Peygamberimizin rızasına ulaştırsın. İslâm'ın selamı Müslümanların üzerine olsun.

13 Rebiussani 1344 Hicri
Cebeliyye Bölgesi Vekili Ömer Muhtar[14]

Bu sözleri sarf eden Ömer Muhtar'ın sebatının delili söylediği şu sözlerdir: "*Düşmanın topundan tüfeğinden korkmayız. Hatta kuyularımıza ve bitkilerimize attıkları zehirden çekinmeyiz. Biz Allah'ın askerleriyiz ve Allah'ın askerleri ise galip olanlardır.*"

Cesurluk cömertlikle korkaklık da cimrilikle ayrılmaz bir bütündür. Ömer Muhtar'ın misafirleri arasında tekrarlayadurduğu şu sözü tarih bizim için kaydetmiştir. *"Var olanı kısmayız, yok olana üzülmeyiz."*[15]

Kuran ve Sünnet cömertliği ve infakı övmüş cimriliği ise yermiştir. Allah şöyle buyurmuştur: *"Onlar, korkarak ve ümit ederek Rablerine ibadet etmek için yataklarından kalkarlar. Kendilerine rızık olarak verdiğimiz şeylerden de Allah için harcarlar. Yaptıklarına karşılık olarak onlar için ne mutluluklar saklandığını hiç kimse bilemez.*"

Ömer Muhtar, mal ve servet düşkünü değildi. Babasından miras kalan üç beş büyükbaş hayvan, arazi ve evini daha on altı yaşında iken akrabalarına bağışladı. Medrese yıllarında bile okulun masraflarını kendisi üstlenmiştir. Bir aile kurduktan sonra rızkını hayvan ürünlerini satarak elde etmeye çalışmıştır. Hiçbir gününü para kazanmaya hasretmemiş ancak

tebliğ, ilim ve cihat uğrunda yaşamıştır. Hayatını fakir ve kanaatkâr bir şekilde geçirmiş, bütün gayretini misafirleri ve askerleri için harcayarak fakirlikten korkmaksızın ordusunun bütün ihtiyaçlarını karşılamıştır. Kardeşlerini kendisine tercih etmiş, hayat anlayışını "varlıkta cimrilik yapmama, yokluğa ise üzülmeme" üzerine kurmuştur.

5. İtalya İşgalinden Önce Tebliğ ve Cihat

Ömer Muhtar örnek ahlakı, aklıselimliği ve dava adamlılığı gibi vasıflarda çevresindekileri etkilemeyi daima başarmıştır. Onun bu özelliği Senûsiyye hareketi ikinci lideri Muhammed el-Mehdi es-Senûsi'ye ulaştığında o, Ömer Muhtar'ı Cabut'tan Kufra'ya olan meşhur seyahatinde yanına almıştır. Muhammed el-Mehdi ise 1897 yılında onu dergâha hoca olarak atadığını açıklamıştır. Dergâhta üstüne düşen sorumlulukları bihakkın yerine getiren Ömer Muhtar, burada insanlara dinin emirlerini öğreterek, kabileler arasında birliği sağlayıp; onların aynı ağızla aynı dava uğrunda konuşmalarını sağlamıştır. Senûsiyye hareketi liderliğinden bile daha önemli olan, bu dergâhın işlerini üstlenmek, güçlü ve boyun eğmeyen bir kabilenin arazisinde olduğu için onun uhdesine bırakılmıştır. Allah, Ömer Muhtar'a bu işlerinde yardımcı olmuştur.

Ömer Muhtar'ın dergâhta geçirmiş olduğu bu süre, bize onun eşsiz başarılarını yansıtmaktadır. Fikirleriyle ve ikna metoduyla İslam'ın yayılmasını sağlayan bir tebliğciydi. O, bu alanda nev'i şahsına münhasırdı. Tebliğin gerektirdiği bilgiye sahipti. İslam'a davette karşılaştığı zorlukları ilmi, kültürel bilgisi ve manevi üstünlüğü ile aşmaya çalışıyordu. Amacı ilmi öğrenmek, öğretmek ve onunla amel etmekti.

Fransa Sömürgesi, Çad'da Senûsiyye hareketinin merkezine girdiğinde, Senûsiyye hareketi de kendisini cihat etmek üzere hazırladı. Cihat için bu işi en iyi başarabilecek olan komutanlar seçildi. Ömer Muhtar da bunların içindeydi. Fransa sömürgesi Çad topraklarına girdiğinde mücahit Senûsiyye hareketi bölükleriyle birlikte amansız bir savaşın içine girdi. Ömer Muhtar, tüm bakışları üzerinde toplayacak şekilde mücadele etti. Bu mücadelesine hayran olan Muhammed el-Mehdi es-Senûsi onun hakkında şöyle demiştir: *''Biz Ömer Muhtar gibi on kişiye daha sahip olsaydık, bu savaş için bize yeterdi."*[16]

Ömer Muhtar, Çad'da kaldığı süre boyunca Fransa'ya karşı mücadele etmesinin yanı sıra insanlara İslam'ı tebliğ etmeye ve onları eğitmeye devam etmiştir. Bir elinde Kur'an, diğer elinde kılıç ile bu işi gerçekleştiriyordu. Bunun yanında vatan savunmasında ise benzeri görülmemiş bir kahramanlık sergiliyordu. Sorumluluğundaki bölgeleri çakallardan temizlemişti. Fakat bu işleri ibadetlerine engel olmuyordu.[17]

O sıralar mücahitler için hayati öneme sahip, sayıları yaklaşık dört bin olan develer uyuz hastalığına yakalanmıştı. Bunun üzerine Seyyid el-Mehdi es-Senûsi develerin tedavisi işini Ömer Muhtar'a tevdi' etti. Develerin sulanması ve iyileşmeleri için onları Ayn Kelik denen bölgeye götürecekti. O, mücahitlerden tecrübeli bir grup seçerek, komutanın emrini yerine getirmek için bölgeden ayrıldı. Allah'ın inayetiyle bu görevinde başarılı olan Ömer Muhtar, Seyyid el-Mehdi'nin bir kez daha gözüne girmeyi başardı.[18]

Ömer Muhtar, bu önemli vazifesinden sonra 1906 yılında dergâhtaki işine tekrar döndü. Ancak bu durum uzun sürmedi. Mısır ve Libya sınırları üzerinde bulunan Berdi bölgesinde,

İngilizlerle yeni bir meydan savaşı patlak verdi. Çetin bir mücadele verilirken 1908 yılına gelindiğinde savaş çok kızıştı. Nihayetinde İngilizlerin Osmanlı devletine yaptığı baskılar neticesinde Sülum bölgesinin, Mısır topraklarına katılmasıyla savaş sona erdi. Savaşın sona ermesinin ardından dergâhına tekrar dönen Ömer Muhtar, savaşta gösterdiği başarı sayesinde Osmanlı Devletinin de dikkatini çekmeyi başarmıştır.

Ömer Muhtar'ın Berka bölgesinde önemli kabileler ve liderlerle bağlantıları vardı. Cemaate mensup olmayan şehirlerin ve bölgelerin liderleri bile onu aşırı derecede seviyorlardı. O aynı zamanda diğer dergâhların hocalarıyla olan samimiyetini de artırmıştı.[19]

6. Ömer Muhtar'ın İtalya'ya Karşı İlk Mücadelesi

1911 yılında Libya-İtalya savaşı çıktığında Ömer Muhtar, Câlu vahasında bulunmaktaydı. Bu haberi almasıyla dergâha geri dönmesi bir oldu. Bu aşamadan sonra dergâha bağlı kabilelerden eli silah tutan herkese cihat için hazırlanma emrini verdi. Bu emre uyan bini aşkın savaşçı mücahit, silahlarını kuşandı. O sıralar hicri takvime göre kurban bayramına üç gün kalmıştı. Fakat Ömer Muhtar, bayram sevincini ailesiyle yaşama mutluluğunu tadamadı. Bayramı yolda geçirdi ve ordusu için kurban kesti. Ömer Muhtar ve ordusu, mücahitlerin Benine bölgesindeki kampına ulaştığında, bölgedeki askerler onların gelişiyle sevince gark oldu. Bu süreden sonra ordu, düşmana karşı gece gündüz cihat etmeye başladı. Cihat sonunda ele geçirilen ganimetlerle ikinci karargâhları olan dergâh evlerini yaptılar.

1911 yılında İtalya'ya karşı yapılan Selavi savaşında Ömer Muhtar ile omuz omuza çarpışan Şeyh Muhammed el-Ahdar

el-İsevi'nin savaş hakkındaki hatıraları şöyledir: *''Düşman bize topları ile saldırırken, biz arpa ekili alçak bir bölgeye saklanmak zorunda kaldık. Arpa başakları yağmur gibi yağan kurşunların etkisiyle havada uçuşuyordu. Sanki başaklar tırpanlarla hasat ediliyordu. Biz ise Ömer Muhtar'ın üzerine titrediğimiz için bulunduğumuz yerden daha alçak bir yer gördüğümüzde onu oraya saklamak istedik. Bunu anlayan Ömer Muhtar bu davranışa çok kızdı. Tam o sırada Seyid el-Emin ismindeki askeri, bizim söylediğimiz yere onu zorla götürünce Ömer Muhtar oradan çıkmak istedi fakat biz onu topluca engellemeye çalıştık. ''*Savaşın ilerleyen safhalarında Ömer Muhtar karargâhları ziyaret etmiş, onun bu gelişi mücahitleri manevi anlamda taçlandırmıştı.

Şeyh Muhammed el-Ahdar, Türk subaylarının Ömer Muhtar'ın göstermiş olduğu cesarete ve fikirlerine olan hayranlığını dile getirmiştir. Sanki bu fikirler, harp okulundan mezun olan bir komutanın fikirleri gibiydi.

Ömer Muhtar, Şeyh Ahmed es-Senûsi'nin yakın arkadaşlarındandı. Ahmed Şerif'in görevinden ayrılmasından sonra Ömer Muhtar, Emir Muhammed İdris'e vazifelerini yapmasında en iyi şekilde yardımcı olmuştu. Daha sonraları Emir İdris'in Mısır'a gitmesinin akabinde, Cebel-i Ahdar'daki askeri komutanlık işini Ömer Muhtar üstlendi. Mücahitleri düşmanla karşılaşmaları için ruhen hazırladı. Daha sonra halkla ve liderlerle görüşmek için bölgeyi dolaşmaya başladı. Bu yeni ve zor görevi için tek tek herkesle görüştü. Allah yolunda savaşmak için gönüllülük kapısını açtı. Güler yüzlü ve mutmain kalpli, acımasız düşmanla çarpışmaya susamış olan Libyalı gençlere yöneldi. Ömer Muhtar'a bu gezisinde Berağis, Harabi ve Murabitin bölgelerinin kabile liderleri ve ileri gelenlerinden oluşan

bir heyet eşlik etti. Muhammed Ebu'l-Kasım Celğaf, Muhammed el-Ulvani, Süker Abdulcelil, Abdullah el-Horasani bu zorlu işinde ona yardım eden kişilerden bazılarıydı. O sırada Emir Hazretleri, 1923 yılının Ocak ayında Mısır'a ulaşmıştı. Ömer Muhtar'ın askeri devriyesi biter bitmez emir hazretlerine bilgilendirme yapmak amacıyla Mısır'a onun yanına gitmeye karar verdi.[20]

7. Mısır'a Gidişi

1923 yılının Mart ayında Ali Paşa el-Abidin eşliğinde Mısır'a gitti. Geri dönünceye kadar arkadaşlarını Ğabi kuyusunun yanında bırakmıştı. Mısır sınırını geçerek yeni kurulan Mısır bölgesinde Seyyid İdris ile karşılaştı. Onun Senûsiyye hareketine, liderlerine ve hocalarına karşı olan vefası büyüktü. Bu vefa Mısır'da kaldığı süre zarfında da kendini gösterdi. Burada ikamet eden Ömer Muhtarın mensup olduğu Menfe kabilesi onun geleceğini öğrenince iyi bir şekilde karşılamak için hazırlık yapmaya başladı. Fakat Ömer Muhtar, emirin şaşalı bir törenle karşılanmadığını öğrendiği zaman, kabilesini kendisini karşılamak için giriştiği hazırlıklardan menetti ve şunları söyledi: *"Sizler benim velinimetim efendim hazretlerini şanına yakışır bir şekilde karşılamazken, nasıl olur da beni onun önüne geçirecek şekilde karşılarsınız? Şayet bunu yapacak olursanız, aramızda hiçbir bağ kalmayacaktır."*[21]

Ömer Muhtar'ın bu yaptıkları Seyyid İdris'e ulaştığı zaman, Seyyid İdris, Ömer Muhtarın karşılanması için bir ferman çıkardı. Ömer Muhtar ise bu emre uymak zorunda kaldı.[22]

Bu olaylar sırasında İtalya, Mısır'da bulunan yandaşları vasıtasıyla Ömer Muhtarla görüşme girişiminde bulundu.

Ömer Muhtar'a Bingazi ve Merç bölgelerini kendilerine vermesi durumunda yardım edip, ailesinin geçimini sağlayacakları teklifinde bulundular. Ona şayet Mısır'da kalmak isterse, sığınmacı olarak, Emir İdris ile ilişkisini kesmek kaydıyla kalabileceğini söylediler.

Roma hükümeti, Ömer Muhtar'ı Libya'da muhatap alınacak ilk kişi yapmaya hazırdı. İtalya'nın Trablus ve Bingazi bölgelerinde daha önce saymış olduğu önemli şahsiyetlerin tamamı, artık Ömer Muhtar'ın bir bir gerisinde kalıyordu. Ayrıca Roma hükümeti ona lüks bir hayat yaşayabileceği yüksek bir maaş bağlayacağını taahhüt ediyordu. Onlar anlaşmayı el altından yürütmek ve Ömer Muhtar'ın can güvenliğini sağlamak istiyorlardı. Bütün bunların yanında kendisinden ailesini İtalya'ya karşı direnme fikrinden vazgeçirmesini istediler.[23] Ona bu durum sorulduğunda, Ömer Muhtar Mısır'da Roma ile aralarında böyle bir diyalog geçtiğini doğruladı ve şöyle dedi: *"Korkmayın ben yutulacak kolay bir lokma değilim. Her kim ki benim inancımı, görüşümü ve düşüncelerimi değiştirmeye çalışırsa Allah onun işini hüsrana uğratır. İtalya ve elçileri ise gerçeği bilmemektedirler. Ben cahillerden ve kindarlardan olmadım. Berka'da bir şeyler başarabildiğimi iddia ediyorum. Başlara çıkarılan kibirli kişilerden olmadığım gibi onlar gibi halkımı da teslim olmaya çağıramam. Düşmanın yanında olunacak bir günden sakınırım. Teslim olmamız durumunda Berka halkı asla bana itaat etmeyecektir! Benim ve benzerlerimin ülkemdeki değeri Senûsiyye hareketine bağlılığımızı sürdürmekle kaim olacaktır!"*[24]

Ömer Muhtar ülkesine dönene kadar İtalyalıların teklifleri devam etti. Lüks bir hayatın gölgesinde büyük makamlar ve sınırsız vaatlerle onu kullanmaya çalıştılar. Ancak başarılı

olamadılar. Çünkü Ömer Muhtar davasına bağlı ve bu davasını kitap ve sünnetten edinen bir kişiydi. Allah'ın *"Kim de mü'min olarak ahireti ister ve ona ulaşmak için gereği gibi çalışırsa, işte bunların çalışmalarının karşılığı verilir. Rabbinin lütfundan her birine; onlara da, bunlara da veririz. Rabbinin lütfu (hiç kimseye) yasaklanmış değildir."* şeklindeki ayetlerini çok iyi anlıyordu.

Ömer Muhtar Mısır'dan çıkıp, Berka'ya gitmek üzereyken Mısır'da bulunan kabilelerin hocalarından ileri gelenleriyle cihadın devamı için bir toplantı yaptı. Onlar Ömer Muhtar'ı yaşının ilerlemesinden ve artık dinlenmeye ihtiyaç duymasından dolayı bu kararlığından vazgeçirmek için çok çalıştılar. Çünkü Senûsiyye hareketi, Berka'daki cihat hareketine liderlik yapabilecek başka bir komutan bulabilirdi. Ömer Muhtar, bu teklife çok kızarak öfkeli bir şekilde şöyle cevap verdi: *"Kim ki bunu bana söyler, benim kötülüğümü istiyordur. Bu yol benim için hayır yoludur. Kimse beni bu yoldan geri döndüremez. Şayet kim bunu isterse, o benim düşmanımdır."*[25]

Ömer Muhtar, cihat yapmanın dinin yerine getirilmesi gereken bir emri olduğunu ve bundan başka bir çıkar yolun bulunmadığını adı gibi biliyordu. Bundan dolayı duruşunda, hareketlerinde ve sözlerinde her daim Libya'daki cihat konusu gündemindeydi. Duasını ve yakarışlarını bu kutsal görevde Allah yolunda ölmek için yapıyor ve şöyle diyordu: *"Allah'ım benim canımı bu kutsal vazifede al"*[26] *O, âşık* olduğu vatan topraklarında kalmakta ısrar ederek konuşmasına şöyle devam etti: *"Ben vatanımı, bedenim toprak olup Rabbime kavuşuncaya kadar terk etmeyeceğim. Ölüm bana bütün bunlardan daha yakındır. Ben de ölümü her an beklemekteyim."*[27]

Hacca giderken ona, savaşmayı bırakması söylendiğinde şöyle demiştir: *"Rabbimin elçileri canımı almaya gelinceye kadar asla mücadeleyi bırakmayacağım. Bana göre hac ibadetinin sevabı bile, vatan ve din uğruna mücadele etmekten daha azdır.*[28] *Cihat bütün Müslümanların üzerine vaciptir. Hepimizin Allah'ı birdir."*[29]

Ömer Muhtarın Kuran'ın şu ayetlerinden anladığı sözleri tarihin sayfalarına altın harflerle yazılmıştır: "*Rabbinin lütfundan her birine; onlara da, bunlara da veririz. Rabbinin lütfu (hiç kimseye) yasaklanmış değildir. Bak nasıl, onların kimini kimine üstün kıldık. Elbette ahiretteki dereceler daha büyüktür, üstünlükler daha büyüktür. Allah ile birlikte başka bir tanrı edinme, yoksa kınanmış ve yalnızlığa itilmiş olarak kalırsın. Rabbin, kendisinden başkasına asla ibadet etmemenizi, anaya-babaya iyi davranmanızı kesin olarak emretti. Eğer onlardan biri ya da her ikisi senin yanında ihtiyarlık çağına ulaşırsa, sakın onlara "öf!" bile deme; onları azarlama; onlara tatlı ve güzel söz söyle.*"

Resûlullah'ın *"Her kim sadece ve sadece Allah'ın kelimesi en yüce olsun diye savaşırsa, o Allah yolundadır ve malı uğrunda öldürülen şehittir; kanı uğrunda öldürülen şehittir; dini uğrunda öldürülen şehittir; ailesi uğrunda öldürülen şehittir.*" sözleri Ömer Muhtar'ın konuşmalarına ilham veren kutlu sözlerdendi. Bu ayetler ve hadisler, Senûsiyye hareketinin sinesinde büyüyen mücahit tümenlerin ve komutanların düşünsel ve i'tikadi yönlerini de oluşturuyordu.

Asker kamplarının oluşturulması, cihat esnasında önemli görevleri yerine getirecek ehil komutanların seçilmesi ve mücahitlerin zalim düşmana karşı uygulayacakları savaş planının ayrıntıları konusunda Ömer Muhtar ve Emir İdris anlaşmaya

vardılar. Bu süre zarfında Ömer Muhtar'ın başkomutanlık görevi devam ediyordu. Emir bu anlaşmayı Seyid Rıza'ya yazdırmasını söyledi. Ayrıca maddeler muhacirlerin durumunun görüşülmesi, Mısır ve İngiliz hükümetlerinin, mücahitlerin Mısır'a sığınması konusunda gözetim altında tutulması, Mısır'dan mücahitlere yapılacak yardımların denetlenmesi, Ömer Muhtar'a gerekli talimatların verilmesi ve cihadın liderleri arasında sırayla hac yapılması hususlarını içeriyordu. Anlaşma, Emir'in siyasi işleri yürütmesi için Mısır'da kalması maddesi ile tamamlandı. Bu anlaşmanın ardından Ömer Muhtar Kahire'yi terk etti. Sülüm'e vardığında da kendisini bekleyen bazı arkadaşlarıyla görüşmelerde bulundu. Buradan Cebel-i Ahdar'a gitmek için gerekli ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra Berka'ya hareket etti.[30]

1923 yılında Ömer Muhtar hayatta iken Berka ve Bilal Kuyu'su bölgelerinde, mücahitler, Abdullah es-Sudani'nin liderliğinde İtalyanlara karşı iki büyük savaşta cesurca savaştılar ve Bilal Kuyusu bölgesinde yapılan savaşta üstün geldiler. Bu savaşta Şeyh Nasru'l-'Ama ve diğer liderler şehit oldu. Berika savaşı ise bu savaştan dört gün sonra meydana gelmiştir. Savaşın kahramanlarından İbrahim el-Fil bu savaşta şehit düşmüştür.[31]

Bu savaştan sonra İtalyanlar ne yazık ki mücahitlerin bazı bölgelerini ele geçirmişlerdir. Şiddetli bir çatışmadan sonra Bedin bölgesindeki Avakır kampına ilerlemişlerdir. Savaşın sonunda askerlerin Ecdabiye bölgesine çekilmesiyle iki tarafın korkunç zararları ortaya çıkmıştır. Bu sırada İtalyanlar mücahitleri ele geçirmek için ilerleyişlerine devam etmişlerdir. Ta ki Meğaribe kampının öncü birlikleriyle çatışmaya girmişlerdir. Mücahitler fazla direnememiş, İtalyanlar, 1923 yılında bölgeyi ele geçirmişlerdir.[32]

8. Ğabî Kuyusu Savaşı

İtalyanlar, Ömer Muhtar'ın Berka'ya dönmesini takip ediyorlardı. Bütün çabalarına rağmen arkadaşlarıyla irtibat kurmasına engel olamadılar. O, kuyu bölgesine yaklaşmakta iken İtalyan zırhlı araçlarından bazıları aniden bölgeye intikal etmiştir. Bundan sonrasını Ömer Muhtar'ın ağzından dinleyelim: *"Biz hocalar ve askerler ancak elli kişi kadardık. Ramazan ayı gelmişti. Oruç tutar bir haldeyken arkadaşlarım, emir hazretlerinin sağlık durumu ile ilgili bilgi almak için etrafımıza toplandıklarında yedi tane İtalyan zırhının aniden çıkıp gelmesi, bizi endişe ve tedirginliğe sevk etti. Çünkü biz onların bu şekilde ansızın gelmesini beklemiyorduk. İtalya'nın Senûsiyye kamplarına saldırdığını ve Ecdâbiye'yi işgal ettiğini duymamıştık. Sakin bir şekilde hazırlıklara başladık. Panzerler bizden daha alçak bir yerde yavaş yavaş ilerlemekteydi. Ali Paşa tüfeğiyle onlara ateş etmek istediği sırada panzerlerin geliş amacını bilmediğimiz için ona engel oldum. Biz onlara barış elini uzatmışken, kıvılcımı alevlendiremezdik. Onların araçları ise planlarının ortaya çıkmasını sağladı. O anda bizler, mermilerin sağımızı solumuzu sıyırmasına şahit olduk. Onlara karşılık vermememizi gerektiren hiçbir sebep kalmamıştı. Bu aşamadan sonra onları mermi yağmuruna tuttuk. Arabalar, kum çuvalı[33] taşır halde arka tarafımızdan bize yaklaşmaya çalıştı. Bize yaklaştıklarında sağlam mevzilere ayrıldılar. Askerler arabalardan inerek kum çuvallarını mevzilere dizmeye başladılar. Amaçları bizim can alıcı kurşunlarımızdan korunmaktı. Bu sırada biz hızlı bir şekilde yerimizi terk etmeye başladık. Durumlara şahit olan Ali Paşa, sigarasına sarıldı. Ona Ramazan ayında olduğumuzu hatırlatsam da o, bana tüfeklerin ilaç olduğu bir yerde Ramazan orucu*

olmaz şeklinde karşılık verdi. En kısa sürede savaş İtalyanların kaybıyla sonuçlandı. Arabaların biri hariç hepsi ateşler içinde yanmaktaydı. Kurtulanlardan bir tanesi geri kaçtı. Biz de onlardan kalan bütün silahları ganimet olarak ele geçirdik."

Mücahitler, Cebel-i Ahdar'a ulaşıncaya kadar yürümeye devam ettiler. Katufiyye dergâhına ulaştıklarında, Salih el-Etyuş ve el-Fazil el-Müheşhiş onları karşıladı. Ömer Muhtar Berka Savaşı ve mücahitlerin durumu üzerinde değerlendirme yaptı. Sonra Emir Hazretlerinden aldığı talimatları bildirmek için Seyyid Muhammed Rıza'nın Calu'daki karargâhına doğru yola koyuldu. Ömer Muhtar, Seyid Rıza ile buluştuktan sonra cihadın nasıl sürdürüleceği ve Cebel-i Ahdar'daki yeni karargâhların nasıl yapılacağı üzerine anlaşma yaptılar. Ömer Muhtar, Ali Rıza'ya oğlunu Salih el-Etyuş'un yanında Meğaribe karargâhına ve Abdullah es-Sudani'nin liderliğini yaptığı el-Avakır karargâhına göndermesini önerdi. Bu kamplar birbirlerine bitişikti. Bu aşamadan sonra Ömer Muhtar, Cebel-i Ahdar'a gitmek için Câlu'dan ayrıldı ve mücahitler için yeni karargâhlar yapmaya başladı. el-Beraise, el-Abid ve el-Hase karargâhlarını inşa etti. er-Rıza el-Hüseyin'i el-Beraise karargâhının liderliği için seçmişti. el-Abid ve el-Hase karargâhları için ise ayrı komutanlar seçmişti. Ömer Muhtar'ın kendisi de bu karargâhlar için genel komutan oldu.

Bu zorlu ve uzun süren savaş artık başlamıştı. Ara sıra duraklamalar görülse de yaklaşık sekiz yıl sürmüştür. 1924 ve 1925 yıllarında birçok kanlı savaş olmuştur. Mücahitler Cebel-i Ahdardaki askeri faaliyetlerini arttırmışlardır. Ömer Muhtar'ın yıldızı da vur kaç taktiğini çok iyi bilen bir komutan olarak bu savaşta parladı. Kabilelerin askeri nüfuzundan da istifade

etmiştir. Kabileleri mücahitler arasına dahil etmiş bu kabileler de ihtiyaç duydukları silah ve diğer mühimmatlarda mücahitlere yardım etmiştir. Beraise, Hassa, Avakir ve Avvame gibi kabileler, yardımda bulunanların bazılarıydı.

Beragise karargâhı genel merkezdi ve Ömer Muhtar'a tahsis edilmişti. Bu karargâh Cebel-i Ahdar'daki üç karargâhın esasını ve ilk nüvesini teşkil ediyordu. Seyid Yusuf gibi Ömer Muhtar da burada genel vekil naibi olarak geçiyordu. Bu kadar geniş alanı içeren bu bölgede hükümet sistemini şeri ve sulh mahkemelerini ve para idaresini (Muhasebe, Erzak, Zekât Toplama, Ganimetlerin Beşte Biri) yaparak kurmuştur. Bu üç karargâh ve şubeleri arasındaki yardımlaşma iyi günde de kötü günde de devam etmiştir. Düşmana karşı büyük bir mücadeleye girişmişlerdir. Bu mücadele savaşın şartlarına göre bazen hücum bazen de geri çekilme şeklinde sürmüştür.

Ecdabiye şehri dışındaki bölgeleri işgal eden İtalyanların aklı 1923 senesinden beri Ecdabiye'nin bulunduğu Berka'da kalmıştı. Berka fikrinden vazgeçemeyen İtalya 1923 ve 1927 yılları arasında bütün gayretini, bir savaştan diğer savaşa koşan Ömer Muhtar'ın karargâhını ele geçirmeye sarf ediyordu.

1927 senesinde genel vekil olan Seyid Rıza el-Mehdi es-Senûsi hainlik ve hile yoluyla esir düşmüş ve bunun üzerine Berka, el-Hamra ve el-Beyda bölgeleri yavaş yavaş düşmeye başlamıştır. İtalya ordusunun komutanı eski stratejisini değiştirmiş ve mücahitlerin savunmasını kırmayı amaçlayan yeni bir strateji benimsemiştir.

İtalya Bingazi Valisi Mumbilinin yerine Faşist Parti liderlerinden General Tirutis'i atamıştır. Tirutis'e yardım etmesi için de birçok general ve üst düzey askeri yönetici görevlendirmiştir.

Aynı yıl içinde İtalyan kuvvetleri Trablus içlerine doğru ilerlemiştir. Bu ilerleme ile Cefra vahası ve Fezan bölgesinin büyük bir kısmını ele geçirmişlerdir. Fas kabileleri de onlarla çatışmaya girerek bu ilerlemeyi durdurmaya çalışmışlardır. Bu savaşta sayı üstünlüğü İtalyanlara aitti. Mücahitler Sahra bölgesindeki Haruc bölgesine sığınmışlardır. Haruc savaşı, Cebel-i Sevda savaşı ve Afiye savaşı gibi düşmanla birçok şiddetli çatışmalara girmişlerdir. es Seyyid Mahmud Bû Kuveytın, Sancak Komutanı, Berka Savunma Kuvvetleri Genel Komutanı ve Seyyid es-Senûsi el-Eşheb bu son savaşa katılanlar arasındaydı.[34]

İtalya Fezan bölgesini işgal etme konusunda istekliydi. 1928 yıllarının sonunda biri Gadamis diğeri Cebel-i Ahdar kolu olmak üzere iki koldan saldırmıştır. Graziani komutasındaki İtalyan ordusu ile Mücahitler kanların oluk oluk aktığı ve beş gün süren bir savaşta karşılaştılar. İtalyanlar yanlarında bulunan bütün cephane ve silahları bırakarak arkalarına bile bakmadan kaçtılar. Diğer ikinci kol ise ortaya çıkar çıkmaz doğrudan Fezan bölgesine yöneldi. Bu durumdan haberdar olan mücahitler ise taktik olarak iç bölgelere çekildiler. İtalyan ordusunun bu kolu iki dağın arasında bulunan ve Suud Dağları diye bilinen bölgeye ulaştığında mücahitler aniden saldırdılar ve onları bozguna uğrattılar. Gemisini en son kaptanların terk etmesi gerekirken İtalyan ordusu komutanları bunun aksine çoğu mücahitlerin kıskacında kalan ordularını terk ederek arabalarıyla kaçışmışlar ve onları ölüme terk etmişlerdir. Komutanlarının geride bıraktığı İtalyan askerleri kaçmaya bile fırsat bulamadılar. Birçok yönden kuvvet çıkaran İtalyanlar fazla zaman geçmemişti ki mağlup olmaktan kurtulamayıp arkalarında birçok ganimet ve mal bıraktılar.[35]

İtalyanlar 1928 yılının Şubat ayının yirmisinde Cufra Bölgesinden büyük bir askeri güçle tekrardan harekete geçtiler ve bir iki gün sonra Zella'yı işgal ettiler. İlerlemesini sürdüren İtalyanlılar suyu çekilen kuyuları da ele geçirdiler. Murade'yi işgal edene kadar operasyonlarını sürdürdüler. Zella, Calu, Evcele ve Murade bölgesi onların hâkimiyetine geçti.

Daha önce İtalyanların elinde bulunan Cağbub bölgesinin tekrardan İtalyanlar tarafından işgal edilmesi ve mücahitlerin aralarına ajan sokarak onların birliğini bozma yönündeki siyasi oyunları, onlara bu sayılan yerlerin de ele geçirilmesinde yardımcı olmuştur. İtalyanlar kabileleri savaştan çekilmeleri için ikna etmeye çalışmışlar, rüşvet vermişler, bu yolda birçok mal harcayarak büyük bir başarı elde etmişlerdir.

Cağbub, Calu, Evcelu, Fezan ve diğer bölgelerin işgal edilmeleri Ömer Muhtar'ı Cebel-i Ahdar bölgesinde derin düşünceye sevk etti. Bununla beraber Derne ve çevresinde olan mücadelesine devam etti. İtalyanları çekilmeye mecbur bıraktı. İki gün süren çetin bir savaşta İtalyanlarla çatıştı. Bu sefer şans Ömer Muhtar'a gülmüştü. İtalyanlar, arabalarını, toplarını, tüfeklerini, cephane sandıklarını, develerini ve yük hayvanlarını bırakarak kaçtılar.

Kabileler cihat hareketinin komutanıyla asker, silah ve bilgi alışverişi yapıyordu. Örneğin Mesamir Kabilesinin lideri Hamid Abdulkahir el-Mebruk Ömer Muhtar'a önemli bilgileri zamanında ulaştırıyor, İtalyanların haberi olmadan kabilesiyle savaşa dâhil oluyordu. Kaderin cilvesi onu vatanına göndermiş Abdulkahir orada şehit olmuştur.

Senûsiyye hareketine mensup kabile liderleri öşür ve zekâtları toplayarak İtalya'nın baskısına rağmen özellikle Bingazi,

Merc, Derne, Tobruk ve diğer bölgelerde bulunan cihat hareketine yardım ediyorlardı. Zekat ve öşürlerle yapılan bu yardımlar son derece gizli bir şekilde yürütülüyordu. İtalyan istihbaratı el altından yapılan bu yardımları ortaya çıkaramadı. Bu duruma çok öfkelenen İtalya eline düşen esirleri idamla cezalandırıyordu. İtalyanlarla yapılan savaşlardaki başarılar neticesinde ele geçirilen ganimetler ise Ömer Muhtar döneminde ordunun ihtiyaçlarını karşılamada ana kaynak konumundaydı. Hafız İbrahim bu durumu dile getirmiştir.[36]

Bütün aileler, mücahitler için gerekli olan elbise ve ihtiyaçların sorumluluğunu üstlenmişti ve bunları aylık olarak karargâhlara gönderiyordu. Komutan İdris, mücahitlerin ihtiyaçlarını karşılamak için bütün fırsatları değerlendiriyordu. el-Eşheb Mısır'dan gelen bir kafilenin mücahitlere ulaştığını haber almıştı. Bu kafilenin içinde Ali evladı kabilesinden Süleyman el-Amiri ve Bû Münikir el-Menfi (Ömer Muhtar'ın arkadaşlarından) bulunuyordu. Kafile beraberinde pirinç, un, şeker, çay ve askerler için elbise taşıyordu. Kafile mücahitlere yaklaştığı esnada el-Eşheb'te karargâhta idi.[37] Ömer Muhtar'ın hayatını anlatan kitabın sahibi, Sülüm'den çıkan bu kafilenin beraberlerinde çeşitli erzak ve cephaneyle mücahitlerin Cebel-i Ahdar'daki kampına ulaştığını söylüyor. Bunu öğrenen İtalyanlar mücahitleri takip etmesi için zırhlı araçlarını gönderdiler ancak mücahitler İtalyanlara karşı direndi. İtalyanların araçlarının tekerlerini kurşun yağmuruna tuttular. Bundan sonra da İtalyanların üzerine saldırarak 1928 yılında İtalyan güçlerini imha ettiler.[38]

Mücahitler İtalyanlardan ele geçirdikleri ganimetleri şehir ve köylerdeki pazarlarda ihtiyaçlarını karşılamak için

kullanıyorlardı. Kendileri için gerekli olan cephane ve erzakı satın alıyorlar, bu esnada da düşman askerinin hareketi hakkında bilgi topluyorlardı. Bütün bu bilgi toplama işlerini yapanlar Ömer Muhtar'ın askerleri ve bu askerleri evlerinde ve çadırlarında saklayan şehir ve köy halkıydı. Gönüllüler cihat kamplarına akın akın geliyorlardı. Kendi silahlarını, binekleri ni ve yiyeceklerini yine kendileri temin ediyorlardı. Karargâh sistemi şu şekilde öne çıkıyordu.

1) Her bölüm kendisi için gerekli olan erzakı sağlamakla sorumluydu. Onlar bu çalışmalara birbiriyle bağlı tek bir aşiretin çocukları gibi katılıyorlardı. Bu bölümlerde öşür ve zekâtları toplamakla sorumlu kişiler vardı. Bütün bunları Ömer Muhtar'ın emirlerine göre yapıyorlardı. Her bölüm için; erzak temini, bunların dağıtılması, depolanması, gerekli tedbirlerin alınması, malların teslim alınması, bağışlar ve bunların bölüm komutanlığına ulaşmasını takip edecek başkan atadı. Umran Raşit el-Kut'ani, Beraise ve Derse karargâhlarının idaresi başkanlığına atandı. et-Tevati el-Arabi ise el-Ubeydat ve el-Hasse karargâhlarının idare başkanlığına atandı. es-Sıddık Bû Hezavi ise öşürleri toplayıp doğrudan Ömer Muhtar'a ulaştırmakla görevlendirildi. Son olarak Davud el-Fessi ise Avakır karargâhının idare başkanlığına tayin edildi.[39]

2) Her karargâh şehit düşen mücahitlerin yerine kabilelerden başka mücahitler temin ediyorlar böylece karargâhın şehit düşen mücahitlerden etkilenmemesini sağlıyorlardı. Her savaştan sonra şehitler bağlı oldukları kabilelere ulaştırılıyor bundan sonra ise her kabileye şehitlerin yerine konulacak mücahit sayıları bildiriliyordu. İstenilen sayı bulunamazsa

cihat komutanlığı, şehit olan her bir ferdin açığını kapatmak için bin frank ödüyordu.

3) Kabilelerin hepsi kahramanlık ve fedakârlık gösterme konusunda adeta birbiriyle yarışıyor her bir kabile diğer kabilenin önünde alay ve küçümseme konusu olmamak için canhıraşâne çalışıyordu. Libyalı her mücahit herhangi bir sebepten dolayı katılamadığı bir savaştan dolayı çok üzülür ve sinirlenirdi. İbrahim el-Fil el-Arabi bunlar için bir örnektir. O, Bilal savaşına katılamamış ve buna gerçekten çok üzülmüştü. Cihat komutanlığı ise ona şöyle diyerek kalbini mutmain etti: ''Şüphesiz ki daha nice cihatlar ve cihat edecek günler vardır.'' Sonraki günlerde Berika savaşı oldu ve Bilal bu savaşa katıldı. Atıyla düşman arabalarının üzerine saldırdı. Şehit olana kadar Allah yolunda savaştı.

4) Her bir karargâh, kendisine bağlı kolların güvenliğini, askeri devriyeler ve İtalya kuvvetlerinin hareketlerini ya da normal olmayan bir durumu kontrol ettikleri gözetleme kulelerinden kolaylıkla sağlıyorlardı. Bunu bölgelerin ana yollarını, patika yollarını ve suyollarını bilerek ve takip ederek de sağlıyorlardı. Bölük bir yere girdiğinde İtalya güçlerinin durumunu kontrol etmesi için her yöne devriyeler koyuyor ve bu devriyelerin İtalya güçlerinin hareketlerine dair sağlamış oldukları bilgiler büyük önem arz ediyordu. Bu sayede mücahitler düşman güçlerinin yönlerini ve hareketlerini önceden biliyorlardı. Keşif kolları düşmanla karşılaştıkları zaman üç el ateş ediyorlar, bu üç el ateşin sesini duyan artçı mücahit birlikleri kurşunların sesinin geldiği yerde düşmanla karşılaşmak için sabırsızlanıyordu. Ribat ismiyle bilinen diğer devriyeler de İtalyanlıların kontrolünü yapıyor, İtalyanların işgal

ettiği merkezlerde ve şehirlerin içinde bulunan halk aracılığıyla onların hareketleri hakkında bilgi ediniyorlardı. Mücahitlere yardım eden bu halkın çoğu yardımlarından dolayı idam cezasına çarptırılmışlardır. Süleyman b. Said el-Örfi İtalya mahkemesinde mücahitlere yardımla suçlanmış kendisine idam hükmü verilmiş ve asılarak idam edilmiştir.

Karargâh sistemi kabileci esasa dayanıyordu ve bu karargâhlar askeri, idari ve sosyal birim olarak kabul edilip kaymakam başkanlığında yönetiliyordu. İdari ve askeri yetkilerine kumandan yardım ediyordu. Karargâhlar ve alt kabilelerin sayısına göre ise daha fazla komutan başkanlık ediyordu.[40]

Ömer Muhtar, aşağıda gelecek olan kaymakam ve kumandan sistemine ek olarak Osmanlı askeri sistemini kullanmıştır. Bunlar binbaşı, yüzbaşı, üsteğmen, teğmen, astsubay, başçavuş, onbaşıdır. Bu kademeler arasındaki terfiler ise kişilerin savaş meydanlarında ve hassas konularda yaptıkları eylemlere ve başarılara göre değişiyordu. Terfi alacak ilgili kişinin gerçekleştirmiş olduğu başarı başkan tarafından doğrudan raporla Ömer Muhtar'a bildiriliyordu. Ömer Muhtar, mücahitlerin geri kalanına söz konusu terfiyi bildirmek için yazılı bir ferman çıkarıyordu.[41]

Ömer Muhtar'ın başkanlık yaptığı yüksek askeri şûra Yusuf Bû Rahim, Hüseyin el-Cüveyfi, el-Fadîl Bû Ömer, Muhammed es-Serkesi, Musa Ğıyzan, Muhammed Mazik, Muhammed el-Ulvani, Cerbu Süveykir, Katit el-Hasi, Revak Derman'dan oluşmaktaydı. Ömer Muhtar'ın yüksek askeri şuraya katılmadığı durumlarda bu şuraya Yusuf Bû Rahim başkanlık yapıyordu.[42]

Her karargâhın bir meclisi bulunmaktaydı ve bu meclis kabilelerin erdemli, ileri görüşlü büyüklerinden ve önde

gelenlerinden oluşmaktaydı. Bu meclisin önemi istişareye dayanmasıydı. Meclis acil durumlar karşısında sürekli toplantılar düzenlemekte ve karargâhlarda meydana gelen problemlerin çözümüne direk katkıda bulunmaktaydı.[43]

9. Ümmü Şafire Savaşı (Kanın damlaması)

Mücahitler, Cebel-i Ahdar'da İtalyan güçlerine karşı çarpışmalarına devam etmişler ve büyük zaferlere imza atmışlardır. Bu çarpışmalardan en meşhuru, Cerdes el-Abid yakınlarına düşen el-Merc'in güney doğusundaki Yevmü'l-Rahibe bölgesinde 1927 yılının Mayıs ayının 28. Gününde gerçekleşen[44] çatışmadır. er-Rahibe savaşından sonra da 1927 yılının Temmuz ayının 10. günü Zeytun kuyusunda meydan savaşı gerçekleşmiştir. Ekim 1923'te de Ra'sel-Celas savaşı meydana gelmiştir.

İtalyanlar er-Rahibe savaşında ölen askerlerinin intikamını almak istediler. Altı subay ve sayıları üç yüz on ikiye ulaşan paralı askerlerinin ölümüyle bu ezici yenilgiden kaynaklanan moral bozukluğunu gidermek için intikam günü saymaya başladılar. Bu iş için aşağıda görüleceği üzere Cebel-i Ahdar'dan bir üs edinmek amacıyla ağır silahlı bir ordu hazırlandı.[45]

1) Cebel-i Ahdar bölgesinin üzerindeki takımlardan birinin komutanı olarak İtalyan güçlerinin genel komutanı General Maziti, Cebel-i Ahdar'ın köyü olan Murave'de sekiz Temmuz tarihinde Eritriye, Libya, Eritriye yedek güçleri ve süvari tümeni olmak üzere dört gruba komutanlık etmiştir.
2) Kunril İspira İnzai Cerare ya da Cerdes, el-Beraise bölgesinde sekiz Temmuz Eritriye tümeni, Libya tümeni, Libya

yedek güçleri ve düzensiz tümen olmak üzere dört gruba komutanlık etmiştir.

3) el-Kurni Muntari: Sekiz Temmuz Havlan'da Eritriye tümeni ve düzensiz tümen.

4) el-Major Polly: Ğutu'l-Cemel bölgesinde önemli Rista tümeni, zırhlı araçlar tümeni, Liblir tümeninin yarısı ve iki tank-savar müfrezesi.

Bu hazırlıklara ilaveten Merc, Mürave ve Salnata üstlerinden havalanacak olan askeri hava gücü eklenmiştir. İtalyan güçleri gerçekten çok fazla sayıdaydı. Bu durum onların mücahitlerin gücü karşısındaki korkularına ve endişelerine işaret etmekteydi.

Mücahitlerin sayısı 1500 ile 2000 arasında değişmekteydi.[46] Bu sayının yaklaşık yüzde 25'i atlı güçlerden oluşmaktaydı ve onlara 12 bin civarında deve eşlik etmekteydi.[47] Onların hareketlerini çocuklar, kadınlar, yaşlılar ve yanlarında taşıdıkları eşyalar yavaşlatmaktaydı. İtalyanlar mücahitlerin Akire'de mi yoksa Şefatire'de mi olduğunu casusları aracılığıyla öğrenince mücahitleri kuşatmak istediler. Bunun üzerine iki gün devam eden yolculuktan sonra İtalya güçleri Akire tarafına ilerlemeye başladı. Mücahitleri, zırhlı ve yük taşıyan araçlarına ilaveten 1000 deve, 2000 katır ve 5000 askerden oluşan güçleriyle üç yönden kuşatma altına aldılar. Bu hareketten haber alan mücahitler düşmanla çarpışmak için gün saymaya başladılar ve bir savaş planı hazırladılar. Kendilerini gizlemek için düşük bölgeler etrafına hendekler kazdılar. Bu hendeklerin yanısıra kadınlardan, çocuklardan ve yaşlılardan oluşan ailelerini korumak amacıyla başka hendekler de kazdılar. Mücahitlerin

yerleşme şekli bağlı oldukları kabilelere göre şekillenmekteydi ve her kabileden savaşacak olan mücahidin arkasına ailesi yerleştirilmişti. Bu savaşın komutanı, zahit ve takvalı olan Şeyh Hüseyin el-Cüveyfi el-Ber'asi idi. Ömer Muhtar da bu savaşta bulunanlar arasında yer almaktaydı.

Şeyh Hüseyin el-Cüveyfi kendisini Allah yolunda cihada adamış, Allah'ın rahmetini uman bir kişiydi. O şöyle derdi: *'' Ben komutanlık ya da herhangi bir makam istemiyorum. Aksine Allah'ın sevabını kazanacak olan bir cihat istiyorum."*[48] Bu kahramanlık, kardeşlerinin takdiriydi. Onun şehit olmasının ardından üst komutan şöyle dedi: *''Hüseyin el-Cufi'yi düşmanla karşılaşırken, zikir vaktinde ve Kur'an'ı Kerim okurken hatırlarım."*[49]

Aynı şekilde o, savaş esnasında sahip olduğu mallara ve hayvanlarına kanaat ederek düşmandan elde ettiği ganimetleri mücahitlere bırakmış bu amaçla da hiçbir zaman atından inerek savaş meydanını terk etmemiştir. Cihat komutanlarından ve Ömer Muhtar'ın danışmanlarında biri olması, oturduğu bölgenin patika yollarını iyi bilmesi ve daha önceleri Beraise ve Derse bölgelerinin kaymakamlığını yapması hasebiyle savaş komutanlığı ona tevdi edilmiştir. Bu savaşta atının üzerinde miğfersiz ve ölüme meydan okurcasına ordunun sağ, sol ve merkez kuvvetlerini yönetiyor, mücahitlere gerekli olan cephane sandıklarını dağıtıyor ve aynı zamanda da onları cesaretlendirecek tekbir nidaları atıyordu. Savaş cephelerini teşvik ediyor, mücahit hücumlarını ve saflarını düzenliyordu.

Savaşın şiddetlendiği anlarda şehitler artmaya başladı. Tüfekler susmadığı için ısınma noktasına gelmişti. Mücahitler, ellerini ateş gibi yanmasından değdiremedikleri tüfek namlularının ısınmasını engellemek için silahlarının ısıyı azaltacak

yerlerine delik açtılar. Bazı mücahitler ise, iki tüfek kullanıyordu ve kullandıkları tüfek ısındığında onu soğuması için bırakıyor ve diğerini eline alıyordu.

Mücahitlere saldıran zırhlı araçların sayısı otuzdu. Mücahit taburunun kumandanı Sa'd el-Abd es-Sudani çok önemli bir rol oynadı ve İtalya zırhlılarıyla tümenin karşılaşmasını yönetme de eşine rastlanmayacak bir cesaret gösterdi. Adamlarıyla beraber İtalya zırhlılarının çoğunu yerle bir etti. Mücahit Ramazan el-Ubeydi, zırhlılardan birinin tepesinden İtalya bayrağını söküp aldı. Bunun üzerine İtalya ordusu, uçaklarının bombardıman yapmasına rağmen bozguna uğramaya başladı. Subay ve askerlerinin kalplerini korku sardı. Fakat mücahitler güçlü bir iman ve Allah katında cihat ecri elde etmek için eşi benzeri olmayan bir direniş örneği gösterdiler.

Mücahitlerden iki yüz şehidimiz vardı. Bunların arasında öldürücü bir yara sonucunda savaşın üçüncü günü şehit olan kaymakam Muhammed Bû Necva el-Mismari bulunmaktaydı. Mücahitlerin nazar-ı itibarında onların büyük bir yeri vardı. Ömer Muhtar'ın kayınbabası da kaymakamın şehit olmasını işittikten sonra hüngür hüngür ağlamıştı.[50]

Cibril el-Avvami kabilesinin tamamı, el-Avvame kabilesinden altı kişi ve Muhammed Bû Muayyir ed-Dersi ve eş-Şelhi ed-Dersi, Muhammed Sağir el-Ber'asi gibi büyük zatlar şehit oldu. Bu savaşta mücahitler, birçok deve ve büyükbaş hayvanını kaybetti. Hava saldırıları sebebiyle de bazı çadırcılar yanarak can verdi. Mücahitler gece boyunca şehitlerini defnettiler, yaralılarını naklettiler. Yeni bir savaşta, cihat meydanında düşmanla karşılaşacak hazırlığı yapmak için tan yeri ağarmadan önce bölgeden ayrıldılar.[51] Tirutisi, İtalyan güçlerinin bu

savaştaki durumunu şu şekilde bildirmiştir: *"Şimdi güçler, uzun süredir devam eden savaşın şiddetinden dolayı bitkin ve pestil gibi ezilmiş bir hale döndü."*[52]

Bu savaş şu şekilde sonuçlanmıştır:

1. Ümmü Şefatir savaşı Ömer Muhtarın yeni bir stratejiye başlamasının dönüm noktasıydı. Bu strateji de mücahitleri küçük tümenler şeklinde tanzim etmekti.[53] Bu tümenler de zaruret halinde düşmanla karşılaşacaklardı. Ömer Muhtarı düşünceye sevk eden şey ise savaş esnasında şehitlerin sayısının nasıl azaltılacağı, yeni taktiklere göre düşmanlara korkunç zararların nasıl verdirileceğiydi. Çete savaşı halinde uygun zamanda hücum etmek, zaruret halinde de geri çekilmek.

2. Ömer Muhtar, iyi ve güzel olan her şeyi harap etme ve yok etme üzerine kurulu olan yeni faşist siyasetinin çehresine derin bir nazarla baktı. Kadınları, çocukları ve yaşlıları İtalyanların hava saldırısından korumak amacıyla Sülum'a gönderme gibi tedbirlere başladı. Böylece ihtiyaç halinde mücahitlerin hareketlerini de kolaylaştırmayı amaçlıyordu.

3. Kendine miras kalan iki kardeşten birine hakkını araması ve koruması için göç izni verdi. Böylece haklarını arayarak İtalyan sömürgesini rahatsız edecek kişiler olmasını istiyordu. Bununla da diğer ülkelere Libya davasını anlatmak amaçlanmıştı. Böylece Libya dışındaki ülkelerde de Libya toplulukları oluştu.[54]

4. İtalyanlar mücahitlere karşı askeri operasyonları sürdürmenin hiçbir faydası olmayacağını yakinen anlamışlardı. Bu yüzden 1928 yılı boyunca askeri faaliyetlerini durdurdular.[55]

Mussolini'nin önceden söylediği şu sözün gerçek olduğu anlaşılmıştır: *''Biz, Gratsiyani'nin dediği gibi kurtlarla savaşmıyoruz. Aksine ülkelerini cesaretle savunan aslanlarla savaşıyoruz… Savaş, muhakkak ki çetin ve uzun olacak."*[56]

10. Ebyar Zuzat Savaşı'nda Hüseyin el-Cüveyfi ve el-Muhtar b. Muhammed'in 13.08.1927 Yılında Şehit Düşmesi

Beraise karargâhı başkanı Şeyh Hüseyin el-Cüveyfi şehit oldu. Onun Ömer Muhtar'ın nazarında değeri büyüktü.[57] Hüseyin el-Cüveyfi, hayır için yarışan ve Allah yolunda şehit olmayı amaçlayan bir şahsiyetti. Hasta olduğunda savaş meydanlarına çıkardı. Bir defasında Ömer Muhtar ona hastalığı sebebiyle sağlının düzelmesi için savaşa katılmamasını söyledi ve şöyle dedi: *"Cihat günlerine kıran mı girdi! İtalyanlar, mücadelemizi bitiremeyecek. Biz de direnişimizi bitirmeyeceğiz. Onların savaşa doyacağı kadar yeterli gün vardır."*[58]

Ömer Muhtar, savaş meydanlarında kahraman arkadaşlarından birçoğunu şehit vermiştir. Bunların arasında kardeşinin oğlu el-Muhtar Muhammed de vardı. Ömer Muhtar'ın katında silah arkadaşlarının sahip olduğu bir konumda olmamasına rağmen yeğenini kaybetmek ona çok ağır geldi. Yeğeni Muhammed, Ömer Muhtar'ın aile işleri ve özel işleriyle ilgileniyor, onun şahsi hizmetinde bulunuyor bu işleri adeta onun öz oğlu gibi üstleniyordu. Ömer Muhtar'ın tek oğlu Muhammed Salih'in küçük olmasından dolayı ailenin işlerini üstlenebilecek biri yoktu. Ömer Muhtar, 1916 senesinden beri, arkadaşlarını kaybetmeye alışmıştı. Bütün bunların yanında onun yeğeni cihadın kahramanlarından ve sadık kişilerindendi.

Ömer Muhtar bu olaya ahireti düşünerek sabr-ı cemil ile sabretti ve cesaretini göstererek kendisine taziyeye gelen herkese şöyle demekteydi: "Mücahitlerden şehit olan her bir fert yeğenim gibidir. Şu var ki ben tek bir Muhammed'i kaybettim. Ancak birçok Muhammed'ler arasında yaşıyorum. Çünkü onların her biri yeğenimin yerini dolduruyor." dedi ve sözlerini şairin şu meşhur mısralarıyla tamamladı:

Dünya bir gün son bulacaktır ki onun sahibi Allah'tır

Bizden önceki sahabe nerde peygamber nerede? Ki onlar yaratılmışların en şereflisiydi..

Bizden önceki güç sahibi insanlar nerede? Ki onlar misafirlerine ilgi gösterirlerdi.

Ve ihtiyaç sahiplerine cevap verirlerdi...!

Ömer Muhtar sözlerine şu mısraları da ekledi:

Ey nefsim terk et ağlamayı!

Kaçış yoktur ecelden!

Âdemoğlunun sonu şu kara topraktır!

Her daim görmektesin, arkadaşlarının onu doldurduğunu![59]

İKİNCİ BÖLÜM

ASKERİ OPERASYONLARIN SÜRMESİ VE MÜZAKERELER

1927 yılının Eylül ayında El-Cuhra, Mursa, Berika, Calu ve Evcele karargâhlarının tamamı gazaya başladı ve İtalyanlara ağır kayıplar verdirdiler. İtalyanların Senûsiyye hareketinin önemli merkezlerini ve vahaları işgal etmesine rağmen mücahitlerin Cebel-i Ahdar'daki direnişi arttı. Bu durum İtalyanların savaş planını tekrar gözden geçirmesine ve Roma'da büyük bir krize neden oldu. Roma hükümeti direniş hareketini yok etme yollarını aramaya başladı. Berka ve Trablus'un tamamında harfi harfine yerine getirilecek yeni bir siyasi plan belirledi. 1928 yılının Aralık ayında Diaspora Bakanı Fiderzuni, Trablus Valisi Dibunu, Berka Valisi Tirutizi istifa etmek zorunda kaldı. Akabinde Dibunu Diaspora Bakanı olarak atandı. Mussolini de Libya ülkesindeki idarenin birleştirildiğini ilan etti. Mareşal Padolyo da Trablus ve Berka'ya hâkim olarak atandı.

Padolyo'nun Libya'ya gelişi mücahitlerin şehadet azmi ve kararlılığıyla cihadı sürdürdükleri döneme denk geldi. 1929 yılının Ocak ayında tayin edilmişti. Yapmış olduğu yeni planın amacı ordudaki birliklerin sayısını çete savaşları yapabilecek

kadar azaltmak ve Cebel-i Ahdar'daki bütün yollarda var olan ekonomik gücü harcayarak askeri nakilleri kolaylaştırmak böylece hükümetin saygınlığını da korumaktı. Amacı Şamil Kasih'in mücahitlere saldırarak mücahitlerin direnişini kırmasıyla kısmen gerçekleşmiş oldu. Böylece İtalyanlar durumu kendi lehlerine çevirmek için Ömer Muhtar'la müzakere görüşmeleri yapmaya çalıştı.[60] Padolyo'nun öncelikli yöntemi vakit kazanmak sonra da yavaş yavaş işgal merkezlerini güçlendirmeye çalışmaktı.

Padolyo, Ömer Muhtar hakkında genel bir görüş sahibi olmada ve onun gözünü korkutmada karar kıldı. Hükümete, silahlarını bırakarak teslim olan kişilere af ilan etti. İnat edip direnecek olan herkese ağır cezalar uygulayacağına dair tehditler savurdu. Uçaklar da Libya'nın tamamındaki şehir, köy ve beldelere bu durumu anlatan broşürleri havadan atıyordu. Bu broşürler etkisini hemen gösterdi! Trablus şehrindeki bazı İtalyan yanlısı Libyalı liderler hükümetin kararlılığının azaldığını ve zayıfladığını düşündüler. Ahmet Seyf Nasr ve Muhammed b. el-Hac Hasan, Cebel-i Ahdar'da mücahitlerle savaşması için Kıble bölgesine Bedevi toplamaya gitti. Hükümetten de Ömer Muhtar ve arkadaşlarıyla müzakereler başladığında mütevazı bir üslupla hareket etmesini istediler. Bu sırada da Salih el-Etyuş, Berka ve Trablus'ta Huruc Dağı'nda İtalyanlarla çatışacak olan grupları düzenlemeye başlamıştı.

1929 yılının Şubat ayının yarısında Mücahitler, bir yandan Nufelye üzerine diğer yandan da İcdabiye üzerine hücum etmek için el-Huruc el-Esved'den indiler. el-Cüyfe'de toplandılar ve sonra üç gruba ayrıldılar. Bu gruptan biri 5 Mart'ta Süveyd tepesinde İtalyanlarla savaştı. İkinci grup 14 Mart'ta

çok şiddetli bir savaşta Nufelye ile çatıştılar. Üçüncü grup 23 Mart'ta Abdulkadir el-Etyuş liderliğinde el-Cuyfe bölgesinden Akile bölgesine yöneldi ve Sultan Dağında mevkilendiler. Burada el-Farig vadisinde şiddetli bir savaşa giren mücahitler geri çekilmek zorunda kaldılar.[61]

Bütün bu başarılar, Padolyo'nun mücahitleri müzakerelere ikna etme çalışmalarına hemen başlaması için yeterli oldu. Önceden yapmış olduğu plan ve yönteme bu durumu da eklemek zorunda kaldı. 1929 yılının Mart ayının başlarında Merc Kolonil Parila, Ömer Muhtarla müzakerelerdeki anlaşma şartlarını görüşmek için harekete geçti. Parila, müzakere toplantısı için tarih belirledi ama Ömer Muhtar'ın cevabını beklemeden mücahitlerin müzakereye başlama yönündeki yumuşamasını ve Ramazan Bayramı esnasındaki meşguliyetlerini fırsata çevirmek istedi. Mücahitler Bayram Namazı kıldıkları esnada İtalyanlar ikiyüzlülüklerini göstererek saldırıya geçti. (Hicri 1347). Mücahitler de hemen karşılık verdiler. Salih el-Etyuş ve grubunun çatışmaları, her geçen gün sürekli yeni bir çatışmanın çıkması ve bu durumun uzunca bir süre devam etmesi Padolyo'yu hedeflerini sınırlamaya mecbur etti.

Ömer Muhtar ve arkadaşlarıyla müzakerelerin başlatılması sorumluluğunu, Derne Valisi Dudyaşi üstlendi. Mücahitlerle görüşen Dudyaşi Ömer Muhtar'a antlaşma konularını müzakere etmek için toplantının 6 Mart günü Ali Paşa el-Ubeydi'nin evinde yapılması teklifinde bulundu. Buna karşılık Ömer Muhtar ısrarla İtalya Hükümeti'nden hüsn-ü niyetini net olarak ortaya koymasını istedi. Bu hüsn-ü niyetin de Seyid Muhammed Rıza'nın serbest bırakılarak Berka'ya iade edilmesiyle gösterilebileceğini belirtti. İtalya hükümeti istemese de

bu şartı kabul etmek zorunda kaldı ve Seyid Muhammed Rıza'yı Ostika Adası'ndan Bingazi'ye getirdiler.

Ömer Muhtar, İtalya Hükümeti'nin temsilcisi Dudyaşi ile Ali Paşa el-Ubeydi'nin evinde 20 Mart tarihinde müzakerede bulundu. Müzakereye ülkenin ileri gelenlerinden ve kanaat önderlerinden birçok katılım oldu. Müzakere bir hafta sonraya ertelense de bir hafta sonra Saniye el-Kabkaba'da yapılan toplantıda müzakereciler ciddi bir sonuca ulaşamadılar. Sonra Ömer Muhtar, Parila ile Cebel-i Ahdar'da müzakerede bulunsa da yine bir sonuca ulaşılamadı.

20 Nisan'da müzakereciler Mugara kuyusu (Saraylar Vadisi) bölgesinde tekrar bir araya geldiler. Ömer Muhtar'ın bulunduğu bu toplantıya Muhammed Rıza, Şarif el-Garyani, Halid el-Humri, Abdullah Ferkaş, Ruyfeğ Ferkaş, Ali Paşa el-Ubeydi ve el-Merc müdürü Abdullah Belun yanlarında Seyid Rıza ile katıldı. Hükümet temsilcisi Ömer Muhtar'a üç durumdan birini seçmesi konusunda teklifte bulundu.

- Hicaza gitmek
- Mısıra gitmek
- Berka'da kalmak

Eğer Ömer Muhtar Berka'da kalmayı seçerse İtalyan hükümeti ona dudak uçuklatan bir maaş bağlayacak ve hak ettiği saygınlığı görecekti. Ancak Ömer Muhtar kendisine iyi bir hayat vaat ediyormuş gibi görünen bu teklifleri elinin tersiyle itti. Diğer taraftan Seyid Rıza ise sıkı bir gözetimi ve Ömer Muhtar ile fikir alışverişinde bulunmamayı kabul etti.

Bir sonraki müzakereler Seyid Ruyfeğ'e yakın ve Kandule ismiyle bilinen yerde yeniden başladı. Kandule toplantısına

Parila, Kempani, diğer başka subaylar ve ileri gelenler de katıldı. Bu defa Sişelyani, Ömer Muhtar ve ailesini sürmeye dair tasarladıkları komployu açığa vurmadı. Ancak bu komployu da ferasetiyle hemen anlayan Ömer Muhtar onları yine amaçlarına ulaşamadan eli boş gönderdi. Böylece bu müzakereler de bir sonuç vermedi.

26 Mayıs'ta müzakereler yeniden başladı ve Ömer Muhtar, Kabkab'a yakın bir yere geldi. Bu toplantıdaki görüşmeler Padolyo'nun broşüründe belirtilen esaslar etrafında cereyan etti. Dudyaşi hükümetin şartlarını sundu ve şartlar şu şekildeydi:

1- Seyid İdris ve Ahmet Şerif, Seyid Safiyyuddin ve Senûsiyye hareketinin diğer üyeleri İtalya hükümetinin denetimi altında ülkeye dönecek. Onların dönüşü, hükümetin vatanlarına dönmek isteyen muhacirlere vize vermesi şeklinde olacak. Hükümet onlara yapılacak muamelenin Seyid Rıza'ya yapılan muameleye benzer şekilde layıkıyla yapılacağına söz verdi.

2- Dergâhlara ve vakıflarına saygı gösterilecek ve hocalarına maaşları ödenecek.

3- Senûsiyye ailesinin mülkleri iade edilecek.

4- Dergâhlar ve Senûsiyye mülkleri vergiden muaf tutulacak.

5- Mücahitlerin yarısının, yanındaki silahlarla beraber teslim olması ve teslim edilen her bir tüfek için İtalya hükümeti tarafından bin lira ödenmesi. Silahlı mücahitlerin geri kalan kısmı ise kontrolünü ve idaresini İtalya hükümetinin üstlendiği ve hükümet tarafından yeni kurulan örgütlere hükümetin belirlediği bir süre içinde katılacak. Onların ikamet ettiği adresler, hükümet tarafından verilecek olan

iaşenin kolayca ulaştırılabilmesi için bilinecek. (Böylece onların denetimi de kolayca sağlanmış olacaktı.)

6- Senûsiyye kardeşlerinin tamamı karargâhlardan uzaklaştırılacak ve hükümet, onlara makamlarına uygun maaşlar ödemeyi temin edecektir.

Ömer Muhtar silahların teslim edilmesi ve karargâhların dağıtılmasını öngören maddelere itiraz etti. Karargâhların Seyid Hasan Rıza'nın komutanlığı altında kalmasında ısrar etti. Böylece hükümetin sadece genel bir müfettişi olmuş olacaktı. Abdulhamit el-Abbar Ömer Muhtar'ın görüşünü destekledi. Bunun üzerine Dudyaşi Ömer Muhtar'ın sunduklarını reddetti ve toplantı Dudyaşi'nin bunu reddetmesiyle sona erdi. Ömer Muhtar'ın Berka'da vali vekili Şiselyani'den aynı şeyleri istemesi üzerine o toplantı da benzer şekilde sonuçsuz kalmıştı.[62]

Sadece dört gün sonra (30 Mayıs) Dudyaşi Ömer Muhtar'dan Kandule'de bir görüşme daha istedi. Ömer Muhtar beraberinde Seyid Hasan Er-Rıza, Fazıl Bû Ömer, Abdulhamid el-Abbar, Hamid el-Kamas ve diğerleriyle Kabkab'a yakın el-Ubeydat şeyhi Ali el-Ubeydi'nin köyüne geldi. Yanlarında aksi bir durumda onlara yardım edecek 150 süvari birliği vardı. İtalya hükümeti tarafından ise toplantıya Dudyaşi ve Parila katıldı. Ali el-Ubeydi, Halid-el-Hamri ve Ruveyfeğ Ferkaş da toplantıya katılanlar arasındaydı. Ömer Muhtar, Senûsiyye hareketinin saygınlığı korunduğu sürece anlaşmak için hazır olduğunu ifade etti. Aynı zamanda Mısır hükümetinden ve Senûsiyye hükümetinden diğer temsilciler gelmeden iki taraf arasında herhangi bir anlaşmanın olamayacağı konusunu da ısrarla vurguladı. Çünkü bu temsilciler iki tarafın da kati surette anlaşmaya

sadık kalmak istediklerine delil olacaktı. Ancak Dudyaşi bu isteğe itiraz etti ve İtalyanların anlaşmalara sadık kalan bir millet olarak bilindiğini ve geçmişte yapılan anlaşmalar çerçevesinde belgeleri koruduklarını söyledi. Ömer Muhtar, onun bu söylediklerini reddederek General Mitzeti'nin el-Ubeydat kabilesine yaptıklarını hatırlattı. Bu kabile, İtalyanlarla anlaşma yapan kabilelerdendi. Ancak İtalyanlar onların sahip olduğu her şeyi gasp ettiler ve hatta kadınlarının kulaklarındaki küpeleri bile söküp aldılar. Loyellu'nun Avakir kabilesinden İbrahim ve ailesine yaptıklarını da hatırlattı. Bu kabile de İtalyanlarla anlaşma yapmıştı. Loyellu bu kabileden kırk adamı rehin alarak onları kurşuna dizip öldürdü. Sonra da arabalar şehitlerin cesetlerini ezdi. Öyle ki arabalar bir ileri bir geri cesetlerin üzerinden gidip gelerek cesetleri parçaladı. En sonunda cesetlerle toprak birbirine karışmıştı.

Orada hazır bulunanlar durumu sakinleştirmek için müdahale ettiler. Ömer Muhtar Senûsiyye hareketinin ve liderlerinin haklarına sıkı sıkıya sarılmış taviz vermiyordu. Trablus'un Berkavi bölgesinin de komşusu olan Mısır ve Tunus'un sahip olduğu ve faydalandığı imtiyazlara sahip olması konusunda ısrarcı oldu. Diğer mücahitler susmuş; Ömer Muhtar ise tek başına konuşuyordu. O karargâha gitme kararı aldı. Eğer Vali Dudyaşi konuşmak isterse bunun başka bir toplantıda olabileceğini söyledi.

Günler sonra Ali el-Ubeydi, Ömer Muhtar'a ulaştı ve müzakerelere yeniden başlama kararı alındı. Diğer toplantı 7 Haziran'da yapıldı. Toplantıya Dudyaşi, Parila ve Araplarla kesin bir anlaşmaya varma amacıyla Mareşal Padolyo'nun elçisi olarak Sişelyani katıldı. İtalyanlar önceki tekliflerini tekrarladılar,

Ömer Muhtar da önceki isteklerine olan bağlılığını belirtti. Mısır ve Tunus hükümetlerinden temsilcilerin gelmesi konusunda ısrarcı oldu. Sişelyani de Ömer Muhtar'ın isteklerini Padolyo'ya ileteceğine dair söz verdi.

13 Haziran'da Vali Şiselyani'nin vekili, Ömer Muhtar'la Şelyuti kalesinde toplantı yaptı. Eğer İtalya Hükümeti Ömer Muhtar'ın isteklerini kabul ederse kendisinin anlaşmaya sadık kalacağını belirtti. Bu istekler öncekinin aynısıydı ve toplantı başka bir güne (ki o gün nihai anlaşmanın yapıldığı gündü) ertelendi.

19 Haziran'da yapılan sonraki toplantıya Trablus ve Berka valisinin bizzat kendisi, meşhur Padolyo, Sişelyani, birçok İtalyan ve Şarif el-Garyani, Ali Paşa el-Ubeydi gibi ileri gelenler katıldı. Ömer Muhtar, Mısır ve Tunus Hükümetlerinden temsilcilerin katılması zorunluluğunu yineledi ve Libya Valisi'nin gelmesiyle nihai şartlarını sundu. Fazıl Bû Ömer, bu şartları okuduğunda İtalyanlar şartları kabul etti. Padolyo da bu şartları kabul ederek anlaşma nüshasını teslim aldı. Yakın bir tarihte yapılacak olan toplantıya Mısır ve Tunus Hükümetlerinden temsilcilerin katılmasıyla müzakere yapılacağına dair söz verdi. İki taraf iki ay sürecek olan ateşkes anlaşması imzalamış oldu. Böylece her iki taraf da sorumlu olduğu makamlarla kolayca yazışma ve haberleşme gerçekleştirebilecekti.[63] Ayrıca Padolyo, şayet Ömer Muhtar ve mücahitler ısrarcı olmaya devam ederlerse, kendilerinin de mücahitlerin komutanı Seyid Muhammed İdris'in Berka'ya dönmesini kabul ettirmek için gerekli koşulları sağlamaya çalışacaklarını söyledi.

Ömer Muhtar'ın sunduğu şartlar genel anlamda halkın kimliğinin, inançlarının, dininin ve dilinin korunmasının üstlenilmesi; Dergah vakıflarının korunması ve Ömer Muhtar'a

kabilelerden şeri zekat toplama hakkının verilmesini içermekle beraber bu şartların en önemlileri aynen şöyleydi:

1- İtalya Hükümeti'nin dini işlere müdahale etmemesi ve Arapçanın resmi dil olarak kabul edilmesi ve bunun İtalya Hükümeti divanlarında da tanınmış olması.
2- Kelam, Tefsir, Hadis, Fıkıh ve diğer ilimlerin okutulduğu özel okulların açılması.
3- İtalya'nın koyduğu ve vatandaşlar ile İtalyanlar arasındaki hukuk eşitsizliğini öngören kanunun kaldırılması, vatandaşlık verilecekse önce İtalya vatandaşlığının verilmesi.[64]

Aynı şekilde mücahitlerin şartları da önceden sahip oldukları ve İtalya'nın ailelerinden gasp ettiği malların geri iade edilmesini; şayet hükümet onları silah satmaktan men ederse kendilerine silah taşıma ve dışarıdan alma konusunda mutlak bir hürriyet verilmesini kapsıyordu.

Şartlar ümmet için kendilerinin seçeceği bir başkan olması gerektiğini ve bu başkanın ümmetin büyüklerinden oluşan bir meclisi olmasını, bu meclisin ise daire ve şubeleri kontrol hakkının olmasını içeriyordu. Müslümanlar için bir İslam kadısı olacak ve davalara o bakacaktı. Ayrıca Ömer Muhtar, İtalya Hükümeti'nden Libya'nın içinden ya da dışından olsun siyasi suçlu saydığı kişilerin tamamı için genel bir af ilan etmesini, hapishanedeki mahkûmların serbest bırakılmasını ve İtalyanların savaş esnasında Cağbub ve Calu'da oluşturdukları merkezlerin tamamının geri çekilmesini istedi.[65] Müslüman liderlerine, dinden çıkan veya dinin öğretilerine karşı zayıf hareket eden ya da görevlerini yapmada ihmalkâr ve küçümser davranan kişilere tedip etme hakkının verilmesi şart koşuldu.[66]

Ömer Muhtar'ın amacı, hayatında etkisinin açık bir şekilde görüldüğü Allah'a ve onun emirlerine itaatten başka hiçbir makamın iradesine boyun eğmemekti. Bu durum, onun ileri sürdüğü şartlarda net bir şekilde kendini gösteriyordu. O, Müslümanlar arasında İslam kanunlarının uygulanması şartında daima ısrarcı oluyor, onun haricinde müzakerelerde konulacak olan hiçbir kuralı kabul etmiyordu.[67]

Padolyo şartları kabul ettiğini belirtmişti ama sözlerinin tamamına ihanet ederek anlaşmayı bozdu ve mücahitleri yok etmek için hazırlanmaya başladı. İtalyanlar, mücahitlerin arasına güçlerinin zayıfladığını hissettirecek nifak tohumlarını saçmaya başladı. İlginçtir ki Rufeyfeğ, toplantıda Sişelyani'nin anlaşmaları nihai olarak onaylamayacağını bunun ancak Bingazi'de olabileceğini iddia etmişti.[68]

Mücahitler, İtalyanlardan tabir-i caizse samimi olduklarını kanıtlamaları için Bingazi toplantısına Seyid Hasan Rıza es-Senûsi'nin de katılması üzerine anlaştılar. Ömer Muhtar'ın toplantının faydasının olmayacağına inancı tamdı. Ancak istemese de toplantıya katılmaya mecbur kaldı. Hasan, İtalyanların yanlı ve zalimane tutumlar içeren şartlarıyla geri döndü. Ömer Muhtar ve mücahitler bu şartları reddetti. Bundan sonra Ömer Muhtar, vali vekiline İtalya'nın şartlarının tamamını reddettiklerini ayrıntılarıyla yazdı. Bu mektupta Mareşal Padolyo tarafından Seyid Ömer'in kendisinden teslim alınan ve incelendikten sonra cevap verilecek olan önceki şartlara İtalya Hükümeti'nin tavrını hatırlattı. Öyle ki bu şartlar olmadan sorunları halletmek için başka bir çözüm yolu yoktu. Ayrıca aynı mektupta vali vekili General Sişelyani'den vereceği cevabın zamanını belirlemesini istedi. Reddetme ya da cevap vermeme

durumunda ise Seyid Ömer, nezaket kuralları gereğince müzakerelerin sonucunu bekleyecek, nihayetinde iki taraf arasındaki durum önceden nasılsa ona göre hareket edilecekti. İtalya'nın buna verdiği cevap ise kendilerinin hazırlık içerisinde oldukları ama bunun yeniden bir savaş uyarısı ya da hazırlığı olmadığı yönündeydi.[69]

Hasan b. er-Rıza Bingazi'ye gittiğinde İtalya Hükümeti'ne tabi Libyalı'ların bazı sözlerinden etkilendi. Mücahitlerin talepleriyle çelişen anlaşma maddelerini imzalamadan önce Ömer Muhtar'ın bu maddeleri reddeden konuşması Hasan b. er-Rıza'nın çok zoruna gitmişti. Bunun üzerine yanındaki 300 civarındaki adamıyla beraber Beraise ve Derse'den ayrılarak, Müravve'de İtalyanların merkezine yakın bir yer olan Gut Dağı'na yerleşmişlerdi.[70]

Ömer Muhtar, damarlarına kadar işlemiş imanının yanı sıra bakış açısı geniş, çevresinde akıp giden olayları idrak edebilen biriydi. Bu özelliği; başarısının, sağlığının ve arkadaşlarından önce düşmana saygıyı reddeden gücünün, Allah'tan sonraki en büyük destekçisiydi. İman ve ameli hayatına yansıtması ne kadar da güzel bir şeydi. Bu durum Ömer Muhtar'ın hayatında ve verdiği kararlarda net bir şekilde kendini gösteriyordu. Öyle ki onun bu özellikleri ve ileri görüşlülüğü, siyasi müzakerelerin hiçbir faydasının olmayacağını önceden sezmiş ve bunu ısrarla söylemiş olmasında tezahür etmekteydi.[71]

Öncelikle: Son Çağrı

Ömer Muhtar mücahitlere ve kendi halkının çocuklarına şöyle seslendi: "Bütün mücahitler şunu bilsin ki İtalya Hükümeti'nin amacı birliğimizi parçalamak ve birliğimizi ayakta

tutan bağları koparma uğruna aramıza fitne ve desise yaymak; böylece bize galip gelmektir. Bu ateşkes döneminde olduğu gibi İtalya bizim bütün meşru haklarımızı gasp etmiştir. Ancak Allah'a hamt olsun ki hiçbir şeye muvaffak olamamıştır. Bütün dünya bilsin ki bizim İtalya Hükümeti hakkındaki niyetlerimiz temizdir. Amacımız hürriyetimizi elde etmekten Trablus halkının ilerlemesini ve ayağa kalkmasını engelleyecek unsurları yok etmekten başka bir şey değildir. Hey hat bizler varı yoğumuzu hürriyet yolunda harcayacak kalplere sahip olduğumuz sürece İtalya'nın amacına ulaşması asla mümkün değildir." Sonra Ömer Muhtar konuşmasını şu sözüyle sonlandırdı: "Bunun için şu anki durumdan sonra olacaklardan bizler sorumlu değiliz. Bu durum, bu zorba ve işgalci insanların bizimle ikiyüzlülük ve hilekârlık anlayışıyla hareketlerinden sonra açıklık ilkesine dayalı güçlü ve sağlam temelleri olan bir yolla hareket edip bize karşı yaptıklarından dolayı pişman oluncaya kadar devam edecektir."[72]

Bu çağrı, 2 Ocak 1929 tarihinde bazı Mısır gazetelerinde yayımlandı. Her kim ki Allah'a kuldur onun için zalim ve kafir olan bir hükümete, dünyaya, mala ve eğlenceye kul olması imkansızdır. Kendisine Rab olarak Allah'ı, din olarak İslam'ı, nebi ve resul olarak Hz. Muhammed'i seçen insanların, doğru hürriyet anlayışı ve bunu gerçekleştirme arzuları daha da arttı.

İkinci Olarak: Sadakatsizlik ve İhanet

Hükümet sözlerini yok sayarak mücahitlere ihanet etti. Seyid Hasan er-Rıza onların ihanetinin acısını ilk tadan kişi oldu. Gut Dağı'ndaki karargâhı Arif ailesinden bir grup terk edince İtalyanlar bu fırsatı ganimete çevirmek için Hasan er-Rıza'dan

Mürave bölgesindeki karargâha gelmesini istediler. Hasan er-Rıza onların bu isteğini kabul ettiğinde hükümet ona tabi olan kişilerden silahları toplamak için Hasan er-Rıza'nın adamlarının Mürave'de kendilerinin bazı ailelerine saldırdığı bahanesiyle büyük bir gücü harekete geçirdi. Hasan ve adamları şiddetli mukavemet gösterdiler. Ancak onların derhal gösterdikleri bu mukavemet İtalyanların sözde yapmacık iddialarını onaylamış oldu. Onların karargâhı İtalyanlar nezdinde çok tehlikeli gördükleri Senûsiyye hareketinin merkezi gibi görünüyordu ve bu karargâhın ortadan kaldırılması kaçınılmaz bir hal almıştı. Hasan er-Rıza'nın Bingazi'ye geçmesini istediklerini ve bunun için de bu fırsatı değerlendirerek kendilerine cevap verilmesini talep ettiler.

Her defasında fırsatı ganimete çevirmesini bilen İtalya kuvvetleri karargâhtaki mücahitlerle şiddetli bir çatışmaya girdi. Birçok mücahit şehit oldu. Geri kalan mücahitler de İtalya güçlerine esir düştü. 10 Ocak 1930'da İtalyanlar Hasan er-Rıza'nın kendisini de tutukladılar. Sonra onu esir olarak Bingazi'ye götürdüler. Orada da çok kalmadan Ostika adasına sürgün ettiler. Bu aşamadan sonra o, Floransa'ya sürgün edildi. Hasan er-Rıza, sürgün edildiği bu son şehirde 1936 yılında vefat edinceye kadar sürgün hayatı yaşadı.

Bundan sonra mücahitler ile İtalyanlar arasında Cebel-i Ahdar'da bir savaş daha patlak verdi. İtalyan uçakları mücahit kamplarına bomba atıyordu. İtalyan saldırısı artarak devam etti. 28 Ocak 1930 yılında mücahitlerin Mehce vadisindeki karargâhına, İtalyan kuvvetleri tarafından uçaktan bombalar atıldı. Savaş, yolların tamamı kapatılıncaya kadar Cebel(dağ) bölgesine yayıldı.[73]

Üçüncü olarak: General Graziani'nin Berka'ya Hâkim ve Genel Hâkim Mareşal Padolyo'yo Vekil Olarak Tayin Edilmesi.

General kendi toplumu nazarında konumu büyük biriydi ve Fezan Şenia'da son derece başarılı askeri çalışmalar yapmıştı. 25 Şubat 1930'da Gat'a girerek Fezan'da cihat hareketini kırabilmişti. İslam'a ve Müslümanlara karşı kindar ve öfkeli bir Hristiyan'dı. Müminlere karşı hiçbir merhameti yoktu.

Libya'da peş peşe dokuz yıl kaldıktan ve Fezan'ı zalimce işgalinden sonra taltif ve onurlandırılmak için İtalya'ya çağrıldı.

Hatıralarında Trablus'a vedasının nasıl olduğunu şöyle anlattı: "Elveda Trablus! Gazabımın ve acımasızlığımın memleketi! O artık ruhumda, damarlarımda dolaşan kanda. Dağlarında ve geniş vadilerinde bulunan her bir taşın hatırası aklımda. Ancak Afrika ve sen Ey Trablus! İçimdeki gazabım ve acımasızlığım asla sönmeyecek."

Roma'da ise beni kutlamalar bekliyordu. Öyle ki bütün askerlerim de samimiyetle lider Dutşi'nin (Mussolini) rızasını ve alkışlamasını bekliyor ve istiyordu. Lider Dutşi'nin rızasını ve İtalya Millet Meclisi'nin 21.03.1930 tarihinde benim için yapılan oturumunda vekillerin alkışlarını aldım. Bu kutlama ve hoşnutluk hayatımda aldığım en büyük ödüldü. Bu ödülle ruhumda Libya'da yeniden beni bekleyen büyük vazife yolundaki özverim ve çalışma aşkım canlandı. Çünkü bedenim, geçmişte yapmış olduğu çalışmalardan çok yıpranmıştı. Ancak ruhum ve kalbim çalışmak için daima hazır ve hırslıydı. Önemli talimatları aldıktan sonra gemiyle 27.03.1930 tarihinde Berka'ya gittim. 1914 senesinde I. Dünya Savaşı esnasında terk ettiğim

ve o dönem İtalya ordusunda üsteğmen rütbesinde bulunduğum Bingazi'ye ulaştım.

Lider Dutşi'nin isteklerini içeren ve Dipono Ekselansları Mareşal Padolya tarafından düzenlenen ve taksim edilen talimatlarda, Faşist hükümetin tasarısı açıklanmakta ve Ulusal Hareket'in (Devrim) her neye mal olursa olsun bütün yollar ve araçlar denenerek kesin olarak sonlandırılması istenmektedir.[74]

Talimatlar şunlardı:

1- Devrimcilerden boyun eğenlerle boyun eğmeyenler arasındaki bütün alakaların kişisel görüşmelerde, her türlü işte ve ticari hareketlerde fark gözetilmeksizin nihai bir şekilde kesilmesi.

2- İtaat edenlere güven ve himaye verilmesi; onların bütün faaliyetlerinin kontrol edilmesi.

3- Boyun eğenlerin Senûsi Hareketi'nin en ufak bir etkisinden uzak tutulması ve bütün herkesin öşür ya da zekât toplamasının tutuklama cezasıyla kesin olarak men edilmesi.

4- Çarşılarda sürekli ve titiz bir kontrol yapılması ve Mısır sınırının düşman kafilelere (mücahitlere) erzak temin etme girişiminin engellenmesi amacıyla kati bir şekilde kapatılması.

5- Büyük şehirlerden özellikle Bingazi'den başlayarak ulusalcılığa davet eden grupların bulunduğu mahalli çevrelerin tasfiye edilmesi.

6- Trabluslulardan düzenli olmayan grupların Mücahitlere karşı kuvvet oluşturması için belirlenmesi ve bölgenin bütün isyan ve başkaldırma hareketlerinden temizlenmesine önem verilmesi.

7- Bütün karargâh ve ilçelere karşı tereddütlü bir hava oluşturmak ve onlara katlanamayacakları derecede baskı yapmak için İtalyan silahlı kuvvetlerinin tamamının gizli ve ince hareket etmesi. Böylece İtalyan kuvvetlerinin daima var olduğu ve her yerde saldırı için hazır bulundukları hissiyatının verilmesi.

8- Kufra sömürge arazilerinin tamamını işgal için bir an evvel harekete geçmek.[75]

Zikredilen bu emirler, Libyalı Kasap Graziani'nin uygulamak için Faşist Katolik Roma babalarından aldığı direktiflerdi.

Graziani Bingazi'ye döndüğü andan itibaren bu yeni Vali vekili zikredilen programı hız kesmeksizin yürürlüğe koydu ve şunu ilan etti: O Faşist devletin bütün isteklerine tam bir samimiyetle bağlı kalacak ve bu devletin ilkelerini uygulayacak. Çünkü o ordu komutanlarından bir komutan ve askeri adamlardan biri olsa da sırf faşist ilkeleri kabul ediyor ve bu gerçeği çok açık bir şekilde ilan ediyordu.[76]

General Graziani; zulmü, kindarlığı, baskıcılığı ve evhamlarıyla bilinen biriydi. Gelişinden sonra sivil dairelerde yaptığı ilk iş İtalyalı memurların tamamını kendisinin Trablus'ta çalıştığı esnada güvenilir kişiler olarak tanıdığı kimselerle değiştirmek oldu. Aynı şekilde Kerebnir için de askeri komutanlığında kendisine yardım etmesi amacıyla Kolonil Kasteryota adında yeni bir komutan ve Alman bir General getirdi. Sivil çetelerden de yardım aldı. Bu çetelerden Kemendetor Moriti (Genel Sekreter), Kemendetor Ecyedi Bingazi sancağının valisiydi. Böylece bütün çirkin hedeflerini ve bozuk düşüncelerini her türlü araçla uygulamaya başladı.

Bundan sonra İtalya nüfuzuna itaat eden bölgeleri ziyarete geçti. Bingazi; makamlar, kadınlar, çocuklar ve yaşlılar dâhil olmak üzere tüm halkıyla onu karşılamak için toplanıyordu. Bu uğurda Graziani onlara tehditkâr bir şekilde konuşma yapıyordu.[77] O, İtalya'ya boyun eğen, teslim olan zayıf kimselerin içine korku salmak için baskı dolu konuşmalarına şu sözüyle başlamıştı: "Ağızlarınızı kapatın ve kulaklarınızı iyi açın". Berika bölgesindeki makamların topladığı kimselere tehditler savuruyordu. Şu sözüyle de bu işin kolay olduğunu düşünüyordu: "Siz ancak iki tarafından tutuşmuş olan ve kendisini ateşin bir o taraftan bir bu taraftan kül oluncaya kadar yediği bir sigara gibisiniz. Ha ben sigarayı kendi tarafımdan yakıyorum ha Ömer Muhtar kendi tarafından yakıyor ta ki yanan ateş sizi yok edinceye kadar."[78]

Bingazi'de bulunan sarayının balkonunda yaptığı konuşmada da şunları söyledi: "Elimin altında ve emrime amade limanda duran bir gemi var. En ufak bir işaretimle İtalya'ya götürülmesi gereken herkesi götürebilir ki bu bizim kendilerine vereceğimiz cezanın en kötüsüdür."[79] Tehdit içeren başka bir konuşmasında da şunları söyledi: "Bana göre sizin için üç durum var: Limanda bulunan gemi, yerden dört metre yükseklik, (bu sırada darağacının direklerine işaret ediyordu) ve askerlerimizin tüfeklerinin kurşunu (kurşuna dizilerek öldürülmeyi kast ediyordu)."[80] Graziani ve hükümeti Ömer Muhtar'ı yok etmek için büyük çabalar sarf etmiş ve çok büyük hazırlıklar yapmıştı. Öyle ki onların yaptığı bu hazırlıkların İtalya hazinesine bir yıldaki maliyeti, büyük bir devletin senelerce başka bir devletle mücadelesinde yaptığı harcamadan az değildi.

Dışişleri Bakanı Vekili Senyör Fititi, Filistin Müftüsü ve Filistin Yüksek Arap Komisyonu Başkanı olan Büyük Profesör

Muhammed Emin el-Hüseyni ile yaptığı konuşmada ki bu konuşmayı müftü efendi Günün Haberleri Dergisi'nde yayınlamaya başladığı hatıralarında yazmıştı, şöyle demişti: "Şu bir gerçektir ki Libya bizim için çok zor oldu. İtalya siyaseti geçmişte, Faşist dönemden önce, İngiltere siyasetinden çok etkilendiğinde biz İngiltere ve Fransa'ya aldandık. Afrika kıtasının en zengin ve en pahalı yerlerini işgal ettik. 1911 yılında aldanarak zorla Libya'ya girdik. Bütün gayretlerimize, mallarımızda ve canlarımızdaki korkunç kayıplara rağmen kurşundan ve kumdan başka hiçbir şey bulamadık. Elimize Arapların nefretinden ve Müslümanların kininden başka hiçbir şey geçmedi.[81]

Dördüncü Olarak: Uçan Mahkeme!

Graziani'nin gelmesinin üzerinden birkaç gün geçmişti ki Kara İtalya sömürgesinin tarihinde "Uçan Mahkeme" adıyla bilinen zulmü inşa etti (Nisan 1930). Bu mahkeme ülkeleri uçakla kat ediyor en ufak bir şüpheyle halkın ölümüne ya da mallarının müsaderesine hükmediyor ve o malları Faşist paralı askerlere veriyordu. Ayrıca bu mahkeme çok hızlı bir şekilde toplanıyor, hızlı bir şekilde karar alıyordu. Bu kararların uygulanmasından emin olmak için de toplantı yaptığı yeri terk etmeden tekrar kontrole geliyor ve birkaç dakika içinde de bu kararları uygulamaya koyuyordu. Zira aynı gün tekrar başka bir yerde başka bir toplantı yapması gerekiyordu. Berka'da her şehirde her köyde hapishanelerin kapıları açılmıştı ve Müslümanların malları gerekçe gösterilmeden ellerinden alınıyordu.

Darağacı direkleri Akile, Cedabiye, Bingazi, Seluk, Merc, Şehat, Derne, Aynulgazale, Tobruk'un hepsinde dikilmişti. En ufak bir şüphe yalan ve iftira ile idam hükmü çıkartılıyor,

ölümüne hükmedilenler ya asılıyor ya kurşuna diziliyordu. Graziani'nin Berka'da yetkiyi ele almasının üzerinden iki ay geçmemişti ki birçok kişi asılarak ya da kurşuna dizilerek öldürüldü. Şeyhler Bahih el-Subhi, Ali Buveys el-Arabi ve oğlu Abdurabbih Bu Musah, Hayrullah Helil, Muhammed Yunus Bu Kadim, Ali Hamid Ebu Zafir, Said Eşka Hamdurrakik kabilesinden iki kişi şehit olanlar arasındaydı ve bunlar Cedabiye bölgesindendi. Sonra Muhammed el-Haddad ve oğlu Bingazi, Senûsi kardeşlerden Abdusselam Mahbub, Süleyman Said el-Urfi ve aralarında Şeyh Said el-Refadi'nin de bulunduğu on beş kişi daha. (Aynulgazale ve başka yerlerden de daha birçok kişi)[82].

Beşinci Olarak: Mücahitlerin Azli ve Kabilelerin Toplu Tutuklama Kamplarına Yerleştirilmesi

Graziani, itaat eden halkı mücahitlerden uzaklaştırma siyasetini uygulamaya başladı. Senûsi kardeşlerden dergâh hocalarını, cami imamlarını, Kur'an hocalarını ve onların sahip olduğu şeylerin tamamını da toplamaya başladı. Aynı şekilde onlarla en ufak bir bağı olan kimseleri de topluyordu. Şeyhlerin ve kabilelerin önde gelenleri de bu trajediye dâhildi.

Mücahitlerle ya da muhacirlerle herhangi bir şekilde en ufak bir bağı olan herkes tutuklanmaya başladı. Toplanan bu gruplar işkence merkezlerine oradan da hapishanelere götürülüyordu. Onlar yaşı çok ilerlemiş ihtiyarlar, masum çocuklar ve amansız hastalar dahi olsa kendilerine merhamet edilmiyordu.

Benine ve Recme bölgelerinde yeni tutuklama kampları, hapishaneler ve Tubelik Kulesi inşa edildi. Graziani, Berkatü'l-Beyza'nın batısındaki çölden Akile, Berika, Berkatu'l-Hamra'nın

ortasında da Makrun ve Suluk bölgelerini Cebel-i Ahdar ve el-Betnan sakinleri için toplu bir şekilde tutuklama, sürgün ve işkence mevkileri olarak tahsis etti. Bu iki bölge sakinleri haricinde kendileri hakkında en ufak bir şüphe bulunanlar veya kendilerine iftira atılanlar da bu kamplara getirilecekti. Bu iki bölgede bulunan ve sayıları seksen bin olan bu kabileler, kendilerine tahsis edilen tutuklama kamplarına yerleştirildiler. Hakikatte ise bu kamplar insanların diri diri gömüldüğü mezarlardan başka bir şey değildi. Akile ve Berika hapishaneleri ise el-Ubeydat, el-Menfa, el-Katan, eş-Şevair, el-Mesair kabilelerine; el-Cağbub sakinlerinden Senûsi kardeşlerin bazı ailelerine ve Bingazi ve Derne şehirlerinin sakinlerine tahsis edilmişti. Bu tutuklamalara Parila (Mercin valisi olan Parila değil) ve Kesuni tarafından verilen hükümler korkunç vahşiliğin ve despotluğun örneğiydi.

Makrun ve Suluk hapishaneleri, Beraise, Dersa, Urfe, ve Ubeyd kabilelerinin ve kabile mensuplarının tamamıyla Graziani'nin bir kısmını İtalya'ya bir kısmını da çeşitli hapishanelere göndererek aralarını açtığı Senûsi ailelerinin büyük bir kısmına tahsis edilmişti. Sayıları seksen bine ulaşan bu kabileler grup grup zikredilen bu hapishanelere getiriliyordu. Onlardan bazıları kayıklarla toplanarak deniz yoluyla, bazıları da kara yoluyla getiriliyordu. Tabi bu hadise, İtalya, nakledilen bu bölgelerin tamamını ateşle yaktıktan sonra gerçekleşiyordu. Aynı şekilde onlar tarlaları ve mahsulleri de ateşe veriyorlar geride tek bir canlının dahi yaşamasına engel oluyorlardı. Kendilerinin ulaşımda kullandıkları hayvanlar dışında bütün hayvanları da helak ettiler. Kara yoluyla geçilen kısım Somali ve Eritreli askerlerle kuşatılmıştı. Yolda geri kalanları ölümle

cezalandırıyor ve onları kurşuna diziyorlardı. Onları vuranlar ise bu yaptıklarından sorumlu tutulmuyordu. el-Cebel ve Butnan bölgelerinin tamamı rüzgarın rahatça estiği düz ova gibi harap olmuştu.[83]

Graziani mücahitlere yardım ettiğini tespit ettiği kabilelerden intikam almak istedi. Cebel-i Ahdar bölgesindeki tüm köy sakinlerini etrafı tellerle çevrili bir alanda topladı. Bu toplu tutuklama kamplarında insan aklının alamayacağı işkenceler yapıldı. İtalyanların cana, mala, insan onuruna olan saldırıları ve baskıları daha da şiddetlendi. Araştırmacı Yusuf Salim el-Bergasi mükemmel bir araştırma yapıp onu da "Tutuklama Kampları ve İtalyanların Saldırılarından Kaynaklanan Zararlar" diye isimlendirmişti. Bu araştırmasında o, üzücü ayrıntılar ve mazlum halkımızın yaşadığı bu kritik döneme şahit olan kişilerin ağızlarından tarihi belgeler zikretti.[84]

Graziani'nin seksen binden daha çok kişiyi topladığı ölüm kamplarını ziyaret eden Alman gazetesi muhabiri gördüklerini şöyle anlatır: "Şu an Fransızların ve İngilizlerin, Berka'daki Faşist plana yönelttikleri eleştiriler birinci derecede General Graziani'nin seksen bin bedevinin halet-i ruhiyesini görmezden gelerek ve onları ablukaya alıp bir yerde bağlı tutmanın onlar üzerindeki etkisini hiçe sayarak onları arazilerinden boşaltmak için yaptığı zalimliklere yönelikti. Bunların ablukaya alındıkları yerden gündüz haricinde çıkmaları da yasaktı. Gündüz çıkmaları ise gecenin karanlığı çökmeden bulundukları yere dönme şartıyla veriliyordu. Bu durumdan da her kabilenin liderleri kendi mensuplarından fert fert sorumluydu."

Şunu söylememiz gerekmektedir: Son derece kötü olan bu durum, her türlü anlayışı aşmaktadır. Çocuk ölümleri ortalaması

% 90'a ulaşmaktadır. Çoğu körlükle sonuçlanan göz hastalıkları gerçekten çok fazla yayılmış durumda ve neredeyse kimse yakalandığı bu hastalıklardan kurtulamamaktadır. Bu insanların beslenme şartlarına gelince bundan hiç bahsetmemek daha güzel. Bu kişilerin acıların en şiddetlisine özellikle de esirliğin bir alameti olan dikenli tellere maruz kalmaları çok doğal. Çadırların birbirine bu derece yapışacak kadar yakın olmasına rağmen dikenli teller ile çevrilmelerinin, insan aklının tasavvur dahi edemeyeceği çok ilginç çelişkiler barındırdığını ifade etmemiz gerekir.[85]

Akile ve Berka'daki kamplarda işlenen insanlık suçları, mücahit direnişçileri tüm dünyada, Libya'da yaşanan Faşist sömürgeyi eleştirmeye ve bu suçları haykırmaya itti. Abdurrahman Azzam, tutukluların durumunu dikkatleri onların üzerine çekecek şekilde şöyle nitelendirdi: "Endülüs'ün tarihini, haberlerini ve İspanyolların Müslümanlarla ve mallarıyla olan ilişkilerini ki bunlar Orta Çağ'da olmuş, araştırıyorlar. Gözlerinin önünde duran Trablus'a gelince Batı gitsin ve bugünlerde Endülüs'te olanlardan geri kalmayan rezaleti gözleriyle izlesin."[86]

Graziani de bizzat kendisi acımasız ve zalimane olan trajediyi şöyle anlatır: "Bütün bunlar insanların çoğunun geride akrabasını ve sahip olduklarını bırakarak Mısır'a, Tunus'a ve Sudan'a göç etmesine neden oldu. Ben kendimi ve vicdanımı hesaba çektim. Yaptıklarım, yastığa başımı koyduğumda benim gecelerimin çoğunu uykusuz geçirmeme neden oldu."[87] Ardından çirkin suçlarına gerekçe göstererek şöyle demiştir: "Mazimize muhalefet etmeden yeni bir medeniyet inşa edemeyiz."[88]

Altıncı olarak: Ömer Muhtar'ın Savaş Stratejisini Değiştirmesi

Mücahitlerin karargâhları, Ömer Muhtar ve arkadaşlarına öşür toplamak, silah ve gıda temini için ahalinin köylerine yakındı. Ancak kabilelerin tutukluluk kamplarında toplanmalarının akabinde Ömer Muhtar savaş planını değiştirdi. Gidişatı izledikten sonra yeni savaş stratejisini ani baskınlar üzerine kurdu. İtalya kuvvetlerinin çeşitli yerlerdeki kampları hakkında bilgi edindikten sonra onlara sürpriz baskınlar yapmaya karar verdi.[89]

Bu konuda Graziani şöyle der: "Hükmümüze boyun eğenleri ve köyleri uzaklaştırmamıza rağmen Ömer Muhtar direnişini şiddetle sürdürüyor ve nerede olursa olsun silahlı gücümüze karşılık veriyordu."[90]

Yine onun hakkında şöyle der: "Ömer Muhtar her şeyden önce asla teslim olmayacak. Çünkü onun savaşma azmi diğer komutanlar gibi değil. O planları altüst etmede ve şimşek hızıyla yer değiştirmede gerçek bir kahraman. Zira saldırı için onun ve askerlerinin yerini belirlemek mümkün değil. Ancak diğer liderlere gelince… Onlar, tehlike anında askerlerini kadere ve yok olma tehlikesinin kefesine terk etmede ve Mısır bölgesine kaçmada şimşekten daha hızlılar. Ömer Muhtar ise bunun tam aksine… Yaşlılığına rağmen var gücüyle mücadele ediyor sonra strateji değiştiriyor. Ne kadar zayıf olursa olsun daima bir ilerleme sağlamaya çalışıyor. Çünkü o, askerinin ruhunu madden ve manen dinamik tutuyor. Zira o işlerinde samimi bir Müslüman gibi Allah'a güveniyor. Bu durum onun için emr-i hak tecelli edene kadar devam edeceğe benziyor."[91]

Ömer Muhtar, iş ruhunun kendisinde şekillendiği bir liderdi. Mücahitler onun etrafına toplanarak adeta onun için etten bir kale oluşturmuşlardı. Mücadele onun komutanlığı ve Yusuf Bû Rahil, el-Fazıl Bû Ömer, Asman eş-Şami, Avz el-Ubeydi, İsa el-Vakvak el-Örfi, Abdullah Bû Selum, Abdulhamid el-Abbar gibi yardımcılarının desteğiyle devam etti. Bu mücadele esnasında Ömer Muhtar'ın tavrı, zor ve sıkıntılı zamanlardaki mahir bir liderin karakterini sergiliyordu.

İtalyanların mücahitlere yardım eden kampların birinden intikam almasının akabinde günlerden bir gün bazı kabile liderleri, Ömer Muhtar'a onu protesto etmek için geldiler. Ondan ya İtalyanlara teslim olmasını ya da vatanlarını terk etmesini istediler. Aksi takdirde İtalyanların intikamından sakınmak için onunla savaşacaklarını belirttiler. Bu uyarının hemen ardından Ömer Muhtar'ı Kasru'l-Mecahir bölgesine, toplantı yapmaya davet ettiler. Bu buluşmaya gerginlik ve şiddet havası hâkim oldu. Müzakereler, işgale boyun eğen bölgedeki Libyalılar ile mücahitler arasında bir iç savaş çıkmasını engellemek için yapılmıştı. Bazı mücahitler, bölge halkının İtalyanların intikamına maruz kalmaması için bu sıkıcı durumdan kurtuluşu Mısır'a göç etmede buldular. Uzun süren tartışmalardan sonra Ömer Muhtar, Mushaf'ını çıkardı ve elini koyarak İtalyanlarla mücadeleden bir an bile vazgeçmeyeceğine, Cebel-i Ahdar'ı zafer ya da şehadet gerçekleşinceye kadar asla terk etmeyeceğine dair yemin etti. Hangi mücahit, Mısır'a hicret etmek ya da İtalyanlara teslim olmak istiyorsa bu konuda onun mutlak hürriyeti olduğunu da ilan etti. Liderlerinin bu azmini ve kararlılığını gören mücahitler, bu hatalı düşüncelerinden

vazgeçtiler ve ona itaat ettiler. Böylece tartışmalı toplantı, mücahitlerin safının kenetlenmesiyle son buldu.[92]

Graziani askeri tedbirlerini arttırdı. İtalyanlar, 14 Haziran gelmeden el-Faydiyye bölgesini tamamen kuşattılar ve işgal ettiler. İtalyanlar, bölge halkının elinde bulunan 3175 adet tüfeğe ve 60000 adet tüfek fişeğine el koydular.

Ömer Muhtar, Defna'daki çalışma dairesini Mısır sınırına daha yakın olması amacıyla doğu bölgesine nakletti. Böylece halkın kendi ihtiyaçlarını ve hayvanlarının ihtiyaçlarını buradan temin edebilmesi için onları Mısır çarşısına gönderebilecekti. Graziani buna engel olmak adına doğu sınırı boyunca dikenli teller koymaya karar verdi ve kendi kendine "Onların erzak hattına uzak olduğuna kani olmam lazım" dedi. Her yere dağılmış olan askeri kuvvetlerine, kendilerine karşı başka bir gücün daha olmaması ve kendi yaptıklarına Libyalıların kızmamaları için "*Makamımıza boyun eğen Libyalılara şu andan sonra rahatsızlık vermeyin böylece onlar vicdanları önünde hakiki bir Müslüman olduklarını düşünsünler.*" emrini verdi. Ayrıca emir haşiyesine şunları da ekledi: "*Elektrikli ve dikenli tellerin Mısır sınırına döşenmesi bitmek üzere ve yavaş yavaş alan daralıyor. Ömer Muhtar'ın hazırlamış olduğumuz tuzağa düşmesi an meseli. Mısır, el-İmame kabilesine mensup Berkalılardan, ekonomik ve beşerî gücü olan binlerce kişi için güvenilir bir sığınak. Bu kabilenin, mücahit olmaya yatkın olan insanların çoğu üzerinde etkisi büyüktür. Onları İslam dinini savunduklarına ikna ederek savaşa sevk edebilecektir. Çünkü onlar hakları gasp edilmiş kişiler olarak gösterilebilirler. Aralarında düşmanlarımızın da bolca bulunduğu kanunlara muhalif bu insanlar, muktedir makamımızın aldığı her türlü tedbire rağmen erzak,*

silah ve adamlarıyla bütün ilçelerde devrimi finanse edebilecek ikinci bir hazine konumundalar. Arap bölgelerindeki bağış kuruluşlarından, Berka Cebel-i Ahdar'daki mukaddes savaşlarına yardımcı olması amacıyla devrimcilere toplanan mallar arttı. İtalya makamına boyun eğenlere karşı bütün tedbirleri almamıza ve onları devrimcilerden uzaklaştırmamıza rağmen devrimciler güçlerini korumaya ve her yerde bize saldırmaya devam ediyorlar."[93]

Graziani, sömürge güçlerince imal edilen dikenli telleri, uzunluğu Akdeniz'den Cağbub bitimine kadar 300 kilometre gibi bir uzunluğa kapsayan Mısır ve Libya sınırının tamamına döşemeye karar verdi. Bu, İtalya Devleti'ne 20.000.000 Frank'a mal oldu. Buna rağmen yaptıkları bu zulüm, onlar açısından birçok şeyin gerçekleştirilmesini sağladı. Graziani, kitabında bu durumdan bahsetmiş olup bazıları şunlardı:

1- Devrimcileri yok etti.
2- Kaçakçılığı yok etti ve İtalya Devleti'nin gümrük vergileri geliri arttı.
3- Mücahit devrimcilere muhacirler vasıtasıyla Mısır'dan gelen yardım hareketlerini yok etti.[94]

Yedinci Olarak: el-Fazıl Bû Ömer'in Şehit Olması

İtalyanlar ve Mücahitler arasında kıyasıya mücadele durmaksızın devam ediyordu. Bu savaşların en meşhuru 20 Aralık gününde olan Kerse savaşıydı. Savaşta Ömer Muhtar'ın sağ kolu Şeyh el-Celil ve İtalyanların 1911'de işgal için girmelerinden beri cihatta bulunan ve savaşlardaki cesaretine ve samimiyetine defalarca şahit olunan Mücahit el-Fazıl Bû Ömer şehit oldu.

Ömer Muhtar, kendisine ait olan bir mektupta savaşın ayrıntılarını şöyle anlatır: "*Düşman kumandanlığını Seyid Fazıl Bû Ömer'in yaptığı karargâha saldırmıştı. Bu savaşta Fazıl'ın yanı sıra kırk mücahit daha şehit oldu. Savaş alanında beş yüzü aşkın kişiyi bulmuştuk. Bu olaydan sonra İtalyanlar, Cebel-i Ahdar bölgesindeki askeri operasyonlarını daha da şiddetlendirdi. İtalyan birliklerinin mücahitlerle uzaktan savaşması iki hafta sürdü. Fakat onlar, herhangi bir sonuca ulaşamadılar.*"

1930 Ekim'inde İtalyanlar, mücahitlerle girdikleri büyük çatışmanın sona ermesinin ardından savaş meydanında Ömer Muhtar'ın gözlüklerini buldular. Savaş meydanında Ömer Muhtar'ın *"Mücendela"* diye bilinen savaş atının olduğunu da fark edince Ömer Muhtar'ın yaşadığını anladılar. Bu olay üzerine Graziani bir ferman çıkardı ve asla yenemediği Ömer Muhtar efsanesini yok etmeye çalıştı ve tehditkâr sözlerle şöyle dedi: "*Bugün Ömer Muhtar'ın gözlüklerini aldık yarın kellesini elbette alacağız.*"[95]

İtalya sömürgesinin ağır izleri şehirlerde daha derinden hissedilse de bu, halkın kutsal vazifesini yapmasına engel olmuyordu. İtalya istihbaratı, cihat hareketini erzak ve bilgilerle destekleyen Libyalılardan birkaç kişiyi yakalayarak onları idam etti. Graziani bu minvalde kitabında bazı isimlerden bahseder ve şöyle der: "*Burada kendileri hakkında özel mahkemenin 14 Temmuz 1930 tarihinde idam hükmünü verdiği bazı Libyalı kişiler için söylenmesi gereken önemli hususlar var. Özel mahkeme, vatandaş Hamd Bû Abdurabbih ed-Dersi'nin yargılamasını Şehat'ta büyük meydanda gerçekleştirdi. O, İtalya Devleti için ihanetle suçlanıyordu. Çünkü o Derse Kabilesinin şeyhiydi. Ancak makamımızca saygın bir kişiliği olmasına rağmen istihbaratımız*

onun devrimcilerle yardımlaştığını, onlara erzak ve silah temin ettiğini kanıtladı. Ayrıca onun Kasr b. Kadin bölgesinde olup -ki bu yer devrimcilerin erzak ve silah temin ettiği yerdir- sayısı yirmiyi geçen çadırlarının devrimciler için dinlenme yeri olduğu anlaşıldı. Bunun üzerine mahkeme onun Şehat Meydanı'nda halkın önünde kurşuna dizilerek idam edilmesine hükmetti. Bu olaydan tam bir hafta sonra devrimcilerden (mücahitler) intikam hareketi, İtalyanlardan alacağını aldı. Aynı meydana saldırarak gün ortasında ordumuzdan birçok kişiyi ve aynı şekilde bölge tüccarlarından bir tüccarı öldürdü."

1930 Eylül'ünde güvenlik güçleri, Bingazi'nin Berka bölgesinde, Bingazi ileri gelenlerinden ve tüccarlarından olan Muhammed el-Haddad isimli vatandaşın devrimcilerle yardımlaştığını ortaya koydu. Zira onun aracılığıyla silah ve erzak yardımı sağlanıyordu. Devrimcileri evinde misafir ediyor ve onlara gereken yardımı sağlıyordu. Özel mahkeme, zamanında ve derhal gelerek baba ve oğlun, özellikle izlenip ibret alınması için bir kalabalık önünde asılarak idam edilmesine hükmetti. Buna diğer bir örnek Millet Meclisi'nde üye olan ve yıldız rozeti taşıyan Tarş kabilesi Şeyhi Süleyman Seyid'dir. İtalya'nın sömürgeleri için subaylık rütbesindeki yıldız rozetini! taşıyordu. Libyalı vekiller özel şeref üniforması giyiyordu ve onun görüşlerine değer veriyordu. Hiçbir gün bize karşı olacağını düşünmemiştik ve mahkeme onun da idamına hükmetti. Çünkü o nüfuzunu kullanıyor ve devrimcilere yardım ediyordu… Bu türden sahneler o kadar fazla ki onları saymak mümkün değil. Uçak Mahkemesi'nin gelişiyle birlikte 250 idam hükmü verildi ve uygulandı. Verilen bu hükümler anında uygulanıyordu. Buna rağmen Libya halkı, devrimcilerle yardımlaşmaya devam etti.[96]

Bu tarihi olaylar ve gerçekler, şehir halkının istihbarat, gıda, silah toplama ve toplanan bu silahların cihat merkezine ulaştırılması faaliyetini ve aynı zamanda cihat meşalesinin sönmemesi için göstermiş olduğu muazzam çabayı yansıtıyordu.

İtalyanlar kendilerini, halkın tamamının, varı yoğuyla özveri ve fedakârlıkta bulunduğu bir savaşın içinde bulmuştu. Bu halkın çocukları da sahip olduğu varlığıyla mukaddes cihat hareketine katılmıştı.

Sekizinci Olarak: Kefera Bölgesinin İşgali

İtalyan güçleri, Berka'yı Mısır'dan ayırmak için dikenli telleri uzatmaya başladı. Kefera'yı işgal etmek için İtalya ordusunun muhtelif garnizonlarından büyük güçler, farklı ırk ve renkteki paralı askerler ve savaş malzemeleri toplamaya başladı.

Askerlerin toplanma merkezi Akile, Murade, Cidabiye ve Calo'ydu. İtalya birçok nakil arabasının yanı sıra erzakların taşınması için çok sayıda deve de toplamıştı. Bu, İtalya Berka Komutanlığı'nın yapmış olduğu hazırlıklardandı. İtalya Trablus Komutanlığına gelince o da Konyel Kalina Komutanlığı ile örnek bir kampanya yürütmüştü. Bu kampanyanın merkez noktası Zele Vahası'ydı. Kampanyanın Birleştirilmiş Genel Komutanlığı görevi, doğrudan General Graziani'nin denetimi altında olan General Runkiti'nin şahsındaydı.

İtalya ordusu, güçleri birleştirilmiş düzenli bir orduyla Kufra'ya giden çöl yolundan geçmek üzere harekete geçtiler. Hicri 29 Şaban 1349 senesinde el-Hevari bölgesinde toplandılar. Burada İtalyan güçleriyle mücahitler ilk çatışmaya girdiler. Taraflar eşit değildi ve İtalya uçaklarından yirmi uçak da savaşa

katılmıştı. Savaş üç saat sürdü. Bu savaş esnasında çok sayıda İtalyan öldü. Bunun yanı sıra uzun süredir düşman safında gibi görünen ama aslında mücahitlerin safında olanlar, bazen Sudan ve Mısır'a kaçış yolu bulabildiklerinde İtalyanları durdurmaya çalışan vatanseverlerden de şehit olanlar oldu.[97] Mücahitler, bu savaşta görülmemiş bir cesaret ve kahramanlıkla savaştı ve savaştan bir an bile geri durmadı. Onlarcası şehit oldu. On üç mücahit ise İtalyanlara esir düştü. İtalyanlar yüz adet de tüfek ele geçirdiler. Kufra'yı işgal ettiler. Müslümanların ırz ve namuslarını ayaklar altına aldılar. Onlar hiçbir insanoğlunun yapamayacağı kötülükleri Müslümanlara yaptılar.

Graziani, Kufra'nın işgaline verdiği öneme ve İtalya Hükümeti'nin yapmış olduğu hazırlıklara kitabında geniş bir yer ayırmıştır. O, bu yazısında mücahitlerin İtalya'nın Büyük Sahra üzerinden yaptığı saldırılara karşı gösterdiği cesaretini ve onların kuvvetini itiraf etmekten geri durmamıştır.

Graziani şöyle demektedir: "*Biz mücahitlere karşı üstün bir güce sahip olmamız sebebiyle kayıpsız bir şekilde zafer elde etmeyi düşünüyorduk. Fakat korkunç zararlarımız oldu. Mücahitler bütün olumsuz duruma rağmen dayanıklı, güçlü, sabırlı ve ölene kadar direnmekteydiler. Mücahitler müminlerin ölmesine sebep olarak! Müminlere zarar verseler de asla hakir görülmeyecek hak ve cesaret ehli kişilerdi.*"[98]

Düşman, hurma ve arpadan başka bir şeye sahip olmayan mücahitlerin, bunlarla kendilerini sersemlettiğini itiraf etmişti. Bu dönemde İtalya'ya karşı cihat hareketinde düşmanı zayıflatan komutanlar arasında ez-Zeviyye ve el-Megaribe komutanlığına liderlik yapan Abdulhamid Bû Metari, Salih el-Etyuş ve Seyfunnasr vardı. Graziani onlar hakkında şöyle demişti: "

Seyfunnasr, Salih el-Etyuş ve Trablus bölgesinden göç eden arkadaşları bölgeye ulaşmıştı. Bu göç edenler için onlarla bir dakikalık bir konuşma oldu. Özellikle Salih el-Etyuş, o çok gururlu ve kararlı biriydi."[99]

Mücahit Salih el-Etyuş, Din-i Mübin'i korumada katkısı olan büyük mücahitlerdendi. Düşmanı olan Graziani bile onun azmine şahit olmuştu. Ona ve Din-i Azim'in korunmasında kahramanlık gösterenlere Allah'tan rahmet ve mağfiret diliyoruz.

el-Etyuş ailesinin başına büyük bir bela gelmişti. es-Senûsi el-Etyuş, o dönem Kufra cehenneminden kaçarak katlandığı bu belanın canlı bir tablosunu gözler önüne sermişti. el-Etyuş ailesi, Megaribe kabilesinde asil bir şeyh ailesiydi. İtalya'ya karşı olan uzun mücadele döneminde, göze çarpan Libyalı ailelere örnek sayılmaktadır. el-Keylani el-Etyuş'un Türk Valisi olduğu ve Kufra'da 1910 senesinde kaymakamlık makamında bulunduğu malumdur. O bir sonraki sene İtalya'ya karşı Türk mukavemet güçlerine katılmak için çıktığı Calo yolunda vefat etmiştir. Kardeşi Said Kadı ise İtalya'nın Akile'deki tutuklu kampının aşılmaz surlarının arkasındadır. Kardeşinin oğullarından birini İtalyanlar Sirte'de astı. Abdullah da Nufelye savaşında şehit oldu. Aynı şekilde diğer iki kişi Ali ve Ahmet Berika'da öldürüldü. Abdulkadir 1918 senesinde Sirte'de öldürüldü. Bir başkası Ecdabiye'ye yakın Sirte savaşında şehit edildi. Bu aile dört kişiyi daha benzer şekilde kaybetti. Bu kişiler ise canlarını kurtarmak için Kufra'dan kaçarken ölmüşlerdi.

İtalyanlar Kufra'ya saldırdığında Salih Paşa el-Etyuş ev halkıyla buradan gitti. Onların arasından kardeşinin oğlu es-Senûsi ve diğer birkaç kişi develerden oluşan bir kafileyle öncelikle Sudan sınırlarında Sub el-Uveynat'a yöneldi. Oraya altı

gün sonra ulaştılar. Su kırbalarını su ile doldurduktan sonra iki gruba ayrıldılar. Gruplardan biri Nil Vadisi tarafına kuzeye doğru yöneldi. Diğer grup ise Sudan'ın güneydoğu tarafına düşen, meskûn olmayan, küçük bir vaha olan Merka'ya yöneldi. Bu iki mesafenin uzunluğu peş peşe 500 mil ve 300 mil kadardı. Yani yürüyerek yirmi beş günlük, normal bir devenin ortalama gidişiyle de 15 günlük bir mesafeye tekabül etmektedir. Bu yolda gidecek kişinin izleyeceği ne bir iz ne de bir su kaynağı vardı. Kimse bunun gibi bir yolculuğun tehlikesinin boyutunu tasavvur edemezdi ve onlar daha önce deve sırtında bu çölü aşma tecrübesini tatmamışlardı.

es-Senûsi el-Etyuşi bu yolculuğunun hikayesini şöyle anlatır: "*Birkaç gün yürüdükten sonra Meka'ya ulaşmada başarısız olduk. Anladık ki çölde yolunu kaybetmiş halde şaşkın şaşkın dolaşıyorduk. el-Uveynat yoluna tekrar döndük. Suyumuzu tükettiğimiz de develerin karnında depolanan suyu içmek için her gün bir dişi ya da erkek deveyi kesmeye mecbur kaldık. Hepimiz kesilen kurbanların etinden bir kısmını yem torbamızda taşıdık ve hareket halindeyken yedik. el-Uveynat'tan çıkışımızdan itibaren tam sekiz gün geçmişti ve biz bir o kadar yol kat etmiştik. Dönüş yolundayken gerçekten çok meşakkat çektik ve aynı yolu gece ve gündüz bazen deve üzerinde bazen yürüyerek sadece dört gün zarfında kat ettik. el-Uveynat'a geldiğimizde su kırbalarımızı yeniden doldurduk. Kısa bir süre dinlendikten sonra biz de Nil nehri tarafına giden diğer grubumuzun izini takip etmek için yola koyulduk. Yolda bazı cesetlere rastladık. Onlar arasında annem, kız kardeşim ve iki erkek kardeşim de vardı. Ya İtalyan uçakları onları ateşe tutmuş ya da susuzluktan ölmüşlerdi. Biz gece ve gündüz durmaksızın yürüdük*

ve tam dokuz gün sonra Kerim kuyularına ulaştık. Bu anlarda ölüme yaşamdan daha yakındık. Ancak İngiliz Subay Komutanlığı Emiri Ömer Tosun'a ait olan keşif grubuyla karşılaşınca şans yüzümüze güldü. Bu grupla dış vahaya sonra da içe geçtik. Oradan da el-Minya'ya yol aldık. O bölgede akrabalarımız olan el-Cevazi kabilesinden olanlarla kalacağımız yer ayarlanmıştı. 1940 senesine kadar orada kaldık. Bu yıl ise Emir'in çağrısı üzerine Libya kuvvetlerine katıldık."[100]

Bu hazin kıssa, Vahşi Graziani'nin Kufra'ya saldırılarından kaçabilen Libyalıların katlandığı sıkıntıları gözler önüne seren açık bir tablodur. Allah'ın kendilerine kurtuluşu yazdığı Libyalı ailelerin anlattıkları bu vahşi saldırıları duyan İslam âlemi, bu durumdan çok teessür oldu.

Emir Şekip Arslan bu işlerin açıklanmasında minnet duyulacak rol üstlendi. Müslüman Libya halkının başına gelen bu büyük sıkıntının tarihiyle uğraşanlar için önemli belgeler olacak doğru makaleler yazdı ve şöyle dedi:

"Onlar 13 Ocak 1931 tarihinde Kufra vahasını işgal ettiklerinde köyler üç gün boyunca direndi. Ahaliden kime rast gelseler öldürüyorlardı. Muhammed Ömer el-Fazıl, Seyid Hamid el-Fazıl, Şeyh Fazıl ed-Difar öldürülenlerden ileri gelen bazı âlimlerdi. İtalya ordusu, ahali arasında olan ve savaşa girmeyen başka iki yüz kişiyi daha öldürdü. Sonra İtalyanlar köylere ve bahçelere yayıldılar, ellerine geçen her şeyi yağmaladılar. Çocuk, kadın, yaşlı kimseye merhamet etmediler. Yaşı doksan üçe ulaşan, es-Senûsi'nin büyük âlimlerinden fani Muhtar el-Gudamisi'ye rastladıklarında onu deve üzerinde elleri bağlı bir şekilde taşıdılar ve Kufra'dan sürdüler. Bu büyük âlim de yolda

öldü. Sonra kadınların namuslarına el uzattılar ve namusunu korumaya çalışan birçok kadını öldürdüler.

İtalya ordusu Kufra'ya ulaşmadan önce eşraftan iki yüz kadar kadın çöle kaçmıştı. İtalya onların peşine bir kuvvet gönderdi ve hepsi yakalanarak Kufra'ya geri getirildi. İtalya ordusu subayları onlara taciz ve tecavüz etti. Bu şekilde Kufra eşrafından yetmiş şerefli aileyi çırılçıplak soyarak namuslarını ayaklar altına almışlardı. Kadınlar iffetlerini korumak için yüzlerini o kadar kapatıyordu ki güneş bile onların yüzüne değmeye hayâ ediyordu. İtalyan gazeteleri bu konuya işaret etmiş gururla şöyle yazmıştı: (*Ordu, lider kadınlardan iki yüz tanesini yakaladı*). Bunu gözlerimizle okuduk ve anladık ki İtalya askeri bildirisinin amacı, Kufra lider eşlerinin subaylara taksim edilmesiyle övünmekmiş. Ancak biz bu olay sabit olduktan sonra ne yapacağımızı bilmek için ikinci kaynaktan haberlerin gelmesini bekledik. Mısır sınırına giren muhacirlerden haber gelene kadar bir ay geçmişti. En temiz ve korunaklı evlerde yetişen o iffetli genç kadınlar çölde tutuklanmışlardı. Şerefi ve namusu korumanın manasını bilmeyen o günahkârlarca harcanmışlardı. Öğrendik ki komutan, zikredilen bu kadınların iffetlerinin harcanmasını protesto eden bazı Kufra şeyhlerinin de öldürülmesini emretmiş. Sonra İslam alemi bu ve benzeri haberler sebebiyle duygu seline kapılıp ayağa kalkınca İtalya Hükümeti açık bir çarpıtma (gizleme) yaptı ve ordunun zikredilen bu iki yüz kadından çok etkilendiğini onlara acıdığını iddia etti. Bunun için de güvenli bir şekilde evlerine döneceklerini söyledi. İtalya bununla Kufra'da yaptığı iffetleri ayaklar altına alma rezaletine karşı Müslümanların sinirlerini uyuşturmaya ve "Tac" diye isimlendirilen Senûsi Dergâhı'nda yaptığı

her yere içki dökme ve Mushaf-ı şerifleri çiğnemelerine Senûsi hareketinin vereceği karşılığı engellemeyi amaçlamıştı.

Bunun gibi hareketler ve onları açlığa susuzluğa maruz bırakarak öldürme daha önceden Cebel-i Ahdar'dan toplanan seksen bin Arap'a düzenli olarak yapılmaktaydı. Onların çocuklarını da Hristiyanlaştırmak için İtalya'ya boyun eğmeye zorluyorlardı. Bunu yaparken de mesela el-Fevaid kabilesi şeyhi Şeyh Said ve arkadaşlarından on beş şeyhin uçaklara bindirilip havadan ailesinin üzerine atılması gibi birçok felaket ve rezaleti anlatıyorlardı. Öyle ki uçaktan atılanlardan biri yere çakılıp paramparça olunca İtalyanlar coşkuyla alkışlamış ve Araplara şöyle seslenmişti: *"Size cihadı emreden bedevi peygamberiniz Muhammed gelsin de sizi bizim elimizden kurtarsın*."

Bu ve buna benzer birçok olay Müslümanların kalplerini yaraladı. Şam, Halep, Trablus, Beyrut ve Filistin'de gösteriler yapıldı. İtalya'nın yaptıklarını protesto etmek için her yerde toplantılar yapıldı. Müslümanlar Cenevre Milletler Cemiyeti'ne şiddetli protestolar düzenlediler ve Mussoli'nin kendisine çok sert eleştiride bulundular. Arap gazeteler her yandan Faşist vahşiliğe karşı isyanda bulunup saldırıya geçti. Mısır gazeteleri, İtalya'yı yeren yazılarla ve Mısır Hükümeti'nin İtalya Hükümeti'nin tatil isteğine verdiği cevabı eleştiren protestolarla dolup taştı. Bu haykırış Hindistan'a ve Java'ya ulaştı. Müslümanların bu haberlere tepkileri çığ gibi büyüyordu. Java'da büyük bir toplantı yapıldı. Toplantıya Müslümanlardan binlerce yazar katıldı. Çok sert konuşmalar yaptılar ve İtalya mallarını boykot etmeye çağrıda bulundular.

Hindistan Hükümeti çıkarları gereği olaya müdahale etti ve Müslümanlara Karşı Avrupa Birliği ve Geri Kalmış Milletlere

Karşı Sömürgeciler Dayanışması ilkeleri gereğince İtalya'nın tarafını tuttu. İtalya Konsolosluğu da bütün bu haberlerin Trablus Müslümanlarının çözüm için uydurduğu aslı olmayan iftiralardan ibaret olduğunu yaydı. Küstahlık yaparak insanlara bu söylentilerin yalan olduğunu Trablus'a giderlerse kendi gözleriyle görebileceklerini söylüyor, onları da tehlikeye atıyorlardı. Ayrıca İtalya'nın Birleşmiş Milletlere girerek onlardan Trablus'ta olan bu çirkinliklerin adamlarına isnat edilmesini incelemesi için heyet talep ettiği yalanını da yaymışlardı. Çünkü onlar bu suçları işlememişler ve masumlardı. Bütün bunlar sırf palavraydı. İtalya bu palavralarla yaptıklarına kılıf uydurmaya, Müslümanların sinirlerini uyuşturmaya ve onların mallarına boykot uygulamasından vazgeçmelerini sağlamaya çalışmaktaydı.

Müslümanlardan çoğu İtalya'nın yalanlarına inanıp yatıştı. Gerçekler ise bunun tam aksineydi. İtalya'nın özellikle de Faşist devletlerin gelmesinden sonra yaptıkları hakkında yayılan haberlerin tamamı asılsızdı. Şayet Müslümanlar Faşist İtalya'nın yaptığı büyük günahları(fuhuş) ve siyasi düşmanlarına düzenledikleri suikastları iyice düşünse, bütün hürriyetlerin kısıtlanmasını, partilerine muhalefet olacak her partinin oluşumunun engellenmesini, Müslümanların öldürülmesi ve yurtlarından sürgün edilmesiyle alınan bu korkunç intikamın önünde kafa yorsalardı gerçeğin iç yüzünü kavrayacaklardı.

Bütün bu olaylar, halktan on binlerce kişinin şahitliğine dayanır. İki yüz bin (üç yüz bin olduğu da söylenmektedir) civarında kişi Trablus ve Berka'dan göç etmişti. Onlardan yirmi bini Tunus ve Cezayir'e, altmış bini Mısır'a girdiler. Sudan'a sürülenler ve çölde dağılanlar oldu. Bunların tamamı bu haberleri

doğruluğu üzerine hemfikir olmuş ve yapılan bunca şeye ayan beyan şahit olmuşlardı. Hâlihazırda çok sayıda ahalinin vatanlarını terk ederek çölde dolaşması, memleketinde yaşadığı refahtan sonra başka bir yerde zor şartlarda çalışarak rızkını araması gibi gerçek zulümlerin varlığına ilaveten binlerce müellifin böyle bir yalanda ittifak etmesi imkânsızdır. Çelişkilerin en ilginci ki bu her yalancının âdetidir, İslam ülkelerindeki İtalya temsilcilerinin, Trablus'a gidip İtalya'nın rezaleti hakkında uydurulan bu haberleri bizzat kendi gözüyle tahkik etmek isteyen herkese Trablus'un kapılarının sonuna kadar açık olduğunu yaymasıdır. Beyrut'taki konsoloslukları da aynı şey yaymaktaydı. İtalya Hükümeti bunları söylerken Hint Müslüman Lideri Şevket Ali şunu söylüyordu: "*Öyleyse İtalya, Kufra'nın işgalinden ve elim olaylardan sonra Mısır halkının gerçeklere ve haberlere ulaşmaması ve duygusal olarak coşmamaları için mi Mısır sınırı ve Berkavi sınırı arasındaki bütün giriş ve çıkışları yasakladı? Ancak hakikatlerin ortaya çıkması gibi bir gerçek vardır. İtalya, Trablus'ta işlediği vahşi suçların üzerini kapatamaz. Müslümanlar da onlarla bir değil, İtalyanların yaptıklarına şahitler ve bunu dünyaya haykırıyorlar. Buna şahit olup inkâr eden Avrupalılar da çok fazla.*"[101]

Emir Şekip Arslan Libyalıların hakkını savunma ve İtalyanların vahşetini ortaya koymada teşekkür edilecek işler yaptı. O dönemin gazetelerinde zulmü anlatan hazin makaleler yazmıştır. Bu yazılarında İtalyanların mazlum Libya halkına karşı işlediği vahşi suçları işlemiştir. Arap Devlet Dergisi'nde Emir Şekip'in yazdığı tarihi belge niteliğinde bir başka makale daha vardı. Bu makale doğuya ve batıya yayılmıştır. Bu makalenin metni:

Dokuzuncu: İslam Gazeteciliğinin Rolü Trablus'taki İtalya İşkencesi Emir Şekip Arslan'ın Yazısı

İslam Hareketi, Barbar İtalyanların bu topraklara gelerek söylediklerinin ve yazdıklarının aksine ilerleme ve medeniyeti engellemek için Trablus'ta yaptığı her türlü vahşilik ve barbarlıktan dolayı ne yapacağını bilemez hale geldi. Ne iyi ki insanlar Faşist İtalya Hükümeti'nin seksen bin Arap'ı Cebel-i Ahdar'dan naklederek Sirte'de çöle koyduğunu öğrendi… Onları onarım bahanesini delil göstererek arazilerinden çıkardılar ve İtalyan mimarlar bu işe diğerlerinden daha hak sahibiydiler! Çünkü onlar bu işi Arap'tan daha fazla ve daha iyi yapıyorlardı.

Hiç şüphe yok ki dünya, İtalyanların sonuna dek vatanlarını savunan mücahitleri öldürdükten sonra Kufra ve vahalarını işgal ettiğini ancak öğrenebildi. İtalyan gazeteler, İtalyan Ordusunun yüz kadını esir ettiğini ve bu kadınların oradaki şeyh eşleri olduğunu manşetlerle yazıyor.

Ve bu dergimizde (Arap Devleti) Faşist İtalyanlara bu yüz kadının esir edilmesindeki övünmenin manasının ne olduğu sorusunu yöneltiyoruz.

Malumdur ki uluslararası gelenek ve göreneklerle ve özellikle de Arap çevresince, kadınlara ya da kızlara zulmetmek özellikle de savaş esnasında bunu yapmak yasaklanmıştır. Ancak biz, kendisini Avrupa medeniyet beşiği Akdeniz ülkelerinden sayan bir devletin bu dereceye ulaşacak kadar medeniyet ve ilerlemeden sapacağına ve çıkacağına inanmıyorduk. Bu insanlık tarihinde bilakis barbarlık tarihinde eşi benzeri görülmemiş bir durum. Faşist İtalya ordusunun kadınlara karşı

muamelesi, insanın tiksineceği derecede vahşicedir. Trablus ve Berka'da da maalesef durum aynı.

Bu haberler hayali bir kurgu ya da yeni bir fikir değil. Aksine Faşist İtalyan Ordusunun yaptığı katliamlardan Allah'ın kurtulmayı nasip etmiş olduğu kişilerin anlattığı hakikatlerdir.

Bize şunları net olarak gösterdiler:

1- İhtiyar, kadın ve çocukların bulunduğu yerlere bomba atan uçaklarla destekli İtalya güçleri Kufra'yı işgale yöneldiğinde ki ordularına üç gün süre ile evlerdeki çarşılardaki, camilerdeki ve diğer her yerdeki masumlarla eğlenmeleri ve vakit geçirmeleri için izin vermişlerdi, hiçbir kimsenin aklına hayaline gelmeyecek vahşi ve çirkin kötülükler yaptılar. (Bu vahşilikleri anlatmada kelimeler kifayetsiz kalmaktadır.) Geçtikleri, uğradıkları her yeri yakıp yıktılar, yağmaladılar, öldürdüler. Akıllarına gelebilecek her çirkinliği ve suçu işlediler. Âlimleri ve şeyhleri öldürdüler. Evlerin namuslarına leke sürdüler, kadınların karınlarını yardılar. Kufra'nın işgali esnasında ileri gelen ailelerden yok olanların sayısı yetmişi geçmekteydi. Buna ilaveten Senûsi Dergâhı'nı (Tac) kendilerine içki içme yeri edindiler, çılgınlar gibi eğlendiler, Müslümanları yok ettiklerinin ve Trablus ile Berka'yı işgal ettiklerinin şerefine içtiler, içtiler. Kur'an Mushaflarını ahırlara, atların toynaklarının altına attılar. İlmi kitapları yemeklerini pişirmek için tencere altında odun misali yaktılar. Kufra'nın işgali esnasında mücahitlerin iki yüzden fazlası şehit oldu. Bu şehitlerin arasında ismi geçen şu şeyhler de vardı:

Şeyh Salih el-İbadi, el-Hac Süleyman Bû Metavi, Şeyh Gays Bû Kandil, Şeyh Süleyman Şerif, Şeyh Muhammed Yunus,

Şeyh Ahmed Bû Eşnak ve torunu Şeyh Ömer, Şeyh Hamd el-Hami, Şeyh Abdusselam Bû Seryevil, Şeyh Muhammed el-Meshuk ve torunu Ali Bin Hüseyin, Şeyh Muhammed el-Arabi, Şeyh Muhammed Bû Secade, Şeyh Muhammed el-Fayedi el-Celuli, Şeyh Halife ed-Dellal.

2- İkinci rivayete gelince: O da Kufra'nın bu zalim vahşilerce nasıl işgal edildiğini gösteren bu olaylara gözleriyle şahit olanların bu durumu nasıl anlattığıdır.

İtalyanlar Kufra'ya girmeden önce uçakları Kufra'nın vahalarını bombardımana tuttu. Ölümcül bombalarını sivil vatandaşların üzerine yağdırdı. Çok sayıda kadın, yaşlı ve çocuk hayatını kaybetti.[102] Kufra'ya girdikten sonra da askerlerini üç gün boyunca Kufra'da çılgınlık ve tahrip yapmaları için serbest bıraktılar. Bütün ekili arazileri mahvetmesi için katır ve atlarını tarlaların üzerine saldılar. Bütün gıda maddelerine, koyun ve inek sürülerine işgalci ordularının gıda ihtiyacını temin etmek için herhangi bir karşılık olmaksızın el koydular. Buna ilaveten evlerin mobilyalarını yağmaladılar ve onu sürüngen ordularının idari bölümlerine taksim ettiler. Kadınların elbiselerini ve ziynet eşyalarını da söküp aldılar. Bu anlatılanlar vicdandan nasibini almamış olanların sivil insanların mahremiyetine yaptıkları sayısız saldırının ancak az bir kısmıdır. Bazı şeyhler, insanlara yapılan bu saldırılardan kurtulmak için orduya katılmak isteğiyle direniş komutanına yöneldiğinde, onların geleceği hıyanet suçuyla suçlanarak kurşuna dizilip öldürülmek oluyordu. Özetle: İtalyanlar Kufra'yı işgal ettiklerinde tarihte ve hatta barbarlık çağı olan orta çağlarda bile eşi benzeri görülmeyen zulüm ve vahşilikler yaptılar.

Zalim güçlerin, Cebel-i Ahdardaki verimli arazilerinden bir damla bile suyun ve otun olmadığı çöl hükmünde olan Cedbe bölgelerine Seksen bin Arap'ı nakletmesi meselesine gelince, burası Sirte bölgesidir, insanları ve hayvanların açlıktan ve susuzluktan ölmesini istediler. Geri kalanlara gelince İtalyan askerleri onların yurdunu işgal edince bir anda fakir oldular. İtalyan hükümeti her bir kişi için aile fertlerinin sayısı kaç olursa olsun her gün için sadece iki Frank ödüyordu. Kadınların elbiselerine ve ziynet eşyalarına gelince onları İtalyan askerleri gasp etmişti. Böylece aileler fakirliğin çukurunda eşit oldular. Bu çok sayıdaki adam, kadın ve çocukların yaya olarak nakli esnasında ordu onlara işkencenin en kötüsünü yapıyor ve yürümeye mecali kalmayan herkesin sonu ölüm oluyordu. Onları öldürüyorlar ve o halde kanıyla terk ediyorlardı.

Yaşları on beş ile kırk arasında değişen gençler ve adamlar ordu güçlerine katılmaya mecbur bırakılıyorlardı. Yaşları on dört ve daha aşağısında olan küçükler ise ailelerinden zorla alınıp eğitim gerekçesiyle İtalya'ya gönderiliyor ama aslında Hristiyanlaştırılmaları amaçlanıyordu.

Bu, yani genel olarak Libyalıların özel olarak Trabluslıların Hristiyanlaştırılması, Roma sakinlerinin konuştuğu bir şeydi. Faşist İtalyanların isteği Libya'da İslam unsurunu nihai olarak bitirmekti. Şayet Libya İtalyan olursa komşusu olan Mısır büyük bir tehlikeye maruz kalacaktır. Mısır, İtalyanların Mısır'ın bir Arap devleti olmadığı farklı ırklardan karışmış bir devlet olduğu şeklindeki hasta inançlarından dolayı İtalyanların bu yaptıklarına asla sessiz kalmayacak. Çünkü işin sonunda İtalyanlar, tıpkı Trablus'u ve halkını ele geçirdiği gibi Mısır'a da saldırmaya ve hükmetmeye gidecektir. Öyle ki İtalyan makamlarının

açıkladığı ve Libya halkına sunduğu bal kisvesindeki zehirli vaatleri ve iyi dileklerine göre İtalyanlar Libya halkını sözde sadece Türk baskısından kurtarmak için gelmişlerdi. İnsanların gözlerini boyama adına da İdris'e gelip ona emirlik lakabı verip kendi kendini yönetmeyi vaat etmişlerdi. Ancak bunlar sadece vaatten ibaret kalıyordu. Geldiler ve İtalya verdiği her sözü unuttu, kan dökmeye, insanları yurtlarından kovmaya, mallarını gasp etmeye başladılar. Erkek çocuklarını ve kız çocuklarını ailelerinden zorla alıp eğitim yalanıyla İtalya'ya götürdüler. Gerçekte ise amaçları onları Hristiyanlaştırmaktı…

Şimdi ben Müslümanlara bu yapılanların hepsini iyi hatırlamalarını ve iyi anlamalarını söylüyorum… Bazı kimseler var ki Avrupa'da adalet ve hürriyetin olduğu felsefesini yapıp yapmacık konuşmaktalar. Yok Avrupa devletleri dini meselelere müdahale etmezmiş yok Müslümanların geri kalmasının sebebi körü körüne taassupmuş. Bu ifadeler ve laf kalabalığı Müslümanların tamamına bir işaret olup onları uyarmaktadır. Şayet Müslümanlar dini değerlerini muhafaza etmez ve savunmazlarsa yok olmaya maruz kalacaklar, silahlı güçlerini ve siyasi özgürlüklerini kaybedecekler. Hürriyetlerini ve bağımsızlıklarını korumazlarsa Trablus'un başına gelen onların da başına gelecektir. İtalya'nın yirminci yüzyıl medeniyetindeki konumu onursuz bir konumdur. Orta çağın muamelesine dönmüştür.

Vahşi İtalyanlar büyük küçük ayırmadan insanların hürriyetine saldırdılar, kadınları taciz edip namusları ayaklar altına aldılar. Bütün bu yapılanlar Müslümanları huzursuz etmek ve sahip oldukları intikam şehvetlerini doyurmak içindi.

İtalyanlar kabile liderlerini ve ahalinin birçoğunu hapse atmıştı. el-Fevaydi kabilesi şeyhi Şeyh Said el-Faydî, onlara karşı

çıkmış ve yaptıklarını eleştirmişti. Onu ve kabilesinden 15 erkeği öldürdüler. Onlardan bazılarını, yere çakılıp korkunç bir şekilde can vermesi için 400 metre yüksekten uçaktan attılar. Onlardan her biri atıldığı zaman askerlerin tezahüratı her defasında yükseliyor, fütursuzca atılan nidalar artıyordu.

İslam'a sıcak bakan Danimarkalı meşhur gazeteci (Kenud Holemboy) bu dönemde Libya'da turistik bir gezi yaptı. Kendisi bizzat gözleriyle Faşist İtalyan askerlerinin yaptığı bu işkence ve zulme şahit oldu. O şöyle diyor:

Sıraya dizilmiş 20 Arap gördüm… Orada mahkeme yoktu ve onlar mahkemesiz bir şekilde subayların emriyle askerler tarafından asıldı. Bu çirkin manzara duygularımı harekete geçirdi. Akdeniz ülkelerinden biri olan ve böyle vahşi acımasız şeyler yapan Faşist İtalya ile aynı inanca sahip olamayacağımı düşündüm. Bu tarihin kara sayfalarına kaydedeceği bir suçtur. Asırlar boyunca bu leke, İtalya devletinin alnının yüz karası olarak kalacaktır.

İtalya Fas' ta sürdüğü hükmü sırasında Müslümanların Hristiyanlaştırılmasında, Fransa'nın izlediği politikayı uygulamak istedi. Fransa, İslam dinini yok etmek için misyonerleri ülkenin her tarafına yaymış, bütün şehir ve köylerde birçok mabet ve kilise inşa etmişti. İtalya da Fransa'nın yaptıklarının aynısını yaptı. Trablus, Bingazi ve bütün köylerde mabetler inşa etti. Misyonerlere her neye mal olursa olsun Arapları Hristiyanlaştırmak için topyekûn her şeyle çalışmalarını emretti. Yaptığı başka çirkinliklerle Fransa'yı da geçmişti. Çocukları annelerinin kucağından söküp İtalya'daki Hristiyanlık Enstitülerine, Hristiyanlık dininin eğitimi ve Hristiyanlaşmaları için gönderdiler. Onları vatanlarından ve çevrelerinden

tamamıyla soyutladılar. Çünkü Faşist bir havada ve Hristiyan kiliselerinde yetişip büyümeleri gerekiyordu.

Faşist İtalya'nın siyaseti dini, inancı yok etmek ve Müslümanları ibadet yerlerinden ve camilerden uzaklaştırmaktı. Faşist parti ve hükümet başkanı Mussolini Kufra'nın işgalinden sonraki konuşmalarında, İtalya vatandaşlarından üç milyonu Libya'nın verimli topraklarına yerleştireceğini defalarca açıklamıştı. Bu görüşü siyasilerden çoğu teyit etmiş ve gazetecilerin çoğu, gazete ve dergi sayfalarındaki yazılarında buna yer vermişti.

Günler önce resmi bir gazetede vatandaşların, Müslümanların vakıflarının ve Senûsi dergâhı ve vakıflarının sahip olduğu her şeyin müsaderesini içeren Kraliyet kararnamesi okudum. Bu cehennemî yolla Faşist İtalya, Libyalıların sahip olduğu her şeyin mülkiyetini İtalyanlara verdi. Libya, Katolik Hristiyan İtalyanlardan başka diğer bütün unsurlardan boşalıncaya kadar Libyalılar yavaş yavaş her alandan uzaklaştırıldı.

General ya da mareşalden sadır olan bir konuşma Müslümanları sakinleştirmek için yalan, iftira ve aldatmanın kullanıldığını gösteriyor. Böylelikle Faşist İtalya makamları sömürgeci amaçlarını gerçekleştirebileceklerdi. Amaçlarına gelince milyonlarca hektar ekilebilen arazilere ve başka şeylere egemen olmaktı. (Bu araziler hangi hakla onların oluyor?!) Cevap çok aşikar: Bu arazilerin gerçek sahiplerinin kovulması ve hayvanlarıyla beraber yok olacakları yerlere nakledilmesi ve bütün bunların muasır dünyanın ve Birleşmiş Milletler Cemiyeti'nin gözü önünde yapılıyor olmasındandır.

Özetle: İtalyanlar şu sözleriyle övünüyorlar: Trablus ve Berka geçmişte Roma'nındı… Geçmişte olduğu gibi Roma'ya dönmesi ise kaçınılmazdır ve bu Faşizm'in tereddütsüz hedefidir.

Şu var ki biz onların bu sözünü tasdik etmiyoruz. Onlar uluslararası insani kuralları çiğnediler. Trabluslulara ve Berkalılara verdikleri sözlerden bir harfini bile yerine getirmediler. Öyle ki İdris es-Senûsi ve onlar arasında yazılmış vaatlere ve onaylanmış anlaşmalara uymadılar. Bütün bunlar yalandan ibaretti ve zaman kazanmak amacıyla yapılmıştı. Biz yazdığımız ve açıkça ilan ettiğimiz her şeyi Faşist makamların yalanlayacağını kesinlikle biliyoruz. Onlar sözlerimizi yalanlayacağı için bizim tutanaklarımız olacaktır. Ancak şu bilinmeli ki yazdığımız her şey vakidir ve doğrudur. Kaynağı ise bu olayların muasırı olan Şam'daki Libya Özgürlük Heyeti'dir. Özellikle Kufra işgalinde olan olayları ve saldırıları resmi belgelerle ispatlamıştır. Faşist İtalyan askerleri kadınlara saldırarak, yaşlı ve çocukları öldürerek en çirkin suçları işlemiştir. Camilere ve mukaddes olan her şeye saldırmıştır.

İtalya yaptığı askeri faaliyetlerin tamamını, devlete isyan ilan eden insanları terbiye etme amacıyla yaptığını iddia etmiştir. Bunlar tamamıyla temeli olmayan iddialardır. Onu akıl kabul etmez ve Faşist İtalya'nın iddia ettiği gibi medeni bir devlet bunu yapmaz. Uluslararası adetlerde de devrimciler devletine karşı isyan etmiş olmaz. Onlar ancak hak ehli olup yabancı düşmanın gasp ettiği hakkı savunanlardır.

Yazdığım bu makaleyi burada sonlandırmam gerekiyor. Amacım Müslümanları beraber yaşadıkları İtalyanlardan intikam almaları için tahrik etmek değil. Haşa biz intikamcılardan değiliz ve biz Faşist İtalyalılar gibi cehalette yarışacak da değiliz. Güçlünün zayıf olanı ezeceği anlayışı bizim düsturumuzdan değildir, olamaz.

Müslümanlar atalarından devraldığı ahlaki fıtratlarını asla değiştirmeyeceklerdir. Ancak ben şunları önermek istiyorum:

1- Bütün ülkelerde bulunan Müslüman Gençler cemiyetlerinin, Faşist İtalya'nın Libya'da işlediği her türlü suçu ve yaptığı saldırıları kınaması ve protesto etmesi ayrıca Birleşmiş Milletlere ağır bir dille yazılmış mektupların gönderilmesi ve bunların dünya gazetelerinde neşredilmesi gerekmektedir.

2- Bütün şehirler ve damarlarında akan sıcakkanın kor gibi yandığı İslami Bölgeler 'in en acil bir şekilde Birleşmiş Milletleri protesto etmeye gelmeleri ve bu durumu yerel gazete ve dergilerinde neşretmeleri önem arz etmektedir.

3- Kahire Şark Ülkeleri Mecmuasının da bu vahşeti protesto etmesi, Faşist İtalya'nın yaptığı şiddet ve baskıları eleştirmesi ve bunları diğer cemiyetler gibi Birleşmiş Milletlere sunması gerekmektedir.

4- Kahire, Suriye, Irak ve Suudi Arabistan, Hindistan, Java ve diğer ülkelerdeki bütün İslami, Arap ve Şark Cemiyetlerinin Libya meselesine karşı sorumluluklarını yerine getirmeleri kaçınılmazdır.

5- İslam şehirlerindeki halklar toplanmalı, Faşist İtalya makamlarının baskı ve zulümlerini açıklayan hamasi konuşmalar yapılarak gaspçı düşmanın düşmesi için tezahüratlar atılmalıdır.

6- İtalya mallarını, gemilerini, bütün araçlarını, işlerini ve İtalya ismini taşıyan bütün her şeyi boykot etmesi, bütün siyasi, iktisadi ve sosyal alakalarını kesmesi, bütün Müslümanların boyunlarının borcudur. İtalya ticari mallarını denetleyecek özel halk derneklerinin oluşturulması gerekmektedir.

7- Faşist İtalya'nın Libya halkına yaptığı bütün çirkefliklerin ve zulümlerinin açıklandığı yayın ve broşürlerin basılması, bunların İngilizce, Fransızca, Almanca ve İtalyanca dillerinde de neşredilerek Avrupa'da ve bütün dünyada binlerce insana

dağıtılması elzemdir. Bütün Müslümanların bu yayınları meydanlara ve caddelere yapıştırması ve broşürleri dünyanın her yerinde dağıtması, Libyalı kardeşlerine karşı olan borçlarıdır. Aynı şekilde Libya halkına yapılan zulüm ve işkenceleri unutmaması için bu yayınlardan bir kısmını evine asması, bütün Müslümanların cihatta yer alacağı vazifesidir.

Ey Müslümanlar!

Bu olay sadece Trablus ve Libya'dadır bizi alakadar etmez demeyin. Onurlu Libyalıların şerefleri incitilmiş, kanları kirletilmiş, dinlerine ve sahip oldukları her şeye saldırılmış olduğu muhakkaktır. Sizler kendinizi savunmaz, diri ve muktedir olduğunuzu göstermezseniz Onurlu Libyalıların başına gelen bu trajedi ve azap sizleri de yakalayacaktır.

Ey Müslümanlar!

Hâlihazırda kendinizi sadece silahla savunamazsınız. Bilakis kalemlerinizi, gayretlerinizi ve görüşlerinizi tuzaklara karşı hizmetkâr kılacaksınız. Böylece varlığınızı, toprağınızı ve tüm mukaddesatınızı savunabilesiniz ve nasıl mücadele edileceğini bildiğinizi tüm âleme ispatlayasınız.

Lozan 12 Zü'l-Ka'de
7 Nisan 1931
Şekip Arslan

Şekip Arslan şöyle dedi: İtalyanların 1931senesinde Kufra'ya girmelerinden hemen sonra Trablus ve Berka halkına yaptıkları faciayı anlatan makalemi yayımladığımda İslam aleminin yürekleri sızladı ve her bir yönden haykırışlar yükseldi. Bana, Büyük Şehit ve Cebel-i Ahdar kahramanı Seyid Ömer Muhtar'dan şu mektup geldi:

Onuncu: Ömer Muhtar'ın Şekip Arslan'a Mektubu

Emir Şekip Arslan'ın gösterdiği bu gayretin haberleri mücahitlere ulaştı. Cihat hareket komutanı bu çalışmalar adına teşekkür, saygı ve takdir içeren bir mektup gönderdi. Bu mektubun metni aynen şu şekildedir:

Bu Müslümanların hizmetkârı Ömer Muhtar'dan Allah katında kardeşimiz ve Allah yolunda dostumuz olan Mücahit Emir Şekip Arslan'adır. Allah'ın rahmeti bereketi ve rızası onun üzerine olsun ve Allah onu korusun. Akıcı üslupla kaleminizden dökülen İtalya'nın iğrençliğini anlatan zalim ellerin bu diyarda işlediği zulme ve düşmanlığa ışık tutan yazınızı okudum. Ben ve bilcümle mücahit kardeşlerim en ulvi duygularla teşekkürlerimizi ve memnuniyetimizi zât-ı alilerinize sunuyoruz. Anlattıklarınız, İtalyalı canilerin işlediği suçlar için buz dağının görünen kısmı gibidir. Çok veciz ve özet bir şekilde anlatmışsınız. İtalyanların yaptığı her şey dünyaya iyi anlatılırsa bu yaptıklarına asla izin verilmeyecektir. Söylediklerimizin doğruluğuna Allah ve Melekleri şahittir. Biz sadece sabırla dinimizi ve vatanımızı savunuyoruz. Allah'a tevekkül ettik ve zafer yalnız Allah'ındır. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: (Müminlere yardım etmek ise üzerimize bir haktır.)* Ve aleyküm selam ve rahmetullahi ve berekatühü Hicri 20 Zilhicce 1349.[103]

Şekip Arslan bu mektuba görüş beyan etmiş ve şunları söylemişti: Ömer Muhtar'ın gözden kaçırdığı bir hakikat var ki o da insanların, İtalya'nın Trablus'ta yaptığı iğrençliği, ahlaksızlığı ve adiliği tasdik etmeleri çok zor. Bunlar Faşistse eğer bu daha da zordur.[104]

* Rum Suresi 47. Ayet.

Ömer Muhtar'ın Şekip Arslan'a gönderdiği mektupta, Şekip Arslan'a hitap ederken kendisini Müslümanların hizmetkârı olarak söylemesinden ki bu Müslümanların hizmetkârlarından olduğu için gurur duyduğunu gösterir, faydalı birçok şeye ulaşıyoruz. Bu ifadelerin Ömer Muhtar'ın yanındaki anlamı Müslümanlara hizmet etmenin Allah'a yaklaşmanın en güzel yolu olmasıdır. Bu değer ki Allah'a yakın olmanın en yücesidir. Mücahit Emir'e şöyle demiştir: Emir Şekip'in mücahit olarak nitelendirilmesi Türk ordusunun yanında Libyalılarla beraber İtalyanlara karşı mücadele etmesindendir. Bu aynı zamanda Ömer Muhtar'ın şeri tabirleri kullanmaya ne kadar özen gösterdiğinin alametidir. Münadil (savaşçı), mücadeleci ya da devrimci dememiştir. Mücahit olarak nitelendirerek bu kelimenin Âlem-i İslam'da işaret ettiği anlama ve derinliğe dikkat çekmiştir. Ve bu tabire de Emir Şekip ile hayat vermiştir.

Şekip'in makalesi İtalyanların kalbinde kurşundan daha büyük yara bırakmış ve Libya meselesine karşı İslami ve Arap duyguların oluşmasında katkı sağlamıştır. Konuşmasında: "Biz Allah için kardeşiz ve bunun delili Müslümanları kardeş kılan inanç bağıdır. O tüm fani yakınlıkların üstündedir." demiştir. Diğer bir sözünde ise selam ve Allah'ın rızası temennilerinden sonra: Burada ibarenin gücü ve üslûbun belagatini görmekteyiz. Akıcı kaleminizden dökülen İtalyanların çirkinliğini anlatan şaheserinizi okuduk. Bu ülke dışındaki mücahitlerin mücadelesinin ve halkımızın meselesiyle ne kadar alakadar olduklarının göstergesidir. Mektubun geri kalanına gelince bu Emir Şekip'in elde ettiği ve yayınladığı bilgilerin tekididir. Mektupta cihat, din ve vatan savunmasını sürdürmede ısrar ve azim olan Allah'a tevekkül bulunmaktadır.

Bu, Mısır Müslüman Gençler Cemiyeti'nin, İtalya'nın Batı Trablus'ta izlediği soykırım ve yok etme siyaseti hakkındaki açıklanmanın yayınlanmasıdır. Bu açıklama Müslüman Gençler Cemiyeti kulübünde yapılan büyük bir toplantıda yapılmıştır. Mısırdaki görüş ve itibar sahibi kişiler bunu Milletler Cemiyeti'ne göndermek ve İslam Âlemi'nde yayılması için imzalamıştır. Bu açıklamada şunlar geçmiştir:

1- Zorunlu Göç Siyaseti:

Mısır insan vicdanının kayıtsız kalamayacağı elem içeren sahnelere şahit olmuştur. Yüzlerce adam, kadın, çocuk ve yaşlı zulümden kurtulmak için baskılar altında vatanlarını terk etmek zorunda kaldılar. Onları çölde çaresiz ve yalnız bıraktılar. Mısır vahalarının aslanı ve adamları olmasaydı onlar açlıktan ve susuzluktan helak olacaklardı. Bunlar İtalya'nın sınır tanımayan, acımasız idaresinden çıkan Trabluslu kardeşlerimizdi.

2- Öldürme ve Denize Atma Siyaseti:

Karada şahit olduğumuz bu sahneyi görünce gözyaşlarımız sel olup aktı. Kendimizi ağlamaktan alamıyorduk. Bu şaşkınlığımız Sulüm sahillerinde deniz dalgaları daha çirkin ve daha vahşi bir sahneyi gözlerimizin önüne serene kadar devam etti. Bu andan itibaren artık zaman ve mekân adeta donmuştu. Dalgalar, bu sahile tek bir şerit halinde birbirlerine bağlanmış on dört Trabluslunun cesedini atmıştı.

3- İtalyanların Kufra'da Yaptıkları

Sonra haberler peş peşe geldi. Kufra dergâhının halkı ibadetlerini yapamıyordu. Çünkü İtalyan uçakları orayı bomba

yağmuruna tutmuştu. Bombalar halkı kırıp geçirdi. Bundan sonra ordu saldırıya geçti. Halkın bombardımandan geri kalanını da yok etmeye geliyorlardı. Namusları ayaklar altına almaktan zerre kadar hayâ etmediler. Malları yağmaladılar, hamilelerin karınlarını deştiler.

4- İlim Ehlinin Öldürülmesi

Bu musibette Kufra halkından birçok ilim ehli de öldü. Şeyh Ebu Şene ve kardeşinin oğlu Şeyh Ömer, Şeyh Hamid el-Hame, Şeyh Abdüsselam Ebu Seryevil, Şeyh Muhammed el-Menşuf ve kardeşinin oğlu Ali bin Hüseyin, Şeyh Muhammed el-Arabi, Şeyh Muhammed Ebu Secade, Şeyh Ahmet el-Fandî el-Celulî ve Şeyh Halife ed-Delâliye ölen ilim ehlinden bazılarıydı.

5- Kufra'nın Büyük Şeyhlerinin Öldürülmesi

Önde gelen Kufra dergâhının şeyhleri İtalyan bölge komutanına gittiklerinde ondan bu katliama artık dur demesini istediler. O ise onların da kesilerek öldürülmesini emretti. Koyun boğazlar gibi bu masum insanları boğazlayarak kestiler. Komutan bu durumu film izler gibi izledi.

6- Masumların Uçaklardan Atılarak Vahşice Öldürülmesi

İtalyanların Berka'da işlediği ve güvenilir kişilerin de anlattığı çirkinliklerden biri de şöyleydi: el-Fevâid ailesi şeyhlerinden olan ve Şeyh Said diye çağrılan şeyhle beraberinde on beş kişiyi uçaklara bindirdiler ve havalandılar. Havalandıktan sonra yere çakılarak daha önce eşi benzeri görülmemiş bir ölüm tatmaları için hepsini peş peşe uçaktan aşağı attılar.

7- Ahaliden Arazilerinin Zorla Alınması ve Onları Açlığa Mahkûm Etme

Cebel-i Ahdar'da işlenen çirkin suçlardan biri de seksen bin civarındaki Arap halkının Kurak Sirte'nin çöllerine sürülmesi ve sonra da Arjantin'deki konsoloslukları vasıtasıyla Trablus ve Berka hükümetlerinin oraya göç etmek isteyen her bir İtalyan'a verimli araziler vereceğini yaymasıdır. Gasp edilerek alınan arazilerin miktarı yaklaşık iki yüz bin hektara ulaşmıştır. İtalya Hükümeti hala İtalyanları bu arazileri sömürmeye teşvik etmektedir. Ayrıca Cebel-i Ahdar'ın arazilerinin bu sene sahiplerinden gasp edilmesinden önce, 1924 senesinde alanı dört yüz yirmi bin hektar olan arazi karşılıksız gasp edilmişti. Bazı zamanlarda ise yüz bin hektar miktarındaki arazinin mukabili sadece altı bin İtalya Frank'ı oluyordu. Yani yaklaşık elli Cüneyh. Cebel-i Ahdar'ın ahalisi yanlarına yiyecekleri erzakları bile alamadan buraları boşaltmak zorunda kaldılar. Her bir aile için günde iki Frank belirlendi. Şimdi onlar bu miktarla ciğerleri dağlayan zor bir hayat yaşıyorlar. Onlardan biri Sirte Çölü'ne nakilleri esnasında eğer yürümekte zorlanır takati kalmazsa hemen kurşuna dizilirdi.

8- Çocukların Hristiyanlaştırılmaları İçin İtalya'ya Gönderilmeleri

Bütün bunlara ilaveten İtalyanlar yaşları üç ile on dört arasında değişen çocukları ailelerinden alıp eğitim yalanıyla onları İtalya'ya gönderdiler. Yaşları on beş ile kırk arasındaki gençleri toplayarak onları da orduya katıp kendi ailelerine ve vatanlarına karşı yapılacak olan savaşta kullandılar.

9- Ahali Arasında Misyonerlik ve İncil Mektuplarının Dağıtılması

Şu an ahali arasında misyonerlik broşürleri dağıtıldıktan ve camilerdeki imamlara minberlerde İtalya Kralı için dua edilmesi emirleri verildikten sonra İslam şuuruna karşı alay hat safhaya ulaşmış oldu.

10- Ahaliyi Aldatmaları[105]

İtalya Hükümetinin af ilan edip eman vermesi defalarca olmuştu. Ancak ne af ne de eman yalanlarına inananlar kurtulabilmişti. Bu her defasında ihanet ve felaketle sonuçlandı. Bu kine kurban giden kabile liderlerinden Halife b. Asker, Şeyh Ubeyde el-Sarmani, Ahmet el-Başa, İbrahim b. İbad, el-Hadi Keğbar ve oğlu Muhammed Keğbar, Şeyh Ahmed Ahmed el-Hocavi, Şeyh Ali eş-Şüveyh, Şeyh Abdusselam b. Amir, Şeyh Muhammed et-Teriki, Şeyh Şerefeddin el-İmami, Şeyh Ahmed b. Hasan b. el-Muntasır, Şeyh Ömer el-Uvrani, Şeyh Muhammed Abdulal gibi liderler vardı. Bunun yanı sıra suçlarının! ne olduğu bile söylenmeyen daha nice kurbanlar vardı. Yaşı doksana ulaşmış olan ilim ehlinden Şeyh Salih el-Avvami'yi İtalya 1923 senesinde tutuklamış eşini de Bingazi'de hapishaneye koymuştu. Şeyh Salih'i ölene kadar cezaevinde tuttular. Öldükten sonra da meçhul bir yere gömdüler. Bu kurbanların pak ruhları adeta tüm avazlarıyla insanlığa, özellikle Milletler Cemiyeti'ne bu vahşeti haykırırcasına ilan ediyor. Bu haykırışla bölgede işkencelere maruz kalan ve geride sayıları son derece azalmış olan halkın İtalya'nın Trablus'ta izlediği soykırım ve yok etme siyasetinden kurtarılmasını istiyor.

İslam âlemi Batı Trablus'ta gerçekleşen olayları, vatanı ve uyruğu her ne olursa olsun doğrudan bütün Müslümanlar

üzerine yapılmış saldırılar olarak sayıyor. Berka ve Trablus'ta yapılan bunca şeyler hakkında tarafsız ve doğru uluslararası bir soruşturma yapılması ve bunun neticesinin adalet ve hakkın gerektirdiği şekilde ilan edilmesi gerekmektedir. Bu yapılıncaya kadar olanlar insanlığın yüzkarası olarak kalacak. Bunu imzalayanlar, insanların ebediyete kadar bu yüzkarasından kurtulması için Milletler Cemiyetinden söz konusu soruşturmayı yapmasını istiyor. Ayrıca soruşturma heyeti ile görev yapacak bir de temsilcilerinin olmasını ısrarla istiyor ve cemiyetin bu konuda vereceği kararı sabırsızlıkla bekliyorlar.

İmzalar:

1- Muhammed eş-Şerkavî.
2- Filistin Şerî Temyiz Başkanı Halil el-Halidî.
3- İslami Yol Dergisi kurucularından Muhammed Reşid Rıza.
4- Ulemadan İdare Meclisi Üyesi Muhammed Abdullatif Derraz.
5- Kahire Müslüman Gençler Cemiyeti
6- Ulemadan Ezher-i Şerif Hocası Muhammed Abdurrahman Kurraa.
7- Kahire Müslüman Gençler Cemiyeti Vekili Abdulvehhab en-Neccar.
8- Muhammed Kamil el-Kassab.
9- Hindistan Alimler Konseyi İlk Arap Edebiyatı Hocası Muhammed Takiyyüddin el-Hilalî.
10- Ezher Uzmanlık Bölümü Hocası Ali Server ez-Zenkolonî.

İtalya ordusu, büyük bir ilmi servet olan Senûsi Kütüphanesi'ne de el atmıştı. Ordu güneyden ve kuzeyden harekete

geçip kütüphanedeki bütün her şeyi ateşe verdi. Daha sonra yangından geriye kalanların toplanması ve bunların Bingazi'ye sevk edilmesi için emirler çıkarıldı. Geride kalan birçok ilmi eser, çok sayıda deve ve kırk kamyonla nakledildi. Bu kütüphane Bingazi'ye ulaştıktan sonra tahribattan kurtulamadı; çoğu, ilimden anlamayan insanların eline geçti. Büyük bir kısmı da İtalya'ya nakledildi. İtalya'nın fesat eli Libya'da her şeye böylece değmiş oldu.[106]

Berka ahalisinin tutuklanıp ablukaya alınması ve Kufra Vahasının işgali tamamlandığında zalimlerin önünde Mısır ve Berka'nın arasını nihai olarak ayıracak dikenli tellerin döşenmesinin bitirilmesi dışında bir şey kalmamıştı. Bunun için bütün imkânlar seferber edilip süratle bu işe girişildi. İtalya'dan özel müteahhitlik şirketleri çağrıldı. Askeri komutanlığın kendi mühendislerini de dâhil ettiği bu işi, her bir şirket komutanlığın denetimi altında, kendilerine tahsis edilen kısmı tamamlayacağına dair anlaşma imzaladı.

İtalya Hükümeti amaçlarına ulaşmak için İtalya'dan getirdiği malzemelere ek olarak Almanya'dan da özel malzemeler getirdi. Bu şirketlere çalıştırması için binlerce işçi verdi. Bu işçiler, Libyalılardan sırtlarını kırbaçlarla yakarak askere aldığı tutuklulardı. Çalışmalar neticesinde dikenli tel hattı Akdeniz'den Cağbub sonrasına kadar uzandı. Uzunluğu üç yüz kilometre civarındaydı. Sonra Graziani tam bir savaş teçhizatıyla donatılmış askeri noktalar koydu. Bu askeri noktaların aralarındaki iletişim ağını kurdu. İhtiyaç halinde süratle birbirine yardım edeceklerdi. Bu askeri noktalar, Musaid, Şakka, Biru Gabi, Kabru Salih, Seydi Ömer ve Biru Hâkim bölgeleriydi. Sonra Graziani, bu sağlam çitleri elektrikli dinamolarla

donattı. Böylece oraları ışıkla aydınlatacak ve her ne şekilde olursa olsun onlardan kurtuluş olamayacaktı. Herhangi bir insan buraya ulaşabilirse birinden kurtulsa diğerinden kurtulamayacağı iki çetin savaşla karşılaşacaktı. Bu iki savaştan biri tellerin kesilmesi diğeri bu esnada kendini askerlere karşı savunmaktı. Tellerin kesilmesi hem tam manasıyla teknik aletlere ihtiyaç duyuyor hem de uzun bir zaman istiyordu. Kim aynı anda hem bu telleri kesip hem de kendini savunmaya cesaret edebilirdi ki.[107]

Top, uçak ve panzerlerle teçhiz olan İtalya Ordusu onlarla çatışırken Mücahitler de mücadelelerine devam ediyorlardı. Savaş durmuyordu. General Graziani kendi kitabında Berka'daki hâkimiyetinin başlangıcından Ömer Muhtar'ın esir düşmesine kadar 8 ay boyunca 260 çatışmada Ömer Muhtar ile karşılaştığını yazmaktadır. Mücahitler savunma ve saldırılarına devam ettiler.

Mücahitler vakitlerini büyük bir hazırlık içerisinde geçiriyorlar ve İtalyan güçleriyle çatışıyorlardı. Berka'yı kana bulayanlar mücahitlerin yaptıkları karşısında hayrete düşüyorlardı. Aldığı tedbirlere ve bu tedbirlerin faydalı olacağına güvenmesine rağmen General Graziani'nin içini ümitsizlik kapladı. Artık bütün isteği Ömer Muhtar'ın doğal bir şekilde ölmesi oldu. Nitekim üstleriyle bir araya geldiğinde şöyle söylemekteydi: *"Ömer Muhtar yaşlı bir adam. Er ya da geç ölecek. Bizim ise bu zamanı beklememiz gerekiyor. Umulur ki bu zaman uzak değildir."* Graziani, birçok defa (her ne kadar kendisi düşüncesini garipsemese de) tuhaf şeyler düşünmüştür. Cebel-i Ahdar ormanlarının tamamını yakmayı düşündü ve bu konuyu siyasi ve askeri müsteşarlarıyla ciddi bir şekilde görüştü.[108]

Onunla toplantı yaptıktan sonra Graziani'yi hedefinden sadece Bingazi liderlerinden biri olan Seyid Salih Bey caydırabildi. Graziani, tüm ülke halkının sorumluluğunu yüklenmiş olan Ömer Muhtar hakkında konuşmaya başladı. Onlara şöyle söyledi: "Eğer bize inansalardı, Ömer Muhtar ümitsizlik içerisinde olup askerlerimizle savaşmaya devam edemezdi." Daha sonra bir anda Cebel-i Ahdar ormanlarını yakma meselesini konuşmaya geçerek şöyle dedi: *"İtalya hükümeti bu ülkenin kalkınmasına önem gösteriyor. Ömer Muhtar ise kalkınma yolunda hep bir engel olarak durdu. Hükümet, bizimle savaşmaktan vazgeçmesi için ona birçok defa nasihatte bulundu. Ancak o, dağdaki mağaralarda ve ormanlarda gizlenmeye itimat ederek hükümetin nasihatlerine tabi olmayı reddetti. Ben de hükümetin gücüyle alay ederek arkasında toplandığı bu ormanı ortadan kaldırmayı tasarladım."* General biraz sustu ve daha sonra Salih Beg el-Muhdevi'den bu konu hakkında konuşmaya katılmasını istedi. Bunun üzerine o şu sözle cevap verdi:

"Hiç şüphesiz Ömer Muhtar yakında ölecektir. Bu iki kelimeyi söylemiştim ki sözümü şu ifadeleri ile kesti: "İkko ikko… kevista lifirita…yanuta yanuta… sineta… sineta…diri…diri… evaneti…evaneti…" Bu İtalyanca sözlerin anlamı şudur: İşte böyle…İşte böyle… Hakikat budur… Dinle Yayanuta (mütercim), dinle… Dinle… De ki… De ki… Sürdür… Sürdür… Siz iktidar olanlar uygulanması gereken pek çok önlem aldınız. Mesele zaman meselesidir, ne az ne çok. İşte burada General sözlerim karşısında hamasete kapıldı, yüreği yumuşamış gibiydi ya da sanki ben işitmek istediği şeyi söylemiştim.

Konuşmaya devam ederek ona şöyle söyledim*: "İtalya hükümetinin ülkedeki bütün ağaçlardan faydalanmaya ihtiyacı var.*

Beklenen bu faydalanmanın fazileti sizin ellerinizle olacak. Eğer ormanları ve devletinizin son sözünü yakarsanız ormanların yeniden eski hali üzerine geri getirilmesi için çok zaman geçer. Tabi bu da geri getirilmesi imkânsız değilse olur. Sizin bu görüşünüze benzer bir husus hatırlıyoruz. Osmanlı Devleti zamanında el-Abbasah kabilesi hükümete karşı isyan etti. Hükümet isyanı sonlandıramadı. Hükümet, orada gizlenip Osmanlı ordusunun onları bulamamasından dolayı Cebel-i Ahdar'ın, kabileyi isyana cesaretlendiren en büyük etken olduğunu itiraf etti. Bunun üzerine Hükümet bütün ormanı yakmayı istedi. Sultan bunu duydu ve şöyle diyerek bu fikre karşı çıktı." Eğer halkın isyan etmesini gerektiren onların öşür ve hükümet aidatlarını ödemeyi reddetmeleri ise ben onları Cebel-i Ahdar'daki ormanları korumak adına kendi cebimden öderim. Onun yakılmasını onaylamıyorum." Onunla konuşmayı bitirdiğimde ona teşekkür ettim."[109]

Salih Beg el-Muhdevi, İtalya'nın mücadele hareketini yerine getirme imkânlarını elinde bulunduran Graziani'nin zararından Cebel-i Ahdar'ı korumak için hırsla çalıştı. Bundan dolayı bu cehennemi fikirden Graziani'yi vazgeçmeye ikna etmek için çabaladı. Salih Beg el-Muhdevi'ye Osmanlı Hükümeti'nin ormanları yakmayı düşünmesinin gerçek olup olmadığı sorulduğunda şöyle cevap verdi: *"General Graziani'ye örnek olarak vermiş olduğum hususun eski zamanda bir etkisi var. Onun hakkında konuşmak ise uzun sürer. İtalyanlar onu salt siyasi açıdan hatırlamak istemezler. Her halükarda ben, eline keskin bir kılıç verdikleri bu delinin zararından dağımızı korumak için General Graziani'ye bunu hatırlattım."*

Graziani, karada, denizde ve havada büyük bir güce sahipti. Yine Sirenayka'da otoriter yönetime, mallarla dolu hazinelere,

hapishanelere, tutuklamalar ve darağaçlarına sahipti. Bununla beraber zayıflıyor, mücahitler ve onların büyük komutanı karşısında acizlik ona hâkim oluyordu. Bu durum onu, vücutları, kalpleri ve ciğerleri yaktıktan sonra ormanları yakmayı düşünmeye sevk etti. Bu hızlı başarısızlıktan dolayı ağır sinirsel etki altında kaldı. Allah'ın takdiri Ömer Muhtar'ın esir olması şeklinde vuku bulmasaydı istifa ya da emeklilik yoluna gidecekti.[110]

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MUHTAR ES-SEKAFİ'NİN SON ANLARI, ESİR DÜŞMESİ VE İDAMI

1. Ahmed Şerif'in Ülkesini Ateşe Vermesi ve Muhammed Esed'i Mücahitlerin Durumunu Öğrenmesi İçin Görevlendirmesi

"İslam'a giden yol" adlı kitabın yazarı olan Muhammed Esed, Ahmed Şerif'i Hicaz'da ikamet ettiği zamanlarda tanımış ve ondan çok etkilenmiş, onu çok sevmiştir. Muhammed Esed, onun hakkında şöyle demiştir: "Arap yarımadasında Ahmed Şerif kadar sevdiğim hiçbir kimse yoktur." Çünkü idealleri uğruna onun yaptığı gibi çıkarsız bir şekilde kendini feda eden hiçbir kimse yoktur. Hayatının tamamını âlim ve mücahit olarak İslam toplumunu manevi olarak yükseltmeye ve siyasi bağımsızlık yolunda mücadele etmeye ayırmıştır. O, bir kişinin diğerleri olmaksızın bu işleri başaramayacağını çok iyi biliyordu.[111]

Muhammed Şerif, Ahmed eş-Şerif'i Endonezya'nın düşmanlarına karşı yaptığı savaşta komuta kademe merkezliğini yürüten ve hac ibadetini yerine getirmek için Mekke'ye gelen

Endonezyalı mücahit Hacı Ağus Salim aracılığıyla tanımıştır. Seyyid Ahmed eş-Şerif, o zamanlar İslam hakkında yeteri kadar bilgi sahibi olmayan Muhammed el-Esed-i o günlerde tanımış ve ona el uzatarak şöyle demiştir: *"Kardeşlerinin arasına hoş geldin, ey genç kardeşim."*[112]

Muhammed el-Esed'in kalbi Ahmed eş-Şerif'e ısınmış ve onunla birlikte Libya davasında işbirliği yapmıştır. Onunla Libya'da ki mücahitlerin durumunu araştırmak için uzun süren mesailer harcamıştır. Hemen her gün ellerinden gelebilecekler ve neler yapabilecekleri hakkında görüşmek için toplantılara devam etmişlerdir. Şeyh Muhammed ez-Zevi, ara sıra mücahitlere destek olmanın problemi çözemeyeceğini düşünmüş ve Libya çölünün güneyinde bulunan Kufra vahasının gelecekteki bütün savaş stratejilerinin ikinci odak noktası olması gerektiğine inanmıştır. Çünkü Kufra vahası İtalyan güçlerinin ele geçirme ihtimalinin uzak olduğu bir yerde bulunmaktadır. Dahası bu yol, kafilelerin gideceği iki vaha üzerinde bulunmaktaydı. İşte bu yüzden ona göre, diğer bölgelerden ziyade bu topraklar için ciddi bir şekilde destek verilmesi gerekmekteydi. Nitekim birçok kişi bu topraklar üzerinden kuzeyde bulunan Ömer Muhtar'a destek olmak için hazır bir güç olarak Mısır'a yol alabilirdi. Ahmed Şerif ise savaş düzeni tekrar alınmak zorunda kalırsa cihat hareketlerini yönetmek için bizzat kendisi gitmeye hazırlanıyordu.

Muhammed Esed, Senûsiyye davasına önem vermesinin sebebini şöyle açıklamaktadır: ''Senûsiyye hareketinin doğuşundan beri ona verdiğim bu büyük önem, sadece adaletli bir toplum oluşturma gayretine hayran olmamdan ötürü değildir. Bilakis beni bundan daha çok heyecanlandıran şey bu hareketin bütün Arap topraklarını etkileme konusunda başarılı

olabilme ihtimalidir. Ben bu zamana kadar İslam topraklarının bütününde ideal İslam toplumunu yaratmaya samimi bir şekilde gayret eden bir hareket gördüm ki bu da ölüm kalım savaşı içinde olan Senûsiyye hareketidir. Seyyid Ahmet'in Senûsiyye harekine olan bu büyük ve müthiş bağlılığı beni etkilemiş ve fikirlerimin değişmesinde etkili olmuştur. O bana şöyle demiştir: "Ey Muhammed, benim yerime Berka'ya gider mücahitleri gözetir misin? Bence sen bu işi, benim kavmimin altında bulunanlardan daha iyi yaparsın."[113]

Muhammed Esed, bu önemli ve bir o kadar zor olan görevi kabul ettikten sonra Ahmed Şerif, raflardan birine uzandı ve ipekle yaldızlanmış bir Kur'an nüshası aldı. Kur'an'ı dizinin üzerine koydu ve sağ eliyle üzerine elini basarak şöyle dedi: "Muhammed, Allah'a yemin ederim ki muhakkak ki sen mücahitlerin varlığını güvenilir bir şekilde sağlayacaksın."

Muhammed Esed şöyle devam etti: " O an bende yemin ettim ve hayatımda hiçbir an kendimi şu an ettiğim yemine güvenir hissetmedim!"[114]

Ahmed Şerif, sefer için hazırlık yaptı. Mısır'daki hareketin sorumlularıyla irtibat kurdu. Bu haber Ömer Muhtar'a ulaştı. Muhammed Esed, yol arkadaşı Zeyd ile birlikte bu heyecanlı sefere hazırlıklarını tamamladı ve planlarını uygulamaya başladı. O, usta bir şekilde hareketi yöneten Senûsiyye hareketinin askerlerinden biriydi. Ta ki kendisini Ömer Muhtar'ın yanında Cebel-i Ahdar'da buldu. Muhammed Esed, bu seferine meşhur kitabında genişçe yer ayırmıştır.[115]

Ömer Muhtar ile Karşılaşması

Muhammed Esed, Ömer Muhtar'ın kendisini karşılamaları için gönderdiği mücahitlerin araçlarıyla Mısır'ın batısının çöl tarafından Cebel-i Ahdar'a giriş yaptıktan sonra kendisini cihat hareketinin komutanı yanında buldu. Bu anları Muhammed Esed bize şöyle aktarmaktadır: *"Onun etrafı iki asker tarafından çevrilmiş ve birçok asker tarafından da takip edilmekteydi. Onu beklediğimiz alana geldiğinde iki asker tepeliklerden inmesi için ona yardım etti. Ve ben o an onun yürümekte zorlandığını gördüm. Sonradan onun on gün önce çatışmalardan birinde yaralandığını öğrendim. Doğu yönünden parlayan ayın yansıması altında onu net bir şekilde görebildim. O orta boylu, iri yapılı, adeta kar gibi kısa sakalları olan bir adamdı. Yüzünü derin hatlar bulunan bir mahzunluk bürümüştü. Gözleri derin çukurluydu. Bir kişi kırışıklıkların çevrelediği bu iki gözün normal hayatta parlak bir şekilde gülümseyebileceğini anlayabilirdi. Ancak bu iki göz şuan mücadelenin, acının ve cesurluğun yükü altında bulunuyordu. Onunla tanışmak için yanına sokuldum. Tokalaştığımda onun ne kadar güçlü olduğunu hissettim. Bana hoş geldin şeklinde hitap etmişti. Ardından meraklı bakışlarla gözlerini günlük ekmeğini arayan bir adam gibi dolaştırmaya başladı."*

Askerlerden biri hürmete şayan bir şekilde sofrayı donattı. Ömer Muhtar, yavaş bir şekilde oturdu. Abdurrahman elini tutmak için ona yöneldi.[116] İzin istedikten sonra eline sarıldı ve ona oturmasında yardım etti. Bizi çevreleyen kumların altında hafif bir ateş yaktı. Bu belli belirsiz ateşin ışığı altında Ömer Muhtar beni kendisine yanaştırarak bir şeyler okudu. Okurken tane tane, dikkat ederek okuyordu. Sonra okuduğu

şeyi eline aldı ve bir an başının üzerine koydu. Bu hareket bir kişinin Arap yarımadasında hemen hemen görmediği bir davranıştı. Fakat Afrika'nın kuzey taraflarında çokça biliniyordu. Tebessüm eder bir şekilde bana sarıldı ve dedi ki: *"Seyid Ahmed yazısında (Allah ona uzun ömürler versin) seni övdü. Sen bize yardım için gelmişsin. Ben senin nereden geldiğini bilmiyorum ama Allah'ın bir yardımı olarak geldiğini düşünüyorum. Bize gelince biz ise neredeyse ömrümüzün sonuna ulaştık."*

Ben ona şöyle karşılık verdim: " *Fakat… Seyid Ahmet'in tasarlamış olduğu bu plan yeni bir başlangıç değil midir? Kufra bölgesinden destek ve zırh edinilebilirse İtalyanlara karşı konulamaz mı?"*[117]

Ben hayatımda Ömer Muhtar'ın soruma cevap verdiği andaki gibi üzüntü ve ıstırabı yansıtan böyle bir tebessüm görmedim. Bana şu şekilde karşılık verdi: *"Kufra…? Biz Kufra'yı kaybettik. İtalyanlar yaklaşık iki hafta önce o bölgeyi işgal ettiler."* Bu haber beni altüst etmişti. Çünkü ben ve Seyid Ahmed, geçen bir ay boyunca bir plan belirdik ki güçlerimizi takviye edebilmek için Kufra bölgesinden faydalanacaktık… Kufra bölgesi kaybedildiğine göre Senûsiler için yalnız Cebel-i Ahdar bölgesi kaldı.[118]

Kufra Bölgesi Nasıl Kaybedildi?

Ömer Muhtar, askerlerden birine yaklaşarak yorgun bir şekilde şöyle imada bulundu: "*Sana olanları anlatan şu adamı bırak. O, Kufra bölgesinden firar eden azınlığın içindedir. Benim yanıma ancak dün ulaştı."*

Kufra bölgesinden olan adam eski elbisesini çekerek Ömer Muhtar ve benim önüme oturdu. Sesinde bir tedirginlik olmaksızın

yavaş yavaş konuşmaya başladı. Fakat yaşadığı bütün hadiseler narin yüzünden okunuyordu. Şöyle dedi: *"Üç yönden gelen üç tabur üzerimize saldırdı. Onların yanında zırhlı araçlar ve birçok ağır top bulunuyordu. Uçakları ise üzerimizde alçak uçuş yapıyordu. Evlerimize, camilerimize ve hurma ağaçlıklarımıza bomba yağdırmaya başladılar. Bizim yanımızda ise karşı koyabilecek az sayıda asker vardı. Geri kalanlar ise kadınlar, çocuklar ve yaşlılardan oluşuyordu. Adeta ev ev kendimizi savunduk. Fakat ne var ki onlar bizden kat kat güçlü durumdaydılar. Sonunda elimizde Heravi köyünden başka bir bölge kalmadı. Tüfeklerimiz, onların zırhlı araçlarına işlemedi. Böylece bize karşı üstün geldiler. Çok az kişi onların elinden kurtulabildi. Ben ise İtalyan hatlarının arasından kaçmak ve bir yol gözlemek için hurma bahçelerinden birine gizlenmiştim. Gece boyunca ellerine düşen kadınların ve askerlerin tecavüzden, eziyetten dolayı feryatlarını işitiyordum.*

Ertesi gün yaşlı bir kadın bana biraz ekmek ve su getirdi. Bana İtalyan generalin hayatta kalanları Seyyid Muhammed el-Mehdi'nin kabri önünde toplayıp onların gözü önünde Kur'an'ı parçalayıp yere attığını daha sonra "çağırın peygamberinizi, size yardım etsin bakalım" diyerek hiddetle üzerine bastığını haber verdi. Kadının anlattığına göre bu general daha sonra vahadaki bütün hurma ağaçlarını kesmelerini, kuyuları tahrip etmelerini askerlerine emretmiş. Seyyid Ahmed'in bütün kütüphanesini ateşe vermiş. Ertesi gün ise yaşlılarımızdan ve âlimlerimizden bazılarını uçaktan aşağı atma emrini vermiş ve onları keskin kayaların üzerine atmışlar.

Bir sonraki gün gece boyu kadınların bağırış çağırışlarını, İtalyan askerlerin kahkaha ve tüfek seslerini işitiyordum. Artık

gecenin zifiri karanlığında yerimden çıktım ve çöle doğru sürünmeye başladım ki kayıp bir deveye rast geldim. Hemen ona binip, bölgeden uzaklaştım."[119] Adam dehşet verici olayları anlattıktan sonra Ömer Muhtar şefkatli bir şekilde beni kendine çekti ve şunları tekrar etmeye başladı: *"Ey asker! Ömrümüzün sonuna yaklaştığımızı anlayabiliyor musun?" diyerek sözlerine devam etti: "Biz çarpışıyoruz. Çünkü dinimiz ve bağımsızlığımız için ölünceye dek savaşmak bizim üzerimize farzdır. Bizim bundan başka bir seçeneğimiz yok. Allah'tan geldik, Allah'a döneceğiz. Allah'ın bizim için takdir ettiği ölüm gerçekleşinceye kadar güven içinde kalsınlar diye kadınlarımızı çocuklarımızı Mısır'a gönderdik."*

Bütün bunların üzerine bende şunları diyebildim: *"Efendim, sizin için ve mücahitler için en iyi yol önünüzde kurtuluş kapısı olarak duran Mısır'a çekilmek olmaz mıydı? Orada Berka'dan gelecek birçok mücahidi toplamak ve daha aktif ve işlevsel ordu düzeni sağlamak mümkün olmaz mıydı? Şayet savaş oraya kalsaydı ateşi bir süre soğur ve bu sayede ordu güç kazanırdı. Eminim ki orada bulunan İngilizler de İtalyanların bu bölgeye demir atmasını kesinlikle istemezler. Onlarla bir sorununuzun olmadığına İngilizleri ikna etseydiniz sizin hazırlanmanıza göz yumabilirlerdi. Tabii ki gaybı bilen Allah, her şeyi bizden daha iyi bilmektedir." Bunun üzerine Ömer Muhtar bana şöyle cevap verdi: "Ey asker, kesinlikle hayır! Şu an bu yakınmalar nafile! Senin dediklerin beş, altı veya on sene önce Seyyid Ahmed Türklere destek için İngilizlerle savaşmadan önce mümkündü. Şu an ise bu söylediklerin faraziyeden ibarettir. Şu an onlar bizim işimiz kolaylaşsın diye kesinlikle bize yardım etmezler. İtalyanlar bizim kökümüzü kurutmaya kararlılar. Ben*

ve ordum Mısır'a gittiğimizde asla geri dönmek için şans bulamazdık. Şimdi sana sorarım, nasıl savunmasız kavmimizi düşmana yem edelim ve bu bölgeyi terk edelim?"

Bütün bunların üzerine Seyid İdris'in cevabı ne oldu? Ömer Muhtar'ın görüşüne katıldı mı? O, iyi bir adam, haşmetli bir babanın oğludur. Fakat Allah ona bu kargaşayı kaldırabilecek bir kalp nasip etmemiştir.[120]

Muhammed Esed'in yol ve sohbet arkadaşı olan Zeyd eş-Şemmuri su getirmek için ayaklandı. Geri döndüğünde ise Ömer Muhtar'ın elini öpmek için ona yapıştı. Ömer Muhtar, öpmesi için ona elini verdi ve şöyle dedi: *"Ecdatlarımızın topraklarından gelen kardeşim, hoş geldin. Sen hangi Araplara mensupsun?"* Zeyd, Ömer Muhtar'a Şemmur kabilesinden olduğunu söylediğinde, Ömer Muhtar, tebessüm ederek şöyle dedi: *"Ah. Sen, insanlara karşı en cömert insan Hatim et-Tai'nin kabilesindensin."*

Ömer Muhtar'ın askerleri orada bulunanların yemesi için hurma getirmişlerdi. Ömer Muhtar, bu davranışlarından dolayı onlara dua etti ve hurmaları afiyetle yediler. Bu esnada mücahitlerin komutanı ayaklandı ve orada bulunanlara şöyle seslendi: *"Buradan harekete geçme zamanımız gelmiştir. Biz, Bu Safiyye bölgesindeki İtalyan karargâhına yakın bir bölgedeyiz. Bu sebepten sabaha kadar bekleyemeyiz."*

Muhammed Esed, harekât komutanıyla birlikte harekete geçti ve mücahitlerin karargâhlarına ulaştı. Gözlerini karargâhtaki biri genç biri yaşlı, yanan ateşin yanına sokulmuş iki kadına dikti. Kadınlar, parçalanmış bir eyeri, tığ ile dikmeye çalışıyorlardı. Ömer Muhtar, Muhammed Esed'in şaşkın bir

şekilde onları izlediğini fark ettiğinde şöyle dedi: "*Bunlar diğer kadınlar gibi güven içinde çocuklarıyla birlikte kalmayı reddeden, bizi hiçbir yerde yalnız bırakmayan bacılarımız. Savaşta bütün yakınlarını kaybetmişlerdir.*"[121]

Ömer Muhtar, Muhammed Esed'in mücahitlere teçhizat ve silah sağlamak için yaptığı planı kabul etti. Ardından vahalarda gizli bir depo inşa etmeye başladılar. Fakat Ömer yine de şüphe içindeydi. Acaba bu yolla İtalyanların gözetiminden kurtulmak mümkün müydü?

Zaman ilerlediğinde onun bu korkularının çok yerinde olduğu ortaya çıktı. Şöyle ki birkaç mücahide zırh ve silah yardımı yapıldı fakat İtalyanlar artık bunu keşfetmişti. Onlar bu bölgelerde güvenlik önlemlerini artırmaya başlamışlar, iki vahayı birbirine yaklaştırarak gizli hareketleri gözlemlemek istemişlerdir.[122]

Aradan geçen zamanda Muhammed Esed ve Şemmuri'nin Hicaz'a geldikleri noktalardan geri dönmeleri kararlaştırıldı. Allah'a tevekkülde bulundular ve değerli misafirlerini koruyarak yola koyuldular.

Muhammed Esed şöyle demiştir: *"Ben ve Zeyd, Ömer Muhtar'a veda ettik. Bundan sonra onu hiç görmedik. Sekiz ay sonra İtalyanların onu esir alıp, idam ettiklerini öğrendik."*

Muhammed Esed, Ahmet eş-Şerifle son görüşmesini bize şöyle anlatmaktadır: ''Bir seferinde Senûsiyye önderinin önüne oturdum. Onun cengâver, yorgun yüzüne baktım. Bir seferinde ise senelerdir kılıç taşıyan fakat daha sonra kendinde bu gücü bulamayan ellerini öpebildim. Bunun üzerine şöyle mırıldandı: *''Allah, ömrünü bereketli kılsın oğlum. İlk görüşmemizin üzerine*

uzun bir zaman geçti. Bu sene umutlarımızın sonuna yaklaştık. Fakat her şeye rağmen, Allah'a binlerce kez şükürler olsun."

Gerçekten de Ahmed eş-Şerif'e göre sene hüzün ve kederlerle doluydu. Gözlerindeki çukurlar derinleşmiş sesi eskisinden daha kısık bir halde yıkılmış görüntüsündeydi. Halının üzerinde içine kapanık bir şekilde büzülmüştü. Sanki ısınmak ister gibi beyaz bir örtüyü kendine sarmıştı. Kendi kendine şu şekilde fısıldadı: "Eğer biz Ömer Muhtar'ı kurtarabilirsek, geniş bir vakitte onu Mısır'a kaçırmayı ikna edebilirsek…"

Ona şöyle karşılık verdim: "Ömer Muhtar'ı kurtarabilecek birisi yok. O kurtarılmayı istemedi. Şehit olarak ölmeyi kurtarılmaya üstün gördü. Seyid Ahmet'ten ayrıldığımda bunu anladım."[123]

Ahmet Şerif, ülkesine âşık bir insandı. Sırf bu yüzden kendi vatanından ayrılmak zorunda kaldı. Fakat yine de mücahitlerle sürekli bağlantı içindeydi. Seyid Abdulkadir b. Ali, onun Berka'daki kabilelere bir mektup yazdığını, bu mektupta kabileleri Ömer Muhtar'a (Allah ona rahmet etsin) tam bir şekilde itaat etmelerini söylediğini bana haber vermiştir.

2. Ömer Muhtar'ın Esir Düşmesi

Ömer Muhtar, kendisinin ve ordusunun karşılaştığı bütün zorluklara rağmen Cebel-i Ahdar bölgesinde İtalyanlarla göğüs göğse çarpışmaya devam ediyordu. Her sene savaş merkezini bir bölgeden mücahitlerin ikamet ettiği farklı bir bölgeye taşıma onun adetlerindendi. Bunun amacı, diğer mücahitlerle bağlantıyı korumak, onların durumlarına tam olarak vakıf olabilmekti. Tekrar bu amacına yöneldiğinde acil bir şekilde hazırlıklara başladı. Yanına düşmandan korunmak için bir miktar

asker aldı. Düşman savaşın her anında ve her yerinde onu gözlüyordu. Allah ona şehitliği takdir etmiş olacak ya bu senede her sene olduğu gibi yanına yaklaşık yüz atlı gibi az sayıda bir grup alarak yola çıktı. Beraber çıktıkları yüz kişiden altmış kişi geri döndü ve sadece kırk kişi kalmışlardı. Yola devam ederken önlerinde Cebel-i Ahdar bölgesinde Cüreyb Vadi'si olarak isimlendirilen ve mücahitlerin arasında itiraza yol açan büyük bir vadi bulunuyordu. Bu vadinin patikaları zor, ormanlıkları sıkıydı. Fakat buradan geçmek zorundalardı.

Ömer Muhtar ve yanındakiler iki gece bölgede konakladılar. İtalyanlar, her yere dikmiş oldukları casusları sayesinde durumdan haberdar oldular. İtalyan komutan, uzak ve yakında bulunan bütün kuvvetlerini topladıktan sonra vadinin hızlı bir şekilde dört bir yandan kuşatılmasını emretti. Ömer Muhtar ve ordusu durumu ancak düşmanın ortasında kalınca fark etti.[124] Şimdi önlerinde iki seçenek vardı. Ya kurtulabilmek için önlerinde bulunan yolu aşacaklar ya da binlerce düşmanı yere serip şehit olarak Allah'a kavuşacaklardı. Düşmanla yüz yüze çarpışmaya karar verdiler. Bunun sonucunda vadinin iç tarafında savaş kızıştı. Mücahitlerin mermileri birçok düşman askerini yok etmişti. Bunun yanında şehitler de vardı. Ömer Muhtar ise elinden yara almıştı. Atı da ölümcül bir darbe almıştı. Atın altında kalan sağlam elini çıkaramadığı için yaralı eline tedavi yapamadı.

Mücahitlerden İbn Kuveyriş, geri döndü ve acıklı durumun farkına vardı. Kuşatmadan kurtulmak için yolu kat etmeye çalışan arkadaşlarına şöyle diyerek seslendi: "Sizin yardımınıza ihtiyacım var, geri dönün!" Askerler komutanlarını kurtarmak için ölüm pahasına geri döndüler. Fakat birçoğu

İtalyanların kurşunuyla şehit düşmüştü. İbn Kuveyriş ise ilk şehit düşen kişiydi. İtalyanlar ilk başta yaralı olan Ömer Muhtar'ı tanımaksızın hedef almaya başladılar. Daha sonra onu ele geçirdiler, tutukladılar ve kimliğini tespit ettiler. Kumandanları Davud Batşi, Derene bölgesinden esiri tanımak için gelmekteydi. Aynı şekilde Ömer Muhtar, hızlıca etrafındaki yüzlerce İtalyan askerinin eşliğinde Mina Susa bölgesine kaçırılıyordu. Yolları, bölgeleri, köyleri kontrol etmek için bütün önlemler alınmıştı. Bu bölgeye getirilen Ömer Muhtar, hızlı bir şekilde Bingazi bölgesine nakledildi.[125]

Rodolfo Graziani, hatıratında şöyle demektedir: "11 Eylül 1931 sabahı Cebel-i Ahdar bölgesinden posta yoluyla haber hükümete ulaştı." Haberin metni şöyleydi: "Hükümete yakın kaynaklara göre savaş esnasında iki atlı grup ele geçirilmiş, askerlerimiz bunlardan Ömer Muhtar'ı tanımış!" Haber çok önemliydi ve araştırılması gerekiyordu. Bunun için hükümet Davud Yatşi'ye Cebel-i Ahdar bölgesine gitmesini emretti. Esirleri tanımak için komutanı bölgeye intikal ettirecek özel bir uçak hazırlandı.

Savaş bölgesine giden komutan mücahitlerin lideri olan Ömer Muhtar'ı ilk bakışta tanıdı ve hükümete onun Ömer Muhtar'ın ta kendisi olduğunu bildirdi. Haber anında ışık hızıyla yayıldı. Sultan, onun bölgeden büyük çarpışmaların yaşandığı Suse bölgesine getirilmesini emretti. 17 Eylül 1931 günü hiçbir engelle karşılaşmadan onu oraya getirdiler. Yolda seyir esnasında onu sorgulayan bazı siyasiler kendisiyle konuştular ve kendisine sorular yönelttiler. Ömer Muhtar, tüm bu sorulara sakinlikle, kararlı ve güçlü bir sesle cevap vermekteydi. Bulunduğu durumdan rahatsızlık duymadığını yansıtıyordu.

16 Eylül 1931 saat 17 civarında Rossini savaş gemisi, Ömer Muhtar'ı Bingazi bölgesine getirmişti.[126]

Rodolfo sözlerine şöyle devam etmiştir: "Bu adam, binlerce kez ölümden ve esir düşmekten kurtulan zamanın efsanesidir. Ordunun içinde kutsiyetle ve saygıyla tanınır. Çünkü o, Berka bölgesinde Arap devriminin düşünen aklı, atan kalbidir. Ayrıca o, uzun senedir eşi benzeri olmayacak derecede savaşı sabırla ve maharetle yöneten komutandır. Şimdi ise elimizde bir esir…"[127]

Graziani'nin kitabındaki bu değersiz itiraflarından anlaşılan Ömer Muhtar'ın uzun bir yıl orduya komutanlık yaptığıdır. Onun sevenleri arasında şerefli bir yerinin olduğunu ve sevildiğini itiraf etmiştir. Sonra onun, Berka bölgesinde bir dahi ve mukaddes İslam Cihadının atan kalbi olduğunu belirtmiştir. Sözlerine onun sabrı ve eşi benzeri olmayan maharetiyle devam etmiştir. İşte onun bütün bu itirafları sanki savaş okulundan ve akademisinden mezun olan ve dünya savaşlarına katılmış büyük tecrübeleri olan birini çağrıştırıyor gibiydi.[128]

Graziani, onun hakkında şöyle demeye devam etmiştir: "Ömer Muhtar, vatan davasını güden imanlı Arap bir başkandı. Onun, bütün içtenliğiyle savaşan Trabluslu liderler nezdinde büyük bir etkisi vardı. Libya savaşında gördüğüm tecrübelerden bahsediyorum. O, gerçekten de ordusunun içinde çok sevilen ve baş üstüne konulan bir liderdi. O, dinine çok bağlı bir kişilik olmasıyla da diğerlerinden ayrı bir yere sahiptir. Merhametli ve dinine taassup derecesinde bağlı bir yaşlıydı. Tek suçu ise bizi düşman olarak görmesiydi. Bazen dili ile bizi baskı altına alır ve sertlikle karşılık verirdi. Daima her durum ve şartta bize ve bizim politikamıza aykırı davranırdı. Eğer konu Arap Libya ulusu ise asla yumuşak davranmaz, hoşgörülü hareket

etmezdi. Asla ilkelerini çiğnemedi. Bizi zorda bırakan savaş stratejilerinde bile daima saygıyı gözetirdi. Onun saraya getirilmesi, İtalyan devletinin kendini bağışlama fırsatlarını tamamen zayıflatmış görünüyordu."

O, hatıratına şöyle devam etmiştir: "Onun vücut yapısı orta boylu, omuzları geniş, saçı sakalı ve bıyıkları bembeyazdı. İleri bir zekâya sahip olan Ömer Muhtar dahi bir kişiliğe sahipti. Bilimsel dini kültürün hamuruyla yoğrulmuştu. Sıkı ve atılgan bir yapısı vardı. Oldukça temiz ve saf bir karakteri vardı. Herhangi bir maddi kaygı gütmezdi. Dinine çok bağlıydı. Son olarak o kadar fakirdi ki birkaç parça eşyasından başka bir şeyi yoktu. Hatta o kadar ki Senûsiyye hareketi içinde çok yüksek bir konuma gelmesine rağmen din ve vatan sevgisinden başka gözü hiçbir şey görmüyordu."

Onu inceden niteleyen bu vasıflar Allah'ın ona vermiş olduğu azameti ve kişiliği gözler önüne sermekteydi. Bu vasıfları sebebiyle en büyük konumlara geldi ve birçok savaşa girdi. Düşmanları onu takvalı, dinine bağlı ve İslam kültürüyle yoğrulmuş olarak niteledi. Ve aynı şekilde onu zorluklara karşı çok metanetli ve sabırlı olarak nitelemişlerdir.

3. Ömer Muhtar'ın Bingazi Hapsine Girmesi

Esir, Bingazi'ye getirildiğinde onunla ilgili herhangi bir haber ve röportaj yapmaları konusunda hiçbir gazete veya dergi muhabirine izin verilmedi. Kaldırımlarda bekleyen yüzlerce kişi onun limana indirilmesini bekliyordu. Fakat konumu ne olursa olsun hiçbir kişi silahla donatılmış askerlerin çevrelediği alana yaklaşamadı. Ağır tüfeklere sahip silahlı bir kuvvetin

refakati eşliğinde arabayla hapse götürüldü. Siyasi suçlular için hazırlanan küçük ve özel bir zindana yerleştirildi. Yeni gelen özel birliklerin gözetimi altındaydı.

"Berkatü'l-Hadie" kitabının tercümanı Profesör İbrahim Salim Amir şöyle demektedir: "Ömer Muhtar, hapishanede kaldığında onunla görüşme şerefine erenlerden biriydim. O sıralarda emniyetteydi ve hapishanede önemli kişileri başına dikmişlerdi. Bütün bunlara rağmen benim onunla görüşebilmem nasibimdi. Onu hapishaneye getirdiklerinde orada bulunan Eritre muhafızlarını ve Faşist partiden olan İtalyan memurları değiştirdiler. Onu demir parmaklıkların arkasına attıklarında orada odundan bir yatak ve yerde iki kişinin yatması için eski bir halı bulunmaktaydı. Şehit Ömer Muhtar, halı parçasını cam kenarına çekti ve üzerine oturup sırtını duvara dayadı. Dizlerini öne doğru uzattı. Hapishane müdürü zindanları denetlerken Ömer Muhtar'ı yere oturmuş bir vaziyette gördü. Fakat ona niye yerde oturduğunu soramadı. Çünkü müdür, Arapça bilmiyordu. Siyasi suçluların kaldığı zindandan bana seslendi ve soracağı soruyu ona tercüme etmemi istedi. Ömer Muhtar, kaba ve avını parçalayan bir aslan gibi ona "Ben nerede oturduğumu biliyorum, kafasına takmasın" dedi. Bu üslup aslında ona ait değildi. Ben cevabı tercüme ettim. Bu cevap karşısında müdür, adeta afalladı. Ömer Muhtar, daha sonra bana zindanıma geri dönmemi emretti. O anda benim kalbim onun keskin cevabını duyduğunda sevinçten uçacak gibiydi. Allah ona rahmet etsin. Esirken bile ne kadar yüceydi, ne kadar dikti![129]

İtalyan General Graziani, cellada şöyle dedi: "Onu, Suse bölgesinden Bingazi'ye getirirken bize esir düşmesi ve yakalanması hakkında önemli bilgiler verdi." Şöyle devam etti Graziani:

"Atı vurulduğunda yere düştü ve sağ eli yaralandı. Bu durum kolunda kırıklara yol açtı. Bunca acılara rağmen o, uzaklaşmak için sürünmeye ve ormandaki çalılıklardan birinin arkasına gizlenmeye çalıştı. Fakat atlı birlikler onun bu çabasını engelledi. Tam o esnada atlı birliklerden bir süvari onu engelledi ve kuvvetlerimiz anında onun çevresini sardı. Arkadaşları onu bütün imkânlarıyla kurtarmaya çalışırken seslenmelerine çok üzüldü. Askerlerinden bazıları orada şehit düşmüştü.

Ömer Muhtar'ın şehit olması bu isyanın ve cihat hareketinin duracağı anlamına gelmiyordu. Bilakis orada bulunan Şeyh Hamd Bu Musa, Osman eş-Şami, Abdu'l-Hamid el-Abbar ve Yusuf bu Rahil el-Mismari'den oluşan dört komutan onun yerine geçebilirlerdi. En son sayılan ise ona en yakın olan isimdi. Nitekim o, Ömer Muhtar'ın yanından hiç ayrılmazdı. Askerlerin sayısı arttığında şöyle dedi: "Onların sayısı beş yüz asker ve dört yüz atlı birlikten oluşur." Daha sonra sözlerini açıklar bir vaziyette şöyle devam etti: "Onun esir düşmesi savaşın seyrini ve gidişatını etkilemez. Bilakis içimizdeki kini artıracaktır. Ben, faşist İtalyanlar ile savaşıyorum. Bu ise İtalyan halkını sevmiyorum anlamına gelmez. Fakat dinim bana onlarla savaşmamı emretti. Çünkü onlar, topraklarımızın düşmanı."[130]

Dedim ki: "Gerçekten içinde Hristiyanlara karşı az da olsa sevgi barındıran hiçbir Müslüman tanımıyorum. Onların Allah, üçün üçüncüsüdür, İsa onun oğludur sözleri nasıl karşılanmalı! Graziani'nin Ömer Muhtar, İtalyan halkını sevmiyor sözü ise sadece onun kuru bir iddiasıdır. Fakat Ömer Muhtar'ın dinim bana onlarla savaşmayı emrediyor sözü onun tavrını ve zalimlerin Allah'a attığı büyük iftiradan dolayı bir Müslüman'ın Hristiyan bir kimseye karşı nefret durumunu layıkıyla yansıtmaktadır.

Allah-u Teâlâ şöyle buyurmaktadır: "Allah, Meryem oğlu Mesîh'in kendisidir" diyenler, hiç şüphesiz hakikati inkâr etmişlerdir. Oysa Mesîh, "Ey İsrâiloğulları! Benim de rabbim sizin de rabbiniz olan Allah'a kulluk edin" demişti. Bilinmeli ki her kim Allah'a ortak koşarsa Allah ona cennet yüzü göstermeyecek ve onun varacağı yer cehennem olacaktır. Zalimlerin yardımcıları da olmayacaktır. Ant olsun ki "Allah üç unsurdan biridir" diyenler de kâfir olmuşlardır. Hâlbuki bir tek Tanrı'nın dışında hiçbir ilâh yoktur. Şayet bu dediklerinden vazgeçmezlerse, böylece kâfir olanları elem verici bir azaba çarptırılacaklardır. Hâlâ Allah'a tövbe edip O'nun bağışlamasını dilemeyecekler mi? Allah çok bağışlamakta, çok esirgemektedir. (Maide 72-74)

Allah-u Teâlâ şöyle buyurmaktadır: "Rahmân çocuk edindi" dediler. Hakikaten çok çirkin bir iddia ortaya attınız. Öyle ki bundan dolayı neredeyse gökler çatlayacak, yer ortasından yarılacak, dağlar yıkılıp çökecek! Çünkü rahmana çocuk yakıştırıyorlar. (Meryem 88-91)

Yukarıdaki ayetler Hristiyan âlemine karşı çıkan açık delillerdir. Kıymetli üstadın dediği gibi Allah'ın düşmanlarına haçlı güçleri buğz etmez.

Graziani, *Berketu'l-Hadie* kitabında şöyle demeye devam eder*: "Ömer Muhtar, tarihi sözler sarf etmiştir." Şöyle demiştir Ömer Muhtar: "Benim esir düşmem Allah'ın emri ve kaderiyle gerçekleşmiştir. Şuan ben, faşist İtalyan hükümetinin elindeyim ve onlara esir düştüm. Allah'a yemin olsun ki o, benim hakkımda dilediğini yapar. Beni esir olarak ele geçirdiniz fakat sizin gücünüz bana dilediklerinizi yapmanızdır. Bütün samimiyetimle söylemeliyim ki şartlar, beni ne kadar zorlarsa zorlasın hiçbir*

zaman sizin elinize esir olarak düşmek istemezdim. Fakat Allah'ın dilemesi bunu gerektirdi. Onun kaderine karşı çıkılmaz."[131]

İşte bu sözler İslam'ın getirmiş olduğu imanın temellerinden olan kaza ve kader inancını gözler önüne sermektedir. Bu inanç, Ömer Muhtar'ın hayatında tecelli bulmuştu. Ayetler göstermektedir ki bir kişi esir düştüğünde artık üzülmemeli, kederlenmemelidir. Çünkü bütün işler onun kaza ve kaderiyle meydana gelmektedir. Nitekim Allah-u Teâlâ şöyle buyurmaktadır: (Hadid suresi 22)

Ömer Muhtar, ayetlerin ve hadislerin terbiyesinde yetişmiş bir kişiydi. İbn Abbas'tan nakledilen bir hadis şöyledir: "Bil ki bütün toplum sana fayda verecek bir şey için toplanmış olsalar dahi sadece Allah'ın yazdığı şey fayda verir. Sana bir zarar vermek için toplansalar dahi sana ancak Allah'ın aleyhinde yazdığı şey zarar verir. Kalem kaldırılmış, sayfalar kurumuştur."[132]

Hayatında amele dönüşen bu doğru inanç, onun kalbine yansımıştı. İ'tikadi düşünceleri ve kahraman görüntüsü amellerine canlılık kazandırmıştı. Şayet şöyle dersek hata etmiş olmayız: "Onun tavırları ve doğru adımları, inançlı bir insan olduğunu bize yansıtmaktadır."

4. Tutukluluğu Boyunca Şerefli Davranışları

Berka Hükümeti'nin genel sekreteri Rainsy, Eylül ayının on dördüncü akşamı, Şarif el-Ğaryani'yi demir parmaklıkların arkasında bulunan Ömer Muhtarla görüştürerek sıkıntıya sokmak istedi. Bunun için ise Ömer Muhtar'ın kendisiyle görüşmek istediğini ve İtalya'nın buna bir engel çıkarmayacağını ifade etti. Bunun üzerine Ğaryani, Ömer Muhtarla görüşmek üzere hapishaneye gitti. İkisi karşılaştığında korkunç

bir sessizlik çöktü. Ğaryani ona seslenerek şu atasözünü söyledi: "Netice kötü, kartallar dumura uğradı." Ömer Muhtar, bu sözü duyar duymaz kafasını kaldırdı ve hiddetli bir şekilde Ğaryani'ye baktı. Ona şöyle dedi: "Yalnız temiz şeyler için olan hamt, Allah içindir." Bir süre sustu ve tekrar şöyle devam etti: "Ey Rabbimiz! Bize katından bir rahmet ver ve içinde bulunduğumuz şu durumda bize kurtuluş ve doğruluğa ulaşmayı kolaylaştır. Benim vaazına ihtiyacım yok. Çünkü ben kaza ve kadere iman ederim. Sabrın üstünlüğünü bilir, Allah'ın iradesine teslim olurum. Ben sadece burada oturmaktan yoruldum. Söyle bana ne istiyorsun?" Bu esnada Ğaryani, Rainsy'nin kendisini aldattığını anladı. Buna karşılık onun Ömer Muhtar'a karşı duyduğu hayranlık bir kez daha arttı ve şöyle cevap verdi soruya: "Bu kez seninle görüşmeyi istemedim. Senin isteğin üzerine buraya gelmeye kendimi zorladım." Karşısında sapasağlam dağlar gibi duran Ömer Muhtar "Ben seninle görüşmeyi istemedim, kimseyi istemedim. Benim kimseye ihtiyacım yok" dedi ve kendisine vereceği cevabı beklemeden yerine döndü. O, kederli ve üzüntülüydü. Bugün kendisinde hayatı boyunca hissettiği ağır bir yük hissetti. Ğaryani kendisine üzerindeki elbiselerin hapishane kıyafeti mi yoksa esir düştüğü zaman üzerinde bulunan elbiseler mi olduğunu sorduğunda iki beyitle ona cevap verdi:

Kimilerinin üzerinde elbise vardır ki herkes ona değer verseydi
Değer elbiselerden daha kıymetli olurdu
Elbiselerin içinde adamlar vardır ki
Onların bazıları takvalı kişilerle kıyaslansaydı
Takva sahipleri daha değerli ve kıymetli olurdu.[133]

5. Ömer Muhtar Kan Dökücü Graziani'nin Karşısında

Mevla'nın bir hikmeti olacak ki Ömer Muhtar; kâfir, Katolik Hristiyanlar karşısında dimdik, kale gibi durdu. Graziani'nin yanında ordusunun yüreğine korku saldı. Graziani, alçak ve kişiliksiz biriydi. Her dönemde onun gibileri iyi yerlere gelmişti. Mussolini, bu boş davulun karşısına çıktığında liderliğini ilan etti ve dünya liderleri sınıfına katıldı. Bunun yanı sıra Graziani yeni liderle ilk el sıkışan ve ilk yalakalık yapan kişi oldu. O artık bu faşist partisine mensup bir kişiydi. İşte Ömer Muhtar, bu değersiz, alçak, beş para etmeyen adamın karşısında dağ gibi sapasağlam durdu. O, bulunduğu konumda bile düşünebiliyor, fikir yürütebiliyordu. Fakat alçak ve değersiz insanlara gelince onlar bozuştuklarında şeref nedir adamlık nedir değer nedir ahlak nedir bilmezlerdi. Onun eline düşmanı düşer düşmez bin bir azabı ona çektirirdi. Böyle davranmasının sebebi kendinde bulunan büyük kini, düşmanın azameti ve kendisini esir tuttuğu düşman karşısında alçak bir konumda görmesiydi.[134]

Bu alçak adam, Ömer Muhtar'ın esir düşmesine o kadar çok sevindi ki Paris'e gitmekte iken yolculuğunu kesti. Aniden Bingazi'ye döndü. Mahkemeyi toplanmaya davet etti. Onun bu kinci karakteri mahkemeden az bir süre önce aynı günün sabahı Ömer Muhtar'ı çağırtmasına neden oldu. Graziani hatıratında şöyle demekteydi: "Kapımın önüne geldiğinde savaşta karşılaşmış olduğum elleri zincirlerle bağlı olan yüzlerce kişiyi gözümün önünden geçirdim. Kısacası o bana düşündürdü ki karşımda esirliğin acısını çekmesine rağmen diğer adamlar gibi bir kimse yoktu. Onun heybeti de görüntüsü de farklıydı. İşte kapımın önündeki

bu adama soru soracağız ve o da sakin bir ses tonuyla bize cevap verecek. Tercümanım ona ilk soruyu yöneltti:

1) Niçin İtalyan Faşist Hükümeti'yle bu kadar kıyasıya savaştın?[135]

   Cevap: Çünkü benim dinim bunu emrediyor.[136]

2) Zayıf bir gücün ve az sayıda ordun olduğu için hiçbir zaman bizi Berka'dan çıkarmayı düşündün mü?

   Cevap: Hayır, bunu düşünmem imkânsızdı.

3) O halde seni bize karşı mücadeleye sevk eden inancın neydi?

Cevap: Sadece sizi ülkemden çıkarmak. Çünkü siz topraklarımızı gasp ettiniz. Savaş ise zaten bizim üzerimize farz. Zafer ise yalnızca Allah'ın katındandır.

4) Fakat senin inandığın kitap "Kendinizi bile bile tehlikeye atmayınız" diyor. Bu kendinize ve kendiniz dışındaki insanlara zarar vermeyiniz demektir. Bunu Kur'an söylüyor!

   Cevap: Evet, doğru.

5) O halde niçin savaştın?

   Cevap: Dediğim gibi vatanım ve dinim için.[137]

Graziani şöyle dedi: "Ben sadece sana şunu diyeceğim. Sen sadece halkını ve ülkeni bozuntuya uğratan bu Senûsiyye hareketi için bizimle savaştın. Aynı zamanda bu hareket haksız bir şekilde insanların mallarını ele geçirdi. İşte seni bizimle savaşmaya sevk eden tek etken dediğin gibi dinin veya vatanın değil!"

"Bunun üzerine Ömer Muhtar bana vahşi hayvanlar gibi keskin bir bakış attı." Ve şöyle dedi: "Sen sözlerinde haklı değilsin. Şüphe olmayan bir hakikat var ki o da benim sizinle dinim ve vatanım için savaştığımdır." İşte dediğin gibi yüz yüze geldik. Bana sorularını sormaya devam et.

6) Niçin gizli anlaşmayı iptal ettin ve orduna Kasr b. Kudeyn'e saldırmayı emrettin?

Cevap: Ben yaklaşık bir ay boyunca mareşala mektup yazdım fakat o bana şuana kadar bir cevap vermedi.

General bunun üzerine şöyle dedi: Hayır, sen kendin bu barış anlaşmasını iptal ettin. Al bu da sana delil. Mısır gazetelerinin kendi imzasıyla yayınladığı bildiriyi ona okudu. İlk başta Ömer Muhtar kafasını düşünceli bir şekilde sallayarak ona cevap vermedi. Sonra şöyle dedi: "Evet. Bu açıklama benim imzam ile yayınlandı. Fakat bu aradığınız delil değil. Bu olsa olsa sizin bize barışın şartlarını uygulama konusunda cevap vermediğinizin kanıtıdır!" O bu sözlerine daha fazla bir şey eklemedi. Başını yorgun bir şekilde eğdi.

7) Huber ve Beyati pilotlarımızın ölüm emrini sen mi verdin?

Cevap: Evet, ben verdim. Bütün hatalar ve ithamlar baş sorumlularındır. Savaş bunu gerektirir.

General: Ona şunu dedim: "Dediğin gerçek bir savaş olsa doğru. Senin savaşların gibi ölüm ve hırsızlık yoktu!"

Ömer Muhtar: "Bu bir görüş. Tekrar bak! Sen bana bunu diyorsun. Ben de sana demeye devam edeceğim. Savaş bunu gerektirir!"

General şöyle dedi: "Sen bütün şansını Kasr b. Kudeyn'deki duruşunla kaybettin. Artık sana İtalyan Faşist Hükümet'i tarafından af ve rahmet yok!"

Ömer Muhtar: İslam akidesinde kaza ve kaderin manasının açıklaması yazılıdır. Her şey, benim atım düştüğünde ve beni esir aldığınızda oldu. O an yanımda altı mermi vardı. Kendimi koruyor ve bana yaklaşan herkesi öldürüyordum. Ta ki esir düştüm. İsteseydim o anda kendimi öldürebilirdim.

General: Peki o halde niçin öldürmedin?

Ömer Muhtar: Çünkü bunun olması da bir takdirdir.[138]

General: "Fakat o, esir düştükten sonra olanlar zaten oldu. Sırtının üzerindeki tüfeğini yere düştüğünde çekemedi. Böylece dilediğini yapamadı. Aynı zamanda yaralanması ve sağ elinde kırık meydana gelmesi de bunda etkendi. İşte bunların hepsi hakikatte takdire layıktır."

Kan dökücü alçak tarafından gelen bu itiraf Ömer Muhtar'ın gücünü yansıtıyordu. O, daha önce benzerini görmediği bu kahramanlık ve çabayı takdir ediyordu. Şevki –Allah ona rahmet etsin- Ömer Muhtar'a yazdığı mersiye de bu anı adeta gözler önüne seriyordu:

Ömer Muhtar: Gördüğün gibi ben en hafif olarak dişimden yaralıyım. Beni bırak artık biraz oturayım.

General: Ömer Muhtar'a işaret etti. Bunun üzerine Ömer Muhtar, kapısının önündeki koltuğa oturdu. Bu esnada onun yüzü bana bütün açıklığıyla görüldü. Onun yüzündeki endişe ifadesi kaybolmuştu. Yüzündeki bazı kızarıkları gördüm ve şöyle düşündüm: "Bu nasıl savaşa hükmeder ve yönetir?" O,

konuşurken bakışları hep öne sabitti. Sesi bütün sakinliğiyle iki dudağının arasından çıkarcasına derinden geliyordu. Tekrar düşündüm ve dedim ki bu olsa olsa din adamıdır. Çünkü onun din ve cihat hakkındaki konuşmaları, onun bütün hamasetiyle din hakkında konuşan sadık bir mümin olduğunu yansıtıyordu. Sonra ona aniden şöyle dedim: "Senin emrin altında ne kadar güç var ki bizim hükmümüz altına girmelerini, silahlarını bırakmalarını ve savaştan vazgeçmelerini emredersin?

Ömer Muhtar şöyle cevap verdi: Asla! Bir esir olarak hiçbir şey yapmam mümkün değil. Sözlerine şöyle devam etti: Biz hepimiz birer birer ölmeye yemin ettik. Asla teslim olmaz, silahlarımızı bırakmayız! Ben buradayım diye doğru kabul ettiğim gerçekleri size teslim etmedim!

General: Ben parmaklarımı iç içe geçirmiş bir şekilde ona şöyle dedim: "Sizi önceden tanısaydık ve hakkınızda uzun tecrübeler edinseydik ülkede barışı sağlama ve geliştirme yolunda size iyi bir şekilde muamele ederdik.

Ömer Muhtar: Örtüsünü attı ve kararlı bir sesle şöyle dedi: "Bu dediğin bugün olmadıysa başka hiçbir zamanda asla olmazdı!

General: Ona cevap verdim ve şöyle dedim: "Zaman geçti."[139]

6: Ömer Muhtar'ın –Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun- Yargılanması

İtalyanların onun için hazırlamış olduğu mahkeme, eski parlamento binasında 15 Eylül 1931 akşamı gerçekleştirildi. Bu mahkeme, hem konusu hem de şekli itibariyle formalite icabı bir yargılamayı içermekteydi. Çünkü İtalyanlar –Allah onları kahretsin- mahkemenin başlamasından önceki bir günde

idam sehpasını hazırlamışlar, idam için gerekli olan tertibatı kurmuşlar ve çoktan hükmü vermişlerdi. Bu gerçek, komutan Rodolfo Graziani ile kahraman Ömer Muhtar arasında geçen diyalogdan kolaylıkla çıkarabilir ki o şöyle demekteydi Ömer'e: "Başına her ne gelirse gelsin senin cesur bir insan olarak kalmanı ümit ediyorum." Açık biçimde bu kelimelerden çirkinlik, alçaklık ve sevinç fışkırıyordu. Anlamı şuydu bu kelimelerin: Ömer, sen idam edileceksin. İdam sehpasının önünde sakın ha korkmayasın. Şayet şeyhimiz yerine Graziani idam sehpasına götürülseydi hiç şüphesiz korkudan ölürdü. Ancak cihadın komutanı olan aziz şeyhimiz ve yüce üstadımız bu durumdan dolayı yüceldikçe yücelmekteydi ve şöyle demekteydi: "İnşallah"

Doktor Uneyzi bu durumu şöyle tasvir eder: "İtalyanlar elleri zincirlerle prangalara vurulmuş ve her yanında korumaların bulunduğu Ömer Muhtar'ın yanına, oturum salonuna geldiler. Ben Ömer Muhtar'ın yanındaydım. İtalyanlar resmi görevli olan mütercimlerden adı Nusret Hurmus olan birini getirdiler. Oturum başladıktan sonra Ömer Muhtar'ın sorgulanması sırasında mütercim öylesine etkilenmişti ki duygularını gizleyemiyordu ve donakalmıştı. Hâkim, onun uzaklaştırılmasını istedi, onun yerine oturumda bulunan başka bir mütercim getirildi –ki o Yahudi Limborzo'dur-. Bu kez Limborzo mütercimlik rolünü oynuyordu. Ömer Muhtar cesurdu, açıkça konuşuyor ve mahkemenin bazı olaylara dair özellikle iki İtalyan pilotu (Ober ve Beati) olayıyla ilgili hatalı bilgilerini düzeltiyordu."[140]

Ömer Muhtar'ın sorgulanmasında, genel savcı Bidendo ile tartışmasından sonra savcı mahkemeden Ömer Muhtar'ın idamını talep etti. Daha sonra Ömer Muhtar'ı savunmakla

görevlendirilmiş İtalyan avukat ve memur Kabiton Lontano'nun sırası geldi. Durdu ve dedi ki:

"Bir asker gibi ben de Ömer Muhtar'ı savaş sırasında gördüğümde silahımı kullanıp onu öldürmek konusunda elbette ki tereddüt etmem. Hatta bunu bir İtalyan olarak ondan nefret ederek ve iğrenerek yaparım. Evet! Onu savunmakla görevlendirilmiş olabilirim, ancak benim gözümde idamdan daha korkutucu olan bir cezayı talep etmekteyim. Ki o da yaşlı oluşuna bakmaksızın ömür boyu hapisle cezalandırılmasıdır."

O sırada genel savcı avukatın sözünü kesti ve hâkimden savunmanın konudan saptığı gerekçesiyle avukatın konuşmasının sonlandırılmasını talep etti. Avukat, Ömer Muhtar'ın yaşlılığından bahsetme hakkına sahip değildi. Mahkeme bu isteği kabul etti[141] ve avukata konudan sapmamasını, konuşmasını kısa tutmasını emretti. Bu durum karşısında avukat öfkeyle şöyle dedi:

"Şu önünüzdeki adam, Ömer Muhtar, bu toprakların çocuğudur; o siz buraya gelmeden önce buradaydı. Dolayısıyla topraklarını kendisinden zorla almak isteyen herkesi düşman olarak görür. Tüm gücüyle düşmanlarını bu topraklardan çıkarmak için savaşması ya da bu uğurda ölmesi onun hakkıdır. Bu hakkı beşeriyet ve insan doğası verir."

Bu sırada mahkemedeki gürültüler çoğalır, avukatın çıkarılması ve genel savcının talep ettiği cezanın verilmesi istenir. Ancak avukat konuşmasına devam eder:

"Gerçek adalet, hiçbir ayak takımının yahut da hükümdarın elinin altında değerini kaybetmez. Onun bizim vicdanımızdan ve insanlığımızdan neşet etmesi gerekir."

Bu sırada mahkemenin dışında bir kargaşa çıkar ve genel savcı avukat aleyhinde konuşmaya başlar. Ancak avukat bunların hiçbirisine aldırış etmeden konuşmasına devam eder ve hâkimi vicdanıyla hükmetmek konusunda uyarır:

"Ne yazık ki kendisini savunmakla görevlendirildiğim Ömer Muhtar, yaşlı, yılların saçını ağarttığı bir kimse. Şunun şurasında yetmişini tamamladıktan sonra ne kadar ömrü kalacaktır ki! Benim mahkemenin adaletinden talebim ona ceza verirken merhametli davranmasıdır. Çünkü o adalete zarar vermeyen bir hakka sahipti, bundan dolayı ben onun için insaflı davranıp daha hafif bir cezayı talep etmekteyim. Mahkemenin adaletini de tarihin hükmü karşısında uyarıyorum, çünkü o asla affetmez. O tarihte zorunlu olarak gerçekleşen her şeyi kaydeden ve *dönen* bir tekerlek gibidir."

Bu sırada avukatın dediklerine karşı çıkanlar mahkemenin dışında bir kargaşa çıkardılar.

Ancak avukat savunmasını sürdürür:

"Sayın hâkim, kıymetli mahkeme üyeleri! Ben mahkemeyi insanlık ve tarih karşısında uyardım ve dinini, toprağını savunma hakkı olan bu adam hakkında verilen hükmün hafifletilmesini istemek dışında elimden bir şey gelmiyor. Teşekkür ediyorum."

O sırada itirazını dillendirmek için genel görevli ayağa kalkar, ancak hâkim onun sözünü keser ve oturumu hükmü tartışmak için sonlandırdığını söyler. Bir süre sonra hâkim, iki mahkeme görevlisi ve genel savcı içeri girer, ancak avukat Ömer Muhtar'ın idam sehpasında öldürülmesi yönündeki kararı okumamak için gelmemiştir. Karar Ömer Muhtar'a tercüme edildiğinde Ömer Muhtar, hafif bir tebessümle gülümser ve der ki:

"Hüküm Allah'a ait olandır, sizin hükmünüz değil. O'ndan geldik ve O'na döneceğiz."

Mahkeme reisi Ömer Muhtar'ın ne dediğini öğrenmek ister ve mütercimden söylediği şeyi tercüme etmesini ister. O da tercüme eder. İşte tam da o anda formalite icabı mahkeme kuran İtalyanların yüzlerinde derin tesirin izleri görülür ve Libya'daki mücahitlerin lideri olan Ömer Muhtar'ın cesareti, kahramanlığı karşısında hayranlıklarını gizleyemezler.

Mahkeme akşam saat beşten altı buçuğa kadar yalnızca bir saat on beş dakika sürmüştü. Allah'ın iradesi kahraman olan Ömer Muhtar'ın yaşadığı yerde İtalyanların hükmetmesi yönündeydi. Ki böylelikle ilahi irade ve rabbani hikmetin gerektirdiği şey gerçekleşecekti.[142]

"Allah dilediğini yaratır ve seçer. Onların bir seçme hakkı yoktur. Allah onların şirk koştukları (hükümlerinden) münezzehtir." (Kasas, 68) "Başınıza gelen ancak Allah'ın izniyle gelmiştir. Allah'a iman eden kimsenin kalbini O doğru yola iletir. Allah her şeyi bilendir." (Teğabun, 110)

7: Cihat Liderinin Sevgili Vatanımızdaki İdamı

1931'in 17 Eylül Çarşamba sabahı Bingazi şehrinin güneyinde bulunan Suluk'ta İtalyanlar yeşil dağların aslanı ve mücahitlerin liderinin uzun mücadeleleri sonunda kendisi aleyhinde verdikleri hükmü uyguladılar. İtalyanlar alçaklıklarından dolayı halkların tarihinde garipsenecek bir şey yaptılar: idamı görmeleri için farklı bölgelerden yüzlerce yerliyi ve Bingazi'nin ileri gelenlerini zor kullanarak Bingazi'ye topladılar. Graziani'nin söylediğine göre buraya toplanan insanların sayısı en az yirmi bindi.[143]

Doktor Uneyzi o günü şöyle anlatır: "İtalyanlar, halkı ve askeri karargâhlarda tutuklu bulunan söz sahibi kişileri mahkemeyi ve idamı izlemeye zorla getirmişlerdi. Bu kişilerden biri de bendim. Cezalandırılan diğer kişileri izlerken çok üzüldüğümden dolayı o kahramana, mücahide ipte sallanırken bakamadım. Hastalanmıştım. O karanlık günde İtalyanlar ilk başta idamı izlemekten kaçınmama müsaade etmediler, ancak daha sonra hasta olduğumdan, izlemeye dayanamadığımdan emin olduklarında bana izin vermişlerdi. Ne korkunç bir gündü Allah'ım! Ömer Muhtar'ın sarsılmaz iradesi ve nadir bulunan cesareti ile idama yürüdüğü o gün. O ipteyken bile şehadet getirmeye devam ediyordu: "Ben şehadet ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur ve Muhammed O'nun kulu ve elçisidir."

Aziz şeyhin yüzü şehadetin müjdesi ve Allah'ın kazasına teslim olmanın verdiği esenlik ile parlıyordu. İdam sehpasının önüne gelmesiyle beraber uçaklar idamın yapıldığı yerin üstünde yüksek sesli, düşük irtifada uçuşa başlamışlardı. Böyle yapıyorlardı, çünkü Ömer Muhtar'ın ağzından çıkacak bir söz şayet halka ulaşırsa bir galeyan ortaya çıkabilirdi.

İşte orada cellat zulmün ipini Ömer Muhtar'ın başına doladı, sonrasında onun pak, tertemiz ruhu rabbinden razı olarak, aynı şekilde rabbi de kendisinden razı olarak Cenab-ı Hakka yükseldi. İşte, Ömer Muhtar idam sehpasına emin adımlarla yürürken oradaki insanlar bu korkunç manzarayı izlemeye zorlanıyorlardı. İki eli demirle bağlanmış, yüzünde razı olduğunu gösteren hafif bir gülümseme. Onun bu gülümsemesi vatanın evlatlarına verdiği son selamıydı. Ona yakın olanlardan bazıları onun son sözlerini işitmişlerdi: Libyalı bazı kişilerin aktardığına göre o idam sehpasına çıktığında düşük ve

sakin bir sesle ezan okumuştu. Libyalı görevlilerden biri o sırada ona çok yakındı. Celladın ipi boynuna geçirdiği sırada şu ayeti okuduğunu aktarır o görevli: "Ey mutmain olmuş nefis! Rabbine razı olarak, Rabbinin de senden razı olduğu bir şekilde dön!" (Fecr, 27-28)

Allah aziz şeyhin duasını kabul etmişti ve ölümünün inancı, dini ve vatanı yolunda olmasını sağlamıştı. Ki kendisi de şöyle dua ederdi: "Allah'ım, ölümümü bu mukaddes dava uğruna kıl! "[144]

Şair Halil Mutran der ki:

"Şiir yazarım; bir kılıç teslimiyet dolu başı uçurur,
Ve baş sıcaklığın cömertliği ile zulümle, ruhla yükselir,
Elbet vardır bir hikmeti Allah'ın. Ey Ömer!
Mazlumca rastladığın o şeyde,
Şayet öldürdülerse seni ki eceli değiştiremezler ya,
Var olduğun sürece kader belirlenmiş, mühür vurulmuştu çünkü."

Şairler ona ağıtlar yazmışlardır; yazarlar ve edebiyatçılar onu anmışlardır. Öyle ki şayet bunları bir araya toplasaydık bir ciltten fazla ederlerdi.[145] Ömer Muhtar'ın şehit olma olayını anlatımımıza Allah'ın şu sözüyle son vereceğiz: " Hiçbir nefis Allah'ın izni olmaksızın yaşamını yitirmez. O vakti belirlenmiş bir yazıdır. Kim dünyayı isterse ona dünyayı veririz; ahiretteki güzel karşılığı isteyenlere de (istediklerini) veririz. Şükredenleri ödüllendireceğiz. Ve nice peygamber, yanındaki Rabbe adanmış birçok insanla birlikte savaşma durumunda kaldı. Onlar Allah yolunda başlarına gelenlerden dolayı ne yılgınlığa kapıldılar, ne acziyet gösterdiler, ne de baş eğdiler: zira Allah direnenleri sever." (Al-i İmran, 145)

Ömer Muhtar'ın hayatında biz modern dünyanın çocukları için çok faydalı olan bazı dersler vardır. Hiç şüphesiz, Ömer Muhtar ne ilk cihat eden ne de ilk şehit düşen biriydi. Ancak onun durumu Allah'ın söylediği gibiydi: "Onlara insanlar size karşı toplandı, onlardan korkmalısınız denildiğinde bu durum onların imanını arttırır ve derler ki Allah bize yeter, o ne güzel vekildir." (Al-i İmran, 172)

Onun güçlü şahsiyetinin anahtarı Allah'a imanı ve imanın gereklerinin kalbinde yer etmesiydi. Dolayısıyla o Allah'tan başka hiç kimseden korkmaz duruma geldi. İşte bu tip insanlar, yani Müminlerin bir grubu, tüm insanlığın şahit olduğu özgürlüğe tam manasıyla sahip olan insanlardır. O kalbini vehimlerden, şirkten ve dalaletten arındırmıştı. Aynı şekilde şüphelerden, kötü arzulardan ve sahih tevhit anlayışının kalbe yerleşmesini engelleyen karanlıklardan da arındırmıştı kalbini. Sık sık murakabe yapar, rabbinin azabının çok şiddetli olduğunu gayet iyi bilirdi ve O'nun azabından korkardı. İşte tam da bu korkusundan dolayı Allah'ın yardımına muvaffak oldu. İşte bu yüzden asil dağlar gibi sağlamdı.[146]

İşte onun hayatından inci misali bir örnek: O neredeyse yok olup gidecek bir şeyi diriltti, yani insanların kendisinden yüz çevirmeye başladıkları imanın anlamlarını. Onun mücadelesi takva üzerine inşa edilmişti, bundan dolayı izzetiyle yaşayıp izzetiyle öldü. Onun yaşamından çıkarılabilecek ikinci ders ise şudur: O Allah'ın izniyle insanları Rabbine davet eden bir insandı, Senûsi tarikatının elinde yetişmişti. Efendimiz 'in (sav) "Sizin en hayırlınız Kur'an'ı öğrenen ve öğretenlerinizdir." buyruğuna uyarak öğreniminde kemale erdiğinde insanları uyarıp, müjdelemeye başlamıştı.

Onun yaşamından çıkarılabilecek bir başka ders ise şudur: Dinini doğru biçimde kavrayan, onu bütünüyle kabul eden, çarpık dini anlayışa sahip olmayan bir kimseydi o. Anlayışı dinin özüne uygundu ve şunu çok iyi bilirdi "İslam'ın bir parçasının kabul edilip diğerinin reddedildiği anlayış geçersizdir." Dolayısıyla İslam'ın emrettiği her eylem gerçekleştirilmeliydi. Bu anlayışını hem o gençliğin ateşinde, canlılığında hem de yaşlılığında sürdürmüştü. İşte bu Allah yolunda çarpışan mücahitlerin tabiatını oluşturan şeydir. Ki onlar Allah'tan korkar, onun dışında hiçbir şeyden korkmazlar.

Yaşamından çıkarılabilecek bir başka ders: O şöhreti dört bucağı kuşatmış bir kimse değildi. Çünkü sırf Allah için çalışanlar (muhlisler) şöhret peşinde değillerdir, onlar ancak Allah'ın rızasını ararlar. İşte bundan dolayı Allah Ömer Muhtar'ın yeryüzünde anılmasını sağlamıştır. Biz dileriz ki Rabbimiz onu ahirette rahmetiyle mükâfatlandırır.[147]

Avrupalı düşmanları onun kahramanca yaşadığı mücadele ve cihada dayalı yaşamından etkilenmişlerdir. İngiliz bir gazeteci –Thomas- 17 Eylül 1931'de yayınladığı *"İtalya'nın Zaferi"* adlı makalesinde şöyle der: "İtalyanlar, Senûsi tarikatına mensup savaşçılara karşı çölde yaptıkları hamle ile büyük bir zafer kazanmışlardı. Yani yaşlı, inatçı ve heybetli kabile reisi Ömer Muhtar'ı esir düşürüp öldürmekle..." ve ekler "muhtemelen onun başından geçenler diğer direnişçileri mücadeleye sevk etmişti. Ki Ömer İtalyanlara minnet etmemişti; onların maddi tekliflerini reddetmişti. Elinde ne varsa hepsini cihat uğruna harcamış, kendisine tabi olanların verdikleri şeylerle yetinmişti. O düşmanla yapılan tüm anlaşmaların kâğıtlarda olanlardan ibaret olduğunu düşünüyordu.

Onun sevilen noktası hamaseti ve ihlası idi. Gerçekten de o çok cesur bir kişiydi."[148]

İtalyanlardan biri onu şöyle tavsif eder: *"O muhlis ve zeki biriydi. Direnişin çöldeki kalbi ve aklıydı." Bir başkası da şöyle der: "O büyük bir başarı elde etti. Faşist İtalya ile tam dokuz sene fedakârca savaştı. Aslında zayıf değildi, meydan okumak, belirli bir dava uğruna mücadele etmek ve sonunda şehit düşmek Ömer Muhtar ve takipçileri için bir başarıydı."*

Deriz ki:

" Ey kendisine zarar vermek isteyenlerin başına gelen güzel şey, Asıl fazilet düşmanın tanıklık ettiğidir."

Libya'da, Cebel-i Ahdardaki mücahitlerin lideri olan Ömer Muhtar'ın yaşamı tümüyle ilme, davete, insanların İslam üzere yetiştirilmelerine ve Allah yolunda cihada hasredilmişti. O Senûsi hareketinin komutanlarından biriydi. Kendisini cihada çağıran kişiye omzunu doğrultup, silahını tutarak olumlu cevap vererek yaşamını geçirmişti. Zayıf düşmedi, teslim de olmadı. Aksine hem silah gücü hem de sayı bakımından az olmalarına, düşmanları ile eşit güce sahip olmamalarına ve imkânların kıtlığına rağmen o düşmanları ile iki zıttın birbiri ile çarpışması gibi mücadele etmişti. Ona bu gücü veren şey güçlü imanı ve savaş meydanlarında derinleşip, sertleşen sağlam yakini idi. Onun cihadı, tüm İslam âlemi için özellikle Libya için bir öğretmen olarak kalacaktır. Aynı şekilde İslamî kahramanlıkların asırlara rağmen asla son bulmayacak bir inanç olduğunu ve hakiki fedakârlığın iman ile olduğunu gösteren bir delil olarak kalacaktır.[149]

Aziz şeyh Ömer Muhtar, bizler için pek çok yönden, gerek ilmi şahsiyeti, gerek daveti öne çıkaran şahsiyeti, gerek eğitim bakımından kişiliği gerekse cihat bakımından kişiliği incelenmeyi gerektiren, araştırılmayı hak eden bir medrese gibidir. Allah biliyor ben Ömer Muhtar'ı ona karşı derin bir muhabbet besliyor olmama rağmen onu onun hak ettiği biçimde anlatamadım, hatta hak ettiğinin bir kısmını bile sunamadım. Hiç şüphesiz o hakkında yazdıklarımdan daha yücedir, kıymeti zannettiğimden daha alidir; sevgili Libya'mızın cihat kahramanlarının yaşamları anlattıklarımdan daha yücedir. Dolayısıyla Allah'ın rahmeti, rızası ve bağışlayıcılığı ona ve onun mübarek kardeşleri üzerine olsun. Allah onun o pak, tertemiz hayatından faydalanmamızı bize nasip eylesin.

İşte sevgili kardeşim: İslam, müntesiplerini savaş meydanlarında, azgın ve zalim kimseler karşısında böylesine güçlü kılar. Çünkü inanç ve Allah korkusu insanı bu hale getirir. Hiç kuşkusuz onun hayatı hakkında altın harflerle bir eser kaleme almamızı ve onu gelecek kuşaklara aktarıp doğunun güzel geleceğini bunun üzerine inşa etmek istememizi sağlayan şey Libya'daki mücahit Ömer Muhtar'ın böylesi yaşantısıydı. Ki bu güzel geleceğin belirtileri Müslüman halkların dine dönüşü ile gökyüzünde belirmeye başlamıştır. Bu Yahudiler, Hristiyanlar, Ateistler ve zalim hükümdarlar için kötü bir durum. Ki onlar Allah'ın nurunu söndürmek isterler ancak Allah elbette ki nurunu tamamlayacaktır.

Dolayısıyla bize düşen dininin yaşanması ve uygulanması için gerek nefsimiz karşısında gerekse çevremizdeki kötülüğe götüren unsurlar ve hatta tüm insanlar karşısında Allah'tan yardım istemektir. Allah der ki: " Allah, içinizden, iman edip

de salih ameller işleyenlere, kendilerinden önce geçenleri egemen kıldığı gibi onları da yeryüzünde mutlaka egemen kılacağına, onlar için hoşnut ve razı olduğu dinlerini iyice yerleştireceğine, yaşadıkları korkularının ardından kendilerini mutlaka emniyete kavuşturacağına dair vaatte bulunmuştur. Onlar bana kulluk eder ve bana hiçbir şeyi ortak koşmazlar. Artık bundan sonra kimler inkâr ederse, işte onlar fasıkların ta kendileridir." (Nur, 55) "Allah, dinine yardım edene muhakkak yardım edecektir. O aziz ve güçlüdür." (Hac, 40) " Kim izzeti dilerse bilsin ki bütün izzet Allah'a aittir." (Fatır, 10)

DİPNOTLAR

1 İdris el-Harîrî, *Ömer Muhtar Neş'etühû ve Cihâdühû*, s. 65.

2 Muhammed Tayyib el-Eşheb, *Ömer Muhtar*, s. 26.

3 Eşheb, s. 26.

4 Eşheb, s. 27.

5 Eşheb, s. 28.

6 Eşheb, s. 28, 29.

7 Bkz. Mahmûd el-Cehmî, Muhammed el-Mennâ', *Müzekkirâtü Mücâhid*.

8 Bkz. Mahmûd el-Cehmî, Muhammed el-Mennâ'

9 Eşheb, Berkatü'l-Arabiyye Emsi ve'l-Yevme, s. 439.

10 Nûniyyetü'l-Kahtânî, s. 439.

11 Muhammed b. Hasan Akîl, es-Sebât, s. 16.

12 Eşheb, s. 159.

13 Eşheb, s. 39, 40.

14 Eşheb, s. 87.

15 Eşheb, s. 32.

16 Bkz. Mecelletü'l-Müslim

17 Eşheb, s. 27.
18 Eşheb, s. 37.
19 Eşheb, s. 40, 41.
20 Eşheb, s. 56.
21 Eşheb, s. 8.
22 Bkz. es-Senûsiyye Dinün ve Devletün, s. 271.
23 Eşheb, s. 56.
24 Eşheb, s. 58.
25 es-Senûsiyye, s. 271.
26 el-Harîrî, s. 36.
27 el-Harîrî, s. 37.
28 el-Harîrî, s. 37.
29 el-Harîrî, s. 37.
30 es-Senûsiyye, s. 273.
31 es-Senûsiyye, s. 273-274.
32 Eşheb, s. 23.
33 Sıkı, ham yün merminin aksi manasında kullanılmaktadır.
34 el-Eşheb, s. 70.
35 Mahmûd eş-Şelbî, Hayâtü Ömer Muhtar, s. 114-115.
36 Akîl el-Barbar, *Ömer Muhtar Neşetühû ve Cihâdühû*, s. 82, 83.
37 el-Eşheb, s. 79.
38 Şelbî, s. 117, 118.
39 Ömer Muhtar Neş'etühû ve Hayâtühû, s. 105.
40 Ömer Muhtar Neş'etühû ve Hayâtühû, s. 106.
41 İlmi Heyet, *Ömer Muhtar Neş'etühû ve Cihâdühû,* s. 100.
42 el-Eşheb, Berkatü'l-Arabiyye, s. 425.
43 *Ömer Muhtar Neş'etühû ve Cihâdühû*, s. 106.

44 Halîfe et-Tilîsi, Mu'cemü Meârikı'l-Cihâd, s. 79.
45 Muhammed Abdirrezzâk el-Mennâ', Cüzûru'n-Nidâli'l-Arabî, s. 130.
46 Abdirrezzâk el-Mennâ', s. 137.
47 Mecelletü'l-Buhûsi't-Târihiyye, 6. Dönem, 1. Baskı, 1984, s. 9.
48 Mecelletü'l-Buhûs, s. 10.
49 Mecelletü'l-Buhûs, s. 10, 11.
50 el-Eşheb, Berkatü'l-Arabiyye, s. 440.
51 Mecelletü'l-Buhûs, s. 16.
52 Mecelletü'l-Buhûs, s. 16.
53 John Wright, Târîhü Libya, s. 153.
54 Bkz. Teysir b. Mûsâ, Kifâhü'l-Lîbiyyîn es-Siyâsî.
55 Mecelletü'l-Buhûs, s. 17.
56 *Ömer Muhtar Neş'etühû ve Cihâdühû*, s. 14.
57 es-Senûsiyye Dinün ve Devletün, s. 284.
58 el-Eşheb, s. 81.
59 el-Eşheb, s. 100, 101.
60 eş-Şelbî, s. 119.
61 es-Senûsiyye Dinün ve Devletün, s. 321.
62 es-Senûsiyye Dinün ve Devletün, s. 296, 392.
63 es-Senûsiyye Dinün ve Devletün, s. 298.
64 Şurûtu Ömer el-Muhtâr fî Kadiyyeti Lîbya, s. 111-114.
65 es-Senûsiyye Dinün ve Devletün, s. 298.
66 Ömer Muhtar Neş'etühû ve Hayâtühû, s. 62.
67 Ömer Muhtar Neş'etühû ve Hayâtühû, s. 62.
68 es-Senûsiyye Dinün ve Devletün, s. 299.
69 el-Eşheb, s. 111-112.

70 es-Senûsiyye Dinün ve Devletün, s. 300.
71 Mecelletü'l-Beyân, 15. Sayı, 1988, s. 87.
72 es-Senûsiyye Dinün ve Devletün, s. 303.
73 es-Senûsiyye Dinün ve Devletün, s. 34.
74 Graziani, Berkatü'l-Hâdie, s. 82-83-84.
75 Graziani, s. 84, 85.
76 eş-Şelbî, s. 126.
77 el-Eşheb, s. 124.
78 el-Eşheb, s. 124.
79 el-Eşheb, s. 124.
80 el-Eşheb, s. 125.
81 el-Eşheb, s. 126.
82 el-Eşheb, s. 126-127.
83 *Ömer Muhtar Neş'etühû ve Cihâdühû*, s. 113-149.
84 *Ömer Muhtar Neş'etühû ve Cihâdühû*, s. 113-149.
85 eş-Şelbi, s. 188.
86 es-Senûsiyye Dinün ve Devletün, s. 346.
87 *Ömer Muhtar Neş'etühû ve Cihâdühû*, s. 145.
88 *Ömer Muhtar Neş'etühû ve Cihâdühû*, s. 145.
89 eş-Şelbi, s. 127-128.
90 Bkz. Berkatü'l-Hadie, s. 227.
91 Bkz. Berkatü'l-Hadie, s. 129.
92 *Ömer Muhtar Neş'etühû ve Cihâdühû*, s. 71.
93 Bkz. Berkatü'l-Hadie, s. 229.
94 Bkz. Berkatü'l-Hadie, s. 222-223.
95 eş-Şelbi, s. 130-133.
96 Bkz. Berkatü'l-Hadie, s. 103-104.

97 el-Eşheb, s. 129-130.

98 Bkz. Berkatü'l-Hadie, s. 211.

99 Bkz. Berkatü'l-Hadie, s. 198.

100 el-Melik İdris Âhilü Lîbya, s. 58-59.

101 Hadirü'l-Âlemi'l-İslâmî, c. 2, s. 69-72.

102 Amacı soykırım olsa gerek.

103 Hadirü'l-Âlemi'l-İslâmî, c. 2, s. 84.

104 Hadirü'l-Âlemi'l-İslâmî, c. 2, s. 84.

105 Mecelletü'l-Menâr, c. 9, s. 713-714-715.

106 eş-Şelbi, s. 134.

107 Bkz. eş-Şelbi, s. 135.

108 Bkz. eş-Şelbi, s. 137.

109 el-Eşheb, s. 139.

110 el-Eşheb, s. 141.

111 et-Tarîku ile'l-İslâm, s. 331.

112 et-Tarîku ile'l-İslâm, s. 446.

113 et-Tarîku ile'l-İslâm, s. 447.

114 et-Tarîku ile'l-İslâm, s. 348.

115 et-Tarîku ile'l-İslâm, s. 348-360.

116 Bu kişi, Mısır sınırında Muhammed Esed ve arkadaşını karşılayan mücahitlerden biridir.

117 et-Tarîku ile'l-İslâm, s. 360-361.

118 et-Tarîku ile'l-İslâm, s. 361.

119 et-Tarîku ile'l-İslâm, s. 362.

120 et-Tarîku ile'l-İslâm, s. 323.

121 et-Tarîku ile'l-İslâm, s. 365.

122 et-Tarîku ile'l-İslâm, s. 366.

123 et-Tarîku ile'l-İslâm, s. 370.

124 Bkz. es-Senûsiyye Dinün ve Devletün, s. 313.

125 el-Eşheb, s. 146.

126 Bkz. Berkatü'l-Hadie, s. 274.

127 Bkz. Berkatü'l-Hadie, s. 266-267.

128 Bkz. Berkatü'l-Hadie, s. 268.

129 Bkz. Berkatü'l-Hadie, s. 274-275.

130 Bkz. Berkatü'l-Hadie, s. 276.

131 Bkz. Berkatü'l-Hadie, s. 276.

132 el-Lalika'i, Usûlü Ehli's-Sünne ve'l-Cemâa'

133 el-Eşheb, s. 166-167.

134 Mahmud Şelbi, 146.

135 Berkatü'l-Hadie, s. 279.

136 eş-Şelbi, s. 143.

137 Bkz. Berkatü'l-Hadie, s. 280.

138 Bkz. Berkatü'l-Hadie, s. 280-281-282.

139 Bkz. Berkatü'l-Hadie, s. 285.

140 eş-Şelbi, s. 153-155.

141 eş-Şelbi, s. 155.

142 eş-Şelbi, s. 156-157.

143 Bkz. Berkatü'l-Hadie, s. 288.

144 el-Eşheb, s. 159, 160.

145 Mütercim Notu, Berkatü'l-Hadie, s. 289.

146 eş-Şelbi, s. 190.

147 eş-Şelbi, s. 193-194.

148 Mecelletü'l-Beyan, s. 82.

149 Mecelletü'l-Beyân, s. 82, 83.